

Europa Karpat

PRZEMYŚL - KRASICZYN, LUTY 2021
REGIETÓW, CZERWIEC 2021

Grupa Wyszehradzka • UNESCO • Trójmorze • Zielony Ład

Muzeum Narodowe
Ziemi Przemyskiej

ISBN 978-83-962308-2-9

XXVIII
MIĘDZYNARODOWA KONFERENCJA

EUROPA KARPAT

PRZEMYSŁ-KRASICZYN

2021

27-28 LUTEGO

Prowadzenie Konferencji Rusłana Krzemińska, dr Jerzy Kwieciński
on-line

Praga, listopad 2019: Spotkanie przewodniczących parlamentów V4 z okazji 30. rocznicy Aksamitnej Rewolucji. Od lewej: A. Danko (Słowacja), L. Kövér (Węgry), R. Vondráček (Czechy), J. Kubera (Czechy), E. Witek, B. Borusewicz.

Budapeszt, marzec 2018: Spotkanie przewodniczących parlamentów V4 w ramach przewodnictwa Węgier. Od lewej J. Latorcai (Węgry), M. Kuchciński, R. Vondráček (Czechy), A. Danko (Słowacja), S. Karczewski.

PROGRAM

27 lutego (sobota)

Wydarzenia specjalne:

9:30 – 10:00

Prezentacja Atlasu Wyszehradzkiego

Atlas Wyszehradzki stanowi monografię przedstawiającą zróżnicowania geograficzne, przyrodnicze, społeczne i gospodarcze czterech krajów tworzących Grupę Wyszehradzką, a więc Czech, Polski, Słowacji i Węgier (V4). Głównym celem opracowania jest ukazanie różnorodności czynników decydujących o rozwoju tego obszaru, jak też próba kompleksowego opisu geograficznego zjawisk i procesów będących efektem historycznych i współczesnych uwarunkowań rozwojowych.

1. 10:00 – 11:15

30 lat Grupy Wyszehradzkiej. Nowe wyzwania

- Przyszłość Unii Europejskiej
- Jakie podobieństwa i różnice występują w państwach V4? Co nas łączy po 30 latach współpracy?
- Czy państwa w dobie pandemii są przygotowane do zmian?

Paneliści:

- **Moderator: Szymon Szykowski vel Sęk**, Sekretarz Stanu ds. Polonii, Polityki Europejskiej oraz Dyplomacji Publicznej Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP
- **Jaroslav Bžoch**, Wiceprzewodniczący Komisji Spraw Zagranicznych Izby Poselskiej Parlamentu Republiki Czeskiej
- **Zsolt Németh**, Przewodniczący Komisji Spraw Zagranicznych Zgromadzenia Narodowego Węgier
- **Peter Osuský**, Wiceprzewodniczący Komisji Spraw Zagranicznych Rady Narodowej Republiki Słowackiej
- **Marek Kuchciński**, Przewodniczący Komisji Spraw Zagranicznych Sejmu RP
- **Bogdan Klich**, Przewodniczący Komisji Spraw Zagranicznych i Unii Europejskiej Senatu RP

11:15 – 11:30

Karpackie pozdrowienie dla świata

Krótkie pozdrowienia z różnych miejsc Karpat przesłane przez ciekawych ludzi; forma popularyzacji i wspólnego działania na rzecz dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego Karpat.

2. 11:30 – 12:45

Europa Środkowa w środowisku międzynarodowym (tworzenie nowego ładu kontynentalnego i globalnego)

- Bukaresztańska 9, Trójmorze
- Zmiana sytuacji geopolitycznej po wyborach w Stanach Zjednoczonych
- Wzrost znaczenia Chin po pandemii
- Zmiany ładu politycznego w Unii Europejskiej w warunkach dyskusji o jej reformie
- Wzrost potencjału militarnego Rosji

Paneliści:

- **Moderator: Przemysław Żurawski vel Grajewski**, Wiceprezes Zarządu Stowarzyszenia Trójmorze
- **Ryszard Terlecki**, Wicemarszałek Sejmu RP
- **Krzysztof Szczerski**, Sekretarz Stanu w Kancelarii Prezydenta
- **Asta Skaisgyryte**, Główny Doradca Prezydenta Litwy
- **Richard Hörsik**, Przewodniczący Komisji Spraw Europejskich Zgromadzenia Narodowego Węgier
- **Žygimantas Pavilionis**, Przewodniczący Komisji Spraw Zagranicznych Sejmu Litwy
- **Ben-Oni Ardelean**, Wiceprzewodniczący Komisji Spraw Zagranicznych Izby Deputowanych Rumunii
- **Zdzisław Krasnodębski**, Poseł do Parlamentu Europejskiego

12:45 – 13:00

Karpackie pozdrowienie dla świata

3. 13:00 – 14:15

Infrastruktura Północ-Południe 2040. Zielony Ład – Bezpieczeństwo na drodze. Bezpiecznie i blisko dla podróżnych. Bezpiecznie dla środowiska

- Szybka kolej łącząca państwa UE
- Drogi (Via Carpathia, Via Baltica, A1, S3)
- Bezpieczeństwo transportu
- Europejski Zielony Ład – wymiar transportowy

Paneliści:

- **Moderator: Włodzimierz Zientarski**
- **Vladislav Krikliy**, Minister Infrastruktury Ukrainy
- **Marius Skuodis**, Minister Transportu i Komunikacji Litwy
- **Andrzej Adamczyk**, Minister Infrastruktury, Polska
- **Jan Sechter**, Wiceminister ds. UE i stosunków międzynarodowych, kolei, transportu wodnego, lotnictwa cywilnego, ITS, przestrzeni kosmicznej, badań i rozwoju, Czechy
- **Adrian Covasianu**, Sekretarz Stanu w Ministerstwie Transportu i Infrastruktury Rumunii
- **Rafał Weber**, Sekretarz Stanu w Ministerstwie Infrastruktury, Polska
- **Péter Tóth**, Podsekretarz Stanu ds. Transportu, Węgry
- **Vincent Nemček**, Doradca Ministra Transportu i Budownictwa, Słowacja

Wydarzenia specjalne: 14:30

Odsłonięcia tablicy okolicznościowej upamiętniającej 30-lecie Grupy Wyszehradzkiej dokonają:

Ondřej Veselý, Przewodniczący Komisji Spraw Zagranicznych Izby Deputowanych Republiki Czeskiej, Marek Kuchciński, Przewodniczący Komisji Spraw Zagranicznych Sejmu RP, Marián Kéry, Przewodniczący Komisji Spraw Zagranicznych Rady Narodowej Republiki Słowackiej, Peter Szijarto, Minister Spraw Zagranicznych Węgry.

Podpisanie porozumienia o współpracy pomiędzy Euroregionem Karpacim – Polska a Sekretariatem Konwencji Karpackiej na rzecz koordynacji rozwoju zrównoważonej turystyki w Karpatach.

4. 15:15 – 16:30

V4/Trójmorze – rozwój obszarów przygranicznych

- Strategia Karpacka – aktualny stan prac i wyzwania na przyszłość
- Rozwój obszarów przygranicznych – kluczowe dla spójności i integracji obszary Trójmorza
- Informacja/Badania naukowe – bez informacji i badań wspierających sektory publiczny i prywatny nie da się osiągnąć celów rozwojowych
- W poszukiwaniu nowej jakości współpracy transgranicznej w regionie
- Bariery we współpracy transgranicznej – rola rządów i parlamentów w ich usuwaniu.

Paneliści:

- **Moderator: Dawid Lasek**, Wiceprezes Zarządu Euroregionu Karpackiego
- **Małgorzata Jarosińska-Jedynak**, Sekretarz Stanu w Ministerstwie Funduszy i Polityki Regionalnej, Polska
- **Paweł Jabłoński**, Podsekretarz Stanu, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Polska
- **Michal Šipoš**, Przewodniczący Parlamentarnej Grupy Przyjaźni Słowacko-Polskiej
- **Bogusław Sonik**, Wiceprzewodniczący Polsko-Węgierskiej Grupy Parlamentarnej
- **Jerzy Polaczek**, Poseł na Sejm, Przewodniczący Polsko-Słowackiej Grupy Parlamentarnej
- **Ján Hudacký**, Konsul Honorowy RP w Preszowie
- **Mykhaylo Khariy** Narodowe Forum Transformacji Ukrainy
- **Ana Nikolov** Szef Stowarzyszenia Europejskich Regionów Przygranicznych, Serbia
- **Grzegorz Górny**, Prezes Stowarzyszenie Trójmorze, Polska
- **Głos w dyskusji: Władysław Ortyl**, Marszałek Województwa Podkarpackiego
- **Głos w dyskusji: Jerzy Borcz**, Przewodniczący Sejmiku Województwa Podkarpackiego

16:30 – 16:45

Karpackie pozdrowienie dla świata

5. 16:45 – 18:00

Cyfrowa Europa podstawą silnej gospodarki i rozwoju usług społecznych oraz szansą na pogłębienie współpracy między państwami Trójmorza (TSI)

- Cyfryzacja branż tradycyjnych: budownictwo, transport, handel, energetyka.
- Sieć 5G w państwach TSI.
- Wspólne standardy zachowania cyberbezpieczeństwa.
- Przemysł 4.0 elementem konkurencyjnej gospodarki.
- Cyfryzacja edukacji i opieki zdrowotnej – możliwości, projekty, potrzeby

Paneliści:

- **Moderator: Barbara Bartuś**, Przewodnicząca Delegacji Sejmu i Senatu RP do Zgromadzenia Parlamentarnego OBWE
- **Tiit Riisalo**, Szef Gabinetu Prezydent Estonii
- **Andrzej Zybertowicz**, Doradca Prezydenta RP
- **Peter Kremský**, Przewodniczący Komisji Gospodarczej Rady Narodowej, Słowacja
- **Petr Očko**, Wiceminister Przemysłu i Handlu Republiki Czeskiej
- **Sabin Sarmas**, Przewodniczący Komisji ds. Technologii Informatycznych i Komunikacji Izby Deputowanych Rumunii
- **Beata Daszyńska-Muzyczka**, Prezes Banku Gospodarstwa Krajowego, Polska
- **Michał Kanownik**, Prezes Zarządu Związku Cyfrowa Polska
- **Głos w dyskusji: Justyna Orłowska**, Pełnomocnik Prezesa Rady Ministrów do spraw GovTech, Polska

Dr Jerzy Kwieciński i Rusłana Krzemińska

Wydarzenie specjalne: 18:15 – 18:45

**Prezentacja katalogów sztuki Wyszehrad 4ART
i Wydawnictwa Sejmowego**

Wystawa malarstwa artysty słowackiego: Františka Turcsányi

28 lutego (niedziela)

6. 9:00 – 10:15

Europejski Zielony Ład szansą dla środowiska i rolnictwa ekologicznego

- Rolnictwo i obszary wiejskie na terenach górskich
- Rodzinne gospodarstwa rolne
- Zielony Ład (nowa strategia leśna, obszary chronionego krajobrazu)
- Jakie szanse i zagrożenia Zielony Ład stwarza dla rolnictwa i turystyki?
- Znaczenie lasów jako czynnika retencji wód

Paneliści:

- **Moderator: Bogdan Rzońca**, Poseł do Parlamentu Europejskiego
- **Janusz Wojciechowski**, Komisarz UE ds. Rolnictwa
- **Andrej Gajdoš**, Sekretarz Stanu Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Słowacja
- **Grzegorz Puda**, Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Polska
- **Sándor Font**, Przewodniczący Komisji ds. Rolnictwa Zgromadzenia Narodowego Węgier
- **Viktoras Pranckietis**, Przewodniczący Komisji ds. Obszarów Wiejskich Sejmu Republiki Litewskiej
- **Alexandr Vondra**, Komisja Europejska ds. Środowiska, Zdrowia Publicznego i Bezpieczeństwa Żywności, członek komisji PE ds. klimatycznych, Czechy

Wydarzenie specjalne:

10:15 – 10:35

Centrum Wymiany Młodzieży Akademickiej Ukraina-Polska

7. 10:35 – 11:50

Współpraca kulturalna – zachowanie wspólnego dziedzictwa

- Czy warto wpisać dziedzictwo kulturowo-przyrodnicze Karpat na listę UNESCO?
- Wkład Europy Środkowej do kultury politycznej Europy (dorobek integracyjny regionu, dziedzictwo jagiellońskie i habsburskie, wieloreligijność i wieloetniczność, małe ojczyzny, pluralizm kulturowy, nowe odczytywanie

- tolerancji po zbrodniach totalitarnych i czystkach etnicznych)
- Via Culturalia, Karmazynowy Szlak, Szlak Jagielloński i inne

Paneliści:

- **Moderator: Waldemar Paruch**, Kierownik Katedry Teorii i Metodologii Nauk o Polityce i Administracji UMCS
- **Mykoła Kniażycki**, Przewodniczący Podkomisji ds. Polityki Kulturalnej przy Radzie Najwyższej ds. Polityki Humanitarnej, Ukraina (biblioteka Vincenza)
- **Beata Surmacz**, Dyrektor Instytutu Europy Środkowej
- **Adrienne Körmendy**, b. konsul generalna Węgier w Krakowie
- **Csaba G. Kiss**, prof. em. Uniwersytetu Loránda Eötvösa w Budapeszcie
- **Pavol Mačala**, Stowarzyszenie Interpersonalizm, Słowacja
- **Markijan Malsky**, Uniwersytet Lwowski, Ukraina
- **Georgis Zarotiadis**, Uniwersytet Ekonomiczny w Salonikach, Prezes Stowarzyszenia Uczelni Ekonomicznych Europy Południowej, Wschodniej i Regionu Morza Czarnego, Grecja
- **Głos w dyskusji:** Dariusz Dyląg, Stowarzyszenie Res Carpathica

11:50 – 12:00

Karpackie pozdrowienie dla świata

8. 12:00 – 13:15

Urodzeni w czasach wolności. Jak sprawnie łączyć i instytucjonalizować współpracę młodzieży w Europie Środkowej?

- Jakie postawy prezentuje młodzież w państwach regionu?
- Wzajemne progi i bariery. Problem niskiego poziomu usług społecznych jako czynnik zniechęcający młode pokolenie do życia w państwach regionu
- Jak spowodować, żeby młodzi ludzie uznali Europę Środkową za najlepszy do zamieszkania i kariery region Europy?

Paneliści:

- **Moderator: Maciej Szymanowski**, Dyrektor Instytutu Współpracy Polsko-Węgierskiej im. Wacława Felczaka
- **Illés Boglárka**, Wiceminister ds. Zasobów Ludzkich, Węgry
- **Anna Andrejiovová**, Poseł Rady Narodowej Republiki Słowackiej

- **Zbigniew Stankiewicz**, Arcybiskup Ryski, Łotwa
- **Matyáš Zrno**, Redaktor naczelny portalu Konzervativní noviny, Czechy
- **Danuta Nierada**, Dyrektor Kreatywna Fundacji „State of Poland”

14:00

Karpacki ski tour (Arlamów/Bieszczady)

Koniec konferencji

Przemyśl, widok na Stare Miasto z Bazyliki Archikatedralnej Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny

Marek Kuchciński

Przewodniczący Komisji Spraw Zagranicznych
Karpacki Zespół Parlamentarny

Europa Karpat

Malejące zasoby naturalne, choroby cywilizacyjne, zagrożenia epidemiologiczne i militarne sprawiają, że coraz dobitniej dostrzegamy potrzebę współpracy wszystkich państw Starego Kontynentu. W obliczu stojących przed nim wyzwań niezwykle ważna jest jedność i dialog – na poziomie rządowym, parlamentarnym, eksperckim czy połączony w konferencję jak Europa Karpat. Projekt ten od 2007 roku stopniowo ewoluował do ważnego forum, na którym otwarcie rozmawiamy o ważnych obszarach aktywności ludzkiej, o dyplomacji, interesach ekonomicznych, zrównoważonym rozwoju, szlakach tranzytowych, potrzebach społecznych, prawach człowieka, ochronie środowiska, problemach bezpieczeństwa i zdolności do współpracy.

Silniejsza Europa jest nam wszystkim potrzebna. Tę siłę powinniśmy czerpać jednak ze zdrowych relacji międzypaństwowych, poszanowania dla różnic narodowościowych, odmienności kulturowych i odrębności politycznej. Nie stany, a silne państwa, narody, mogą budować konkurencyjną, bezpieczną i mądrą Unię Europejską. Siłą zjednoczonych państw nie może być słabość narodów. Dlatego mówimy w Unii otwarcie, że chcemy być traktowani z szacunkiem należnym ludziom, którzy współtworzą unijną gospodarkę. Chcemy, by szanowano naszą suwerenność, odmienność, historię i prawo do dbania o interesy narodowe, które nie są przecież sprzeczne z ideą wspólnoty narodów.

Unia Europejska powinna pamiętać o chrześcijańskich korzeniach. Powinna pamiętać, że jej prekursorem była Unia Lubelska – Rzeczpospolita Obojga (Trojga) Narodów, dzieło polityków polskich i litewskich, które przetrwało 300 lat! I powinna pamiętać, że Europa nie jest jedynie rynkiem bez duszy.

W ramach Europy Karpat rozwijana jest współpraca regionalna, a więc umacniamy i wspieramy się wzajemnie. Szczególnie dziś, w obliczu agresji reżimu Putina wobec naszych sąsiadów, w obliczu łamania praw człowieka na Białorusi, musimy być jednomyślni.

Ale bezpieczeństwo to nie tylko kwestia militarna czy cyberprzestrzeni. Nie będziemy bezpieczni, niszcząc przyrodę, zabytki, doprowadzając do zmniejszania zasobów wody pitnej, lasów, gatunków zwierząt – bioróżnorodności. Coraz gorsza jakość powietrza i żywienia doprowadzi do katastrofalnych w skutkach konsekwencji. Prelegenci Europy szukają odpowiedzi, jak tę światową destrukcję powstrzymać.

Europa Karpat, Krynica-Zdrój, sierpień 2017. Marszałek Sejmu Marek Kuchciński z przewodniczącymi parlamentów Grupy Wyszehradzkiej. Od lewej: Stanisław Karczewski, János Latorcai, Andriej Danko, Marek Kuchciński, Jan Hamáček, Přemysl Sobotka

Musimy wskazać drogę. Bieszczady bez plastiku? Skrócenie łańcucha dostaw żywności? Ekogospodarstwa rolne? To są dobre, tradycyjne kierunki działań!

Ścisła współpraca państw regionu z wykorzystaniem ich potencjału leży również u podstaw zainicjowanej Strategii Karpackiej. Dokument podpisany przez przedstawicieli Polski, Ukrainy, Węgier i Słowacji podczas XXVIII Forum Ekonomicznego w Krynicy ma przełożyć się na unijną strategię makroregionalną i ułatwić dostęp do znaczących środków w budżecie UE, dać impuls dla współpracy w zakresie inwestycji czy tworzyć dedykowane rozwiązania dla regionu. Warto dodać, że polska inicjatywa ma szansę stać się piątą strategią makroregionalną UE i drugą górską (po strategii alpejskiej). W Polsce Strategią Karpacką objęte byłyby województwa podkarpackie, małopolskie i śląskie.

W tym roku szczególną uwagę skupiliśmy na inicjatywach związanych z 30-leciem Grupy Wyszehradzkiej, rozwoju infrastruktury, cyfryzacji, bezpieczeństwie i Zielonym Ładzie. Zarówno zimowa konferencja przemysła, jak i letnia w Regietowie przyciągnęły polityków i naukowców z kilkunastu państw. Kluczowe myśli, jakie narodziły się podczas dyskusji, załączamy w formie KONKLUZJI.

Życzę owocnej lektury

Marek Kuchciński

Chair of the Parliamentary Foreign Affairs Committee
Carpathian Parliamentary Group

Dwindling natural resources, civilisation diseases, epidemiological and military threats make us increasingly aware of the need for cooperation between all the countries of the Old Continent. In the face of the challenges facing it, unity and dialogue are extremely important - at governmental, parliamentary and expert level or combined in a conference such as “Europe of the Carpathians”. Since 2007, this project has gradually evolved into an important forum where we openly discuss important areas of human activity, diplomacy, economic interests, sustainable development, transit routes, social needs, human rights, environmental protection, security issues and the capacity to cooperate.

We all need a stronger Europe. This strength should, however, be derived from healthy relations between countries, respect for national differences, cultural differences and political distinctiveness. It is not states but strong countries and nations that can build a competitive, safe and wise European Union. The strength of united states cannot be the weakness of nations. Therefore, we say openly in the European Union that we want to be treated with respect due to the people who contribute to the EU economy. We want our sovereignty, our differences, our history and our right to pursue our national interests, which, after all, are not contrary to the idea of a community of nations, to be respected.

The European Union should remember its Christian roots. It should remember that its forerunner was the Union of Lublin, the Polish-Lithuanian Commonwealth (the Polish-Lithuanian-Ruthenian Commonwealth), which lasted for 300 years! And it should remember that Europe is not just a market without a soul.

Within the framework of the Europe of the Carpathians, regional cooperation is being developed, so let us strengthen and support each other. Particularly today, in the face of the Putin regime’s aggression towards our neighbours, in the face of human rights violations in Belarus, we must be unanimous.

But security is not just a military or cyber issue. We will not be safe by destroying nature or monuments, leading to a decrease in drinking water, forests, animal species - a decrease in biodiversity. Increasingly poor air and food quality will lead to catastrophic consequences. The speakers of Europe are looking for answers on how to stop this global destruction.

We must show the way. The Bieszczady Mountains without plastic? Shortening the food supply chain? Organic farms? These are good, traditional courses of action!

Closer cooperation between the countries of the region, making use of their potential, also lies at the heart of the Carpathian Strategy. The document, signed by the representatives of Poland, Ukraine, Hungary and Slovakia during the 28th Economic Forum in Krynica, is intended to translate into the EU macro-regional strategy and facilitate access to significant funds from the EU budget, give impetus to cooperation in the field of investments or create dedicated solutions for the region. It is worth adding that the Polish initiative has a chance to become the fifth macro-regional strategy of the EU and the second mountain one (after the EU strategy for the Alpine Region). In Poland, the Carpathian Strategy would cover the Podkarpackie, Małopolskie and Śląskie voivodships.

This year we focused particular attention on initiatives related to the 30th anniversary of the Visegrad Group, infrastructure development, digitalisation, security and the Green Deal. Both the winter conference in Przemyśl and the summer one in Regietów attracted politicians and researchers from over a dozen countries. The key thoughts that emerged during the discussions are attached in the form of CONCLUSIONS.

I wish you fruitful reading

Podhale i Tatry

30 lat Grupy Wyszehradzkiej

15 lutego 1991 roku w Wyszehradzie przyjęto „Deklarację o współpracy Czeskiej i Słowackiej Republiki Federacyjnej, Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Węgierskiej w dążeniu do integracji europejskiej”. Sygnatariusze uzgodnili, że zapoczątkują proces tworzenia podstaw i nowych form współpracy politycznej, gospodarczej i kulturalnej w Europie Środkowej. Za wspólny cel uznano m.in. włączenie się w pełnym zakresie w europejski system polityczny, gospodarczy oraz system bezpieczeństwa i prawodawstwa. W maju 2004 podpisano nową „Deklarację premierów Republiki Czeskiej, Republiki Węgierskiej, Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Słowackiej w sprawie współpracy państw Grupy Wyszehradzkiej po ich przystąpieniu do Unii Europejskiej”. W dołączonych do niej wytycznych wśród mechanizmów współpracy uwzględniono – realizując zalecenie pierwszego spotkania przewodniczących parlamentów z 2003 r. – współpracę parlamentów państw Grupy.

Odwołanie do kwestii historycznych uwidoczniło się już w wyborze miejsca powołania jej – wyszehradzki zamek w I połowie XIV wieku był miejscem dwóch zjazdów władców Polski, Czech i Węgier. W nowej sytuacji politycznej po 1989 roku intelektualisci i opozycjoniści, którzy nawiązali współpracę w okresie zależności od Związku Sowieckiego, byli zgodni co do tego, że przestrzeń środkowoeuropejska powinna wspólnie zaistnieć na arenie międzynarodowej.

Współpraca w ramach Grupy Wyszehradzkiej opierała się do połowy lat 90. XX wieku na nieregularnych spotkaniach i konsultacjach prowadzonych na szczeblu prezydentów, premierów, instytucji rządowych i pozarządowych, a także ośrodków naukowych. 1 lipca kolejny kraj przejmuje na rok prezydencję. Jedyną jak dotąd instytucją V4 jest powołany w 2000 roku Międzynarodowy Fundusz Wyszehradzki, którego zadaniem jest intensyfikacja kontaktów pomiędzy społeczeństwami oraz wspieranie współpracy na polu kulturalnym, naukowym i edukacyjnym.

W połowie lat 90. do spotkań władz wykonawczych dołączyły także działania na szczeblu władzy ustawodawczej. Współpraca parlamentarna w ramach V4 w latach 1997-2004 opierała się na spotkaniach Komisji Spraw Zagranicznych i Komisji Obrony. Po 2000 roku dołączyły Komisje Integracji Europejskiej, a następnie Komisje Finansów Publicznych, Administracji Publicznej, Polityki Regionalnej i inne.

Pierwsze spotkanie Przewodniczących Parlamentów Państw Grupy Wyszehradzkiej odbyło się w styczniu 2003 roku w Budapeszcie. Program spotkania obejmował dyskusję między przewodniczącymi na temat nowych wyzwań i perspektyw współpracy parlamentarnej Grupy Wyszehradzkiej po szczycie kopenhaskim, na którym państwa V4 zamknęły negocjacje w sprawie członkostwa w UE i zostały zaproszone do przystąpienia do Unii.

Po przystąpieniu do struktur euroatlantyckich, a więc realizacji jednego z głównych celów, do którego Grupa Wyszehradzka została powołana, postanowiono kontynuować ten format współpracy. V4 stała się platformą, dzięki której głos „nowych” krajów środkowoeuropejskich stał się bardziej słyszalny w „starej” Unii. Nie mniej istotny dla kontynuacji skoordynowanych działań był fakt wspólnych interesów i potrzeb, związany ze środkowoeuropejskim doświadczeniem Wyszehradzkiej Czwórki. Tematyka z zakresu polityki unijnej oraz regionalnej stała się regularnym punktem obrad na wszystkich szczeblach.

Na spotkaniu w kwietniu 2007 roku w Pradze podpisano formalne Porozumienie w sprawie instytucjonalizacji współpracy między parlamentami V4, które zakładało organizację spotkań przewodniczących izb przynajmniej raz w roku w państwie sprawującym aktualnie prezydencję, możliwość zwołania spotkania nadzwyczajnego przez każdego z przewodniczących w sytuacji pojawienia się pilnej kwestii, kontynuowanie współpracy na poziomie komisji ad hoc oraz wyrażenie wsparcia dla współpracy z parlamentami innych państw zgodnie z programem V4 Plus oraz unijną polityką sąsiedztwa. Szczególna intensyfikacja wyszehradzkiej współpracy parlamentarnej przypadła na lata 2015-2019, kiedy wzorem władz ustawodawczych wprowadzono stały mechanizm odbywania spotkań na szczycie (oficjalnych i roboczych).

Myślą przewodnią polskiej prezydencji 2016/2017 było hasło „Grupa Wyszehradzka na rzecz Integracji i Spójności”. Jednym z pierwszych wydarzeń był wyszehradzki panel dyskusyjny podczas konferencji Europa Karpat, organizowanej w ramach Forum Ekonomicznego w Krynicy-Zdroju. W debacie uczestniczyli marszałek Sejmu Marek Kuchciński, marszałek Senatu Stanisław Karczewski, przewodniczący Rady Narodowej Republiki Słowackiej Andrej Danko, wiceprzewodniczący węgierskiego Zgromadzenia Narodowego János Latorcai, przewodniczący Izby Poselskiej Republiki Czeskiej Jan Hamáček oraz wiceprzewodniczący czeskiego Senatu Přemysl Sobotka, którego marszałek Kuchciński odznaczył w imieniu Prezydenta RP Andrzeja Dudy Krzyżem Kawalerskim Orderu Zasługi Rzeczypospolitej Polskiej za wybitny doniosły wkład w rozwój stosunków polsko-czeskich.

Zaledwie kilka dni później, 15 września, przewodniczący parlamentów państw Grupy Wyszehradzkiej ponownie spotkali się przy okazji Europejskiej Konferencji Przewodniczących Parlamentów Państw Rady Europy w Strasburgu.

W tym samym miesiącu marszałek Sejmu otworzył wystawę „Od Wyszehradu do Wyszehradu”, która została przygotowana przez Polskie Towarzystwo Archiwalne przy wsparciu Polskiej Akademii Nauk i we współpracy z węgierskimi, czeskimi i słowackimi archiwistami. Wystawa przedstawiała rozwój stosunków politycznych, handlowych i kulturalnych między państwami tworzącymi dzisiejszą V4. Prezentowane dokumenty odzwierciedlały historię wspólnych relacji od 1335 roku do 1991 roku, czyli od pierwszego zjazdu w Wyszehradzie do powstania Grupy Wyszehradzkiej.

Obelisk upamiętniający 25-lecie Grupy Wyszehradzkiej, od lewej stoją: R. Choma, L. Kövér, J. Pokoma Jermanova, M. Kuchciński, A. Danko, M. Štěch, L. Podhalicz.

W grudniu 2016 roku zostało zorganizowane robocze spotkanie Przewodniczących Parlamentów Państw Grupy Wyszehradzkiej w Przemyślu. Po obradach nastąpiło odsłonięcie tablicy, nadającej zbiegowi ulic Wodnej i Jagiellońskiej nazwę Skweru Wyszehradzkiego. Tablica upamiętnia tamto spotkanie oraz obchodzone wówczas 25-lecie Grupy.

Warto dodać, że poza spotkaniami multilateralnymi w pierwszym półroczu polskiej prezydencji miały także miejsce spotkania bilateralne, m.in. w Przemyślu z Przewodniczącym Zgromadzenia Narodowego Węgier László Kövérem, podczas którego odsłonięto pomnik polskiego ułana i węgierskiego huzara.

Drugie półrocze polskiej prezydencji rozpoczęło się od międzynarodowej konferencji Europa Karpat w Przemyślu. W dyskusji wzięli udział przedstawiciele parlamentów, administracji rządowej i samorządowej, świata nauki i organizacji pozarządowych z państw Grupy V4. Spotkaniu towarzyszył wernisaż wystawy o historii i tradycji narciarstwa w Polsce.

Kolejnym spotkaniem wysokiego szczebla było zorganizowane w Warszawie XIV Spotkanie Przewodniczących Parlamentów Państw Grupy Wyszehradzkiej, którego tematyka skupiła się wokół przyszłości Unii Europejskiej oraz wyszehradzkiego wymiaru współpracy parlamentarnej. W warszawskim szczycie udział wzięli przewodniczący Zgromadzenia Narodowego Węgier László Kövér, przewodniczący Rady Narodowej Słowacji Andrej Danko, przewodniczący Izby Poselskiej Republiki Czeskiej Jan Hamáček i przewodniczący Senatu Milan Štěch.

Podczas debaty szefowie parlamentów państw Grupy Wyszehradzkiej zaprezentowali podobne opinie na temat przyszłości UE jako wspólnoty opartej na współpracy suwerennych państw narodowych. Wskazywali także na znaczenie współpracy parlamentów narodowych z instytucjami unijnymi i rolę, jaką powinny odegrać w reformie UE. Omówiono również propozycje rozwijania współpracy parlamentarnej w ramach V4, dotyczące m.in. wzmocnienia polityki informacyjnej, działań na rzecz wizerunku i promocji Grupy.

Kolejną okazją do spotkania w czasie polskiej prezydencji była Konferencja Przewodniczących Parlamentów Państw UE w Bratysławie czy organizowane czterokrotnie Szczyty Przewodniczących Parlamentów Europy Środkowej w Sejmie RP. W międzyczasie odbywały się także bilateralne spotkania z poszczególnymi przewodniczącymi. Oficjalne zakończenie polskiego przewodnictwa odbyło się 29 czerwca 2017. Podczas spotkania na Zamku Królewskim na Wawelu marszałek Kuchciński podsumował polskie przewodnictwo V4 w wymiarze parlamentarnym i przekazał prezydencję László Kövérowi, przewodniczącemu Zgromadzenia Narodowego Węgier. Wydarzenie to upamiętniło symboliczne przekazanie Dzwonu Wyszehradzkiego odlanego w przemyskiej ludwisarni na zamówienie Muzeum Narodowego Ziemi Przemyskiej, który Marek Kuchciński wręczył Laszlo Kövérowi. W ramach uroczystości przewodniczący otworzyli na pl. św. Marii Magdaleny wystawę poświęconą św. królowi Władysławowi.

Zakończenie polskiego przewodnictwa nie oznaczało końca aktywności ze strony polskiej. Marszałkowie Sejmu i Senatu RP brali udział w kolejnych spotkaniach Przewodniczących Parlamentów Państw V4 oraz podejmowali własne inicjatywy. W lipcu 2017 roku pod patronatem marszałka Kuchcińskiego w Muzeum Narodowym Ziemi Przemyskiej została otwarta międzynarodowa wystawa Malarstwa Grupy Wyszehradzkiej „VISEGRAD4ART”. Ekspozycja składała się z ponad 100 prac 20 artystów z krajów V4 i stanowiła próbę wiwisekcji kondycji współczesnego malarstwa jej państw członkowskich. Tematyka wyszehradzka była także podejmowana podczas kolejnych edycji konferencji Europa Karpat.

Mimo upływu 30 lat od powołania Grupy Wyszehradzkiej i realizacji celów leżących u podstaw, tj. włączenie do struktur euroatlantyckich, współpraca Polski, Czech, Słowacji i Węgier jest kontynuowana. Cztery kraje środkowoeuropejskie dalej łączy wspólnota kulturowa i historyczna, stoją przed nimi także kolejne wyzwania, na które nie sposób odpowiedzieć w pojedynkę.

Mimo przeciwności wynikających z pandemii, w czasie polskiej prezydencji, trwającej od 1 lipca 2020 roku udało się przeprowadzić spotkania w formule online na szczelbu Przewodniczących Parlamentów, Komisji Spraw Zagranicznych oraz Komisji do Spraw Unii Europejskiej. Lista tematów, wymagających omówienia w sferach politycznych, gospodarczych i społecznych powiększa się i na pewno będzie otwierać nowe pola dla współpracy w ramach Grupy.

Kraków, czerwiec 2017: Przekazanie prezydencji w Grupie Wyszehradzkiej Węgrom. Laszlo Kövér i Marek Kuchciński

17 lutego 2021 r. z okazji 30-lecia działalności V4 odbył się w Krakowie szczyt premierów państw Grupy Wyszehradzkiej z udziałem przewodniczącego Rady Europejskiej Charlesa Michela. Podsumowano trzy dekady współpracy wyszehradzkiej, określono zadania na przyszłość oraz podpisano wspólne deklaracje – rocznicową oraz cyfrową. „Grupa Wyszehradzka jest dziś znacznie silniejsza niż wcześniej. Ekspertci nazywają nasze kraje lokomotywą rozwoju gospodarczego UE” – powiedział premier Mateusz Morawiecki. Przywódcy Grupy Wyszehradzkiej wraz z przewodniczącym Rady Europejskiej omówili kwestie związane z walką z COVID-19 oraz unijną polityką klimatyczną i migracyjną.

27 lutego 2021 roku w Przemyśle, podczas kolejnej XXVIII konferencji Europa Karpat przewodniczący Komisji Spraw Zagranicznych parlamentów V4 odsłonił pamiątkową kamienną tablicę upamiętniającą XXX rocznicę powołania Grupy Wyszehradzkiej. Tablica została umieszczona na ścianie dawnego Kasyna Garnizonowego, przy pl. Dominikańskim, niedaleko przemyskiego Rynku, obok rzeźb ułana i huzara.

Na koniec należy wspomnieć, że powyższe wydarzenia oraz pozostałe, zestawione w kalendarium, włączonym do niniejszej broszury, wpisują się w zakres dyplomacji parlamentarnej, której celem jest wsparcie i wzmocnienie polityki zagranicznej państwa celem zwiększenia jej społecznej legitymizacji oraz maksymalizacji owoców z niej płynącej.

30 years of the Visegrad Group

On February 15, 1991, in Visegrad, the “Declaration on Cooperation between the Czech and Slovak Federal Republic, the Republic of Poland and the Republic of Hungary in Striving for European Integration” was adopted. The signatories agreed to initiate the process of laying the foundations and new forms of political, economic and cultural cooperation in Central Europe. The common goal was, inter alia, full integration into the European political and economic system as well as the system of security and legislation. In May 2004, a new “Declaration of Prime Ministers of the Czech Republic, the Republic of Hungary, the Republic of Poland and the Slovak Republic on cooperation of the Visegrad Group countries after their accession to the European Union” was signed. The guidelines attached to it included, among the cooperation mechanisms - implementing the recommendation of the first meeting of parliament speakers in 2003 - cooperation between parliaments of the states of the group.

The reference to historical issues was already visible in the choice of the place where the Group was established - the Visegrad castle in the first half of the fourteenth century was the site of two meetings of the rulers of Poland, the Czech Republic and Hungary. In the new political situation after 1989, intellectuals and opposition activists who had established cooperation in the period of dependence on the Soviet Union agreed that the Central European space should exist together on the international arena.

Until the mid-1990s, cooperation within the Visegrad Group was based on irregular meetings and consultations conducted at the level of presidents, prime ministers, governmental and non-governmental institutions, as well as research centres. On July 1, another country takes over the presidency for a year. The only V4 institution so far is the International Visegrad Fund established in 2000, the task of which is to intensify contacts between societies and support cooperation in the field of culture, science and education.

In the mid-1990s, activities at the level of the legislature also were included in the meetings of executive authorities. Parliamentary cooperation within the V4 in 1997-2004 was based on meetings of the Foreign Affairs Committee and the Defence Committee. After 2000, the Committees on European Integration joined, followed by the Committees of Public Finance, Public Administration, Regional Policy and others.

The first meeting of the Speakers of the Parliaments of the Visegrad Group States was held in January 2003 in Budapest. The agenda of the meeting included a discussion between the presidents on the new challenges and prospects for parliamentary cooperation of the Visegrad Group after the Copenhagen summit, at which the V4 countries closed negotiations on EU membership and were invited to join the Union.

After joining the Euro-Atlantic structures, and thus achieving one of the main goals for which the Visegrad Group was established, it was decided to continue this format of cooperation. The V4 became a platform thanks to which the voice of the “new” Central European countries became more audible in the “old” Union. No less important for the continuation of coordinated activities was the fact of sharing common interests and needs, related to the Central European experience of the Visegrad Four. Topics in the field of EU and regional policy have become a regular item on the agenda at all levels.

In the meeting in April 2007 in Prague, a formal Agreement institutionalizing the cooperation between the V4 parliaments was signed, which provided for the organization of meetings of the chairs of the chambers at least once a year in the country currently holding the presidency, the possibility of calling an extraordinary meeting by each of the chairs in the event of an urgent issue, continuing cooperation at the level of ad hoc committees and expressing support for cooperation with parliaments of other countries in line with the V4 Plus program and the EU’s neighbourhood policy. A particular intensification of Visegrad parliamentary cooperation took place in the years 2015-2019, when, following the example of the legislative authorities, a permanent mechanism for holding meetings at the summit (official and working) was introduced.

The keynote of the Polish Presidency of 2016/2017 was the slogan “Visegrad Group for Integration and Cohesion”. One of the first events was the Visegrad panel discussion during the Europe of the Carpathians conference, organized as part of the Economic Forum in Krynica-Zdrój. The debate was attended by Marshal of the Sejm Marek Kuchciński, Marshal of the Senate Stanisław Karczewski, Speaker of the National Council of the Slovak Republic Andrej Danko, Deputy Speaker of the National Assembly of Hungary János Latorcai, Speaker of the Chamber of Deputies of the Czech Republic Jan Hamáček and Vice-President of the Czech Senate Přemysl Sobotka, whom Marshal Kuchciński, on behalf of the President of the Republic of Poland Andrzej Duda, awarded with the Knight’s Cross of the Order of Merit of the Republic of Poland for outstanding significant contribution to the development of Polish-Czech relations.

Just a few days later, on September 15, the speakers of the parliaments of the Visegrad Group countries met again on the occasion of the European Conference of Speakers of the Parliaments of the Council of Europe in Strasbourg.

In the same month, the Marshal of the Sejm opened the exhibition “From Visegrad to Visegrad”, which was prepared by the Polish Archive Society with the support of the Polish Academy of Sciences and in cooperation with Hungarian, Czech and Slovak archivists. The exhibition presented the development of political, commercial and cultural relations between the countries that make up today’s V4. The presented documents reflected the history of joint relations from 1335 to 1991,

i.e. from the first Visegrad congress to the formation of the Visegrad Group.

In December 2016, a working meeting of the Speakers of the Parliaments of the Visegrad Group States was organized in Przemyśl. After the deliberations, the plaque was unveiled giving the name of the Visegrad Square to the intersection of Wodna and Jagiellońska Streets. The plaque commemorates that meeting and the Group's 25th anniversary celebrated at that time.

It is worth adding that in addition to multilateral meetings, bilateral meetings were also held in the first half of the year of the Polish Presidency, including in Przemyśl with Speaker of the National Assembly of Hungary László Kövér, during which the monument of the Polish uhlan and the Hungarian hussar was unveiled.

The second half of the Polish Presidency began with the international conference Europe of the Carpathians in Przemyśl. Representatives of parliaments, central and local government administration, scientific workers and non-governmental organizations from the V4 Group countries attended the discussion. The meeting was accompanied by the opening of an exhibition about the history and tradition of skiing in Poland.

Another high-level meeting was the 14th Meeting of Speakers of Parliaments of the Visegrad Group States, organized in Warsaw, the subject of which focused on the future of the European Union and the Visegrad dimension of parliamentary cooperation. Speaker of the National Assembly of Hungary László Kövér, Speaker of the National Council of Slovakia Andrej Danko, chairman of the Chamber of Deputies of the Czech Republic Jan Hamáček and President of the Senate Milan Štěch participated in the Warsaw summit.

During the debate, the heads of parliaments of the Visegrad Group countries presented similar views on the future of the EU as a community based on the cooperation of sovereign nation states. They also pointed to the importance of cooperation between national parliaments and the EU institutions and the role they should play in the reform of the EU. Proposals for developing parliamentary cooperation within the V4 were also discussed, including strengthening the information policy, actions for the image and promotion of the Group.

Another occasion to meet during the Polish Presidency was the Conference of Speakers of EU Parliaments in Bratislava and organized four times Summits of Speakers of Central European Parliaments in the Sejm of the Republic of Poland. In the meantime, there were also bilateral meetings with individual presidents. The official end of the Polish Presidency took place on June 29, 2017. During the meeting at the Wawel Royal Castle, Marshal Kuchciński summed up the Polish V4 Presidency in the parliamentary dimension and handed over the presidency to László Kövér, Speaker of the National Assembly of Hungary. This event was commemorated with the symbolic handing over of the Visegrad Bell, cast in the Przemyśl bell foundry, commissioned by the National Museum of Przemyśl Land, which was

Jednym z przykładów współpracy artystów z Europy Karpat, wspieranej przez Sejm RP, jest prezentowany w sejmowej galerii sztuki obraz Leviathan Teofila Joanna Stioipa z Rumunii, zakupiony w 2018 roku podczas Triennale „Srebrny Czworokąt”.

handed over by Marek Kuchciński to Laszlo Kövér. As part of the ceremony, the speakers opened in St. Maria Magdalena square an exhibition St. King Władysław.

The end of the Polish Presidency did not mean the end of activity on the Polish side. The Speakers of the Sejm and Senate of the Republic of Poland took part in subsequent Meetings of Speakers of Parliaments of the V4 States and took their own initiatives. In July 2017, under the patronage of Marshal Kuchciński, the international exhibition of Painting of the Visegrad Group “VISEGRAD4ART” was opened at the National Museum of Przemyśl. The exhibition consisted of over 100 works by 20 artists from the V4 countries and was an attempt to vivisection the condition of contemporary painting in its member states. The subject of Visegrad was also discussed during subsequent editions of the Europe of the Carpathians conference.

Despite the lapse of 30 years since the establishment of the Visegrad Group and the implementation of the underlying objectives, i.e. joining the Euro-Atlantic structures, the cooperation of Poland, the Czech Republic, Slovakia and Hungary is continued. The four Central European countries are still linked by a cultural and historical community, and they also face further challenges that cannot be addressed alone.

Despite the adversities resulting from the pandemic, during the Polish Presidency, which lasted from July 1, 2020, it was possible to conduct online meetings at the level of Speakers of Parliaments, the Foreign Affairs Committee and the European Union Affairs Committee. The list of topics that require discussion in the political, economic and social spheres is growing and will certainly open new fields for cooperation within the Group.

Spotkanie przewodniczących parlamentów V4. Od lewej: Stanisław Karczewski, Marek Kuchciński, Jan Hamáček, László Kövér, Milan Štěch.

On February 27, 2021 in Przemyśl, during the next 28th Europe of the Carpathians Conference, the chairs of the Foreign Affairs Committees of the V4 parliaments unveiled a commemorative stone plaque commemorating the 30th anniversary of the establishment of the Visegrad Group. The plaque was placed on the wall of the former Garrison Casino in Dominikański square, near the Przemyśl Market Square, next to the sculptures of the ulhan and the hussar.

On February 17, 2021, on the occasion of the 30th anniversary of the V4, a summit of the Prime Ministers of the Visegrad Group States was held in Krakow with the participation of President of the European Council Charles Michel. Three decades of Visegrad cooperation were summarized, tasks for the future were defined and joint declarations - anniversary and digital ones - were signed. "The Visegrad Group is much stronger today than before. Experts call our countries the engine of EU economic development," said Prime Minister Mateusz Morawiecki. The leaders of the Visegrad Group together with the President of the European Council discussed issues related to the fight against COVID-19 and the EU climate and migration policy.

Finally, it should be mentioned that the above-mentioned events and others, summarized in the calendar included in this brochure, fall within the scope of parliamentary diplomacy, the purpose of which is to support and strengthen the state's foreign policy in order to increase its social legitimacy and to maximize its benefits.

Europa Karpat, Przemyśl 2021: W imieniu przewodniczących Komisji Spraw Zagranicznych Grupy Wyszehradzkiej odsłonięto tablicę z okazji 30-lecia V4.

Prezentacja Atlasu Wyszehradzkiego (Visegrad Atlas)

Przemysław Śleszyński, profesor Instytutu Zagospodarowania Przestrzennego PAN (professor at the Institute of Spatial Planning of the Polish Academy of Sciences)

Atlas składa się z ok. 50 rozdziałów, w których prezentujemy różne zagadnienia społeczne, ekonomiczne, przyrodnicze, ale także historyczne i geopolityczne.

Wierzę, że ten atlas może przyczynić się do jeszcze większego pogłębienia współpracy w państwach V4.

The atlas consists of approx. 50 chapters in which we present various social, economic, natural, historical and geopolitical issues.

I believe that this atlas can contribute to an even deeper cooperation (in V4 countries).

Pozdrowienia karpackie

Władysław Ortyl, Marszałek Województwa Podkarpackiego (Marshal of the Podkarpackie Voivodeship)

Ponad rok już minął od przyjęcia pozytywnej opinii dotyczącej przyjęcia makroregionalnej Strategii dla Karpat.

Dziękuję wszystkim regionom, które udzieliły poparcia dla jej powstania.

Zachęcam kolejne samorzady karpackie do złożenia takich deklaracji, bo sukces strategii zależy właśnie od działań oddolnych.

More than a year has passed since the Committee of the Regions adopted a positive opinion on the adoption of a macro-regional strategy for the Carpathians. (...)

I thank all the regions which have given their support to its development. I would like to encourage other local governments in the Carpathians to make such declarations because the success of the strategy depends, precisely, on grass-root measures.

Ionel-Ovidiu BOGDAN, Przewodniczący Rady Województwa Maramuresz Rumunia (Chairman of the Maramuresz Voivodship Council)

Drodzy uczestnicy, drodzy przyjaciele, przesyłam Wam pozdrowienia z pięknego okręgu Marmarosz, pobłogosławionego przez Boga wyjątkowymi krajobrazami i wspaniałymi ludźmi, którzy zachowują i podtrzymują tradycje i zwyczaje sprzed setek lat.

Dear participants, dear friends. I send you greetings from the beautiful county of Maramures, a county blessed by God with unique landscapes and wonderful people who preserve and carry on traditions and customs of hundreds of years.

Valentin Popa, Rektor Uniwersytetu Stefana Wielkiego w Suczawie, uczelni zrzeszonej w ramach Collegium Carpathicum (Rector of Ștefan cel Mare University of Suceava)

Jest mi niezmiernie miło powitać Państwa na tradycyjnej konferencji Europa Karpat, jednym z najbardziej owocnych zarodków kontaktów w regionie Karpat.

Europa Karpat to nie tylko oficjalna konferencja, lecz także ramy, które sprawiły, że współpraca w regionie Karpat stała się prawdziwa i rzeczywista, a projekt Collegium Carpathicum jest tego dowodem.

Razem, w tak krótkim czasie, udało się nam stworzyć silną więź, która w regionie Karpat przynosi korzyści studentom, pracownikom naukowym i komunikacji dyplomatycznej.

I am delighted to welcome you to the traditional Europe of Carpathians conference, one of the most fruitful ferements of connections in the Carpathians region.

Europe of Carpathians is not just a formal conference, it is a framework that made the cooperation in the Carpathian region true and actual and Collegium Carpathicum project is proof of this.

Together in such a short time we have accomplished a strong relationship that benefits students, academics and diplomatic communication in the Carpathian region.

Sándor Óze, Dyrektor instytutu, Katolicki Uniwersytet im. Petera Pazmany w Budapeszcie.

(Pázmány Péter Catholic University in Budapest)

Jestem dyrektorem instytutu, który jest partnerem projektu Collegium Carpathicum.

Projekt pomaga nam i sąsiadującym z nami narodom, które łączą Karpaty i Dunaj lepiej poznać wspólne korzenie i razem budować przyszłość.

I am Sandro Oze, director of the institute, which is a partner of the Collegium Carpathicum project.

The project helps us and the neighbouring peoples who are connected by the Carpathian mountains and the Danube to get to know our common roots better and to build our common future.

Pułkownik Dariusz Słota, dowódca 3 Podkarpackiej Brygady Obrony Terytorialnej/ Terytoriali (Commander of the 3rd Sub-Carpathian Brigade of Territorial Defense)

Bataliony 3 Podkarpackiej Brygady Obrony Terytorialnej rozlokowane są praktycznie we wszystkich większych miejscowościach Podkarpacia. Dzięki temu jesteśmy w stanie wspierać nasze lokalne społeczności, ale również szkolimy się w stałych rejonach odpowiedzialności batalionu.

Działania 3 Podkarpackiej Brygady Obrony Terytorialnej ukierunkowane są w tej chwili przede wszystkim na zwalczanie skutków pandemii.

The battalions of the Third Subcarpathian Territorial Defence Brigade are found practically in all bigger towns of Subcarpathia. Therefore we are able to support our local communities, but we also train in permanent battalion areas of responsibility.

Activities of the Third Subcarpathian Territorial Defence Brigade aim at fighting the effects of the pandemic.

Magdalena Gawin

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Konwencja Karpacka

Ramowa Konwencja o ochronie i zrównoważonym rozwoju Karpat podpisana 22 maja 2003 r. w Kijowie (Dz.U. z 2007 r. Nr 96, poz. 634), zwana dalej Konwencją Karpacką, została ratyfikowana przez Polskę 27 lutego 2006 i weszła w życie na jej terytorium 19 czerwca 2006.

Konwencja Karpacka jest wielostronną umową międzynarodową dotyczącą pojedynczego regionu górskiego, ustanowioną na zasadach traktatowych prawa międzynarodowego. Stronami Konwencji Karpackiej jest 7 krajów: Rzeczpospolita Polska, Republika Czeska, Rumunia, Republika Serbii, Republika Słowacka, Ukraina i Węgry.

Konwencja określa ogólne cele polityczne, zasady współpracy i obowiązki Stron oraz wyraża wolę współpracy na rzecz realizacji celów, takich jak ochrona i zrównoważony rozwój regionu Karpat, poprawa jakości życia, wzmocnienie miejscowej gospodarki i społeczności lokalnych oraz zachowanie walorów przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego.

Dotychczas przyjęto pięć Protokołów, koniecznych dla realizacji Konwencji: o ochronie i zrównoważonym użytkowaniu różnorodności biologicznej i krajobrazowej (Bukareszt, 2008), o zrównoważonej gospodarce leśnej (Bratysława, 2011), o zrównoważonej turystyce (Bratysława, 2011), o zrównoważonym transporcie (Mikulov, 2014), o zrównoważonym rolnictwie i rozwoju obszarów wiejskich (Lillafüred, 2017).

Unikalne walory, bogactwo i różnorodność dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego są głównymi wyróżnikami regionu Karpat w skali Europy i świata. Artykuł 11 Konwencji Karpackiej Dziedzictwo kulturowe i wiedza ludowa potwierdza wolę współpracy Stron na rzecz zachowania i promowania dziedzictwa kulturowego i wiedzy ludowej mieszkańców Karpat („Strony będą prowadzić politykę mającą na celu zachowanie i promowanie dziedzictwa kulturowego i wiedzy ludowej ludności miejscowej oraz wyrobu i wprowadzania na rynek miejscowych produktów, wyrobów artystycznych i rękodzielniczych. Strony będą dążyć do zachowania w Karpatach tradycyjnej architektury, sposobów użytkowania ziemi, miejscowych ras zwierząt gospodarskich i odmian roślin uprawnych oraz zrównoważonego użytkowania dziko rosnących roślin”).

Od roku 2012 przedstawiciel Departamentu Ochrony Zabytków uczestniczy w pracach grupy roboczej ds. dziedzictwa kulturowego. Podczas inauguracji swojej prezydencji Węgrzy zapowiedzieli powrót do rozważenia konieczności prac nad protokołem o dziedzictwie kulturowym.

Jesienią 2020 r. Polska przejęła przewodnictwo w Konwencji Karpackiej na 3-letnią kadencję. Sekretariat Prezydencji znajduje się w Rzeszowie.

Rada ds. Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego, jako organ opiniodawczy przy ministrze właściwym ds. kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, powoła grupę roboczą ds. dziedzictwa kulturowego Karpat. W Radzie zasiada wielu członków Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego, które posiada w swoich strukturach grupę ds. dziedzictwa Karpat. Rada zintensyfikuje swoje działania mające na celu zwiększenie liczby wpisów na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego z terenu podkarpackiego.

Wnioski:

1. Rada ds. NDZK powoła grupę roboczą ds. dziedzictwa kulturowego Karpat.
2. Rada zintensyfikuje działania nad zwiększeniem ilości wpisów na krajową listę NDZK z woj. podkarpackiego.
3. MKiDN podejmie rozmowy z PK ds. UNESCO w celu poparcia wniosku MKiDN o otwarcie słowackiego wpisu Tradycje dudziarskie (Lista reprezentatywna NDZK ludzkości).
4. Kontynuacja intensywnych prac nad wnioskiem międzynarodowym Flisactwo o wpis na Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości.
5. Polska zintensyfikuje prace w grupie roboczej ds. dziedzictwa kulturowego w ramach Konwencji Karpackiej.

Wypas owiec na Polanie Rusinowej w Tatrach

Magdalena Gawin

Undersecretary of State in the Ministry of Culture and National Heritage

Carpathian Convention

The Framework Convention on the Protection and Sustainable Development of the Carpathians, signed on May 22, 2003 in Kiev (Journal of Laws of 2007, No. 96, item 634), hereinafter referred to as the Carpathian Convention, was ratified by Poland on February 27, 2006 and entered into force on its territory on June 19, 2006.

The Carpathian Convention is a multilateral international treaty relating to a single mountain region, established on the treaty principles of international law. 7 countries are parties to the Carpathian Convention: the Republic of Poland, the Czech Republic, Romania, the Republic of Serbia, the Slovak Republic, Ukraine and Hungary.

The Convention defines the general political objectives, principles of cooperation and obligations of the Parties, and expresses the will to cooperate to achieve goals, such as protection and sustainable development of the Carpathian region, improvement of the quality of life, strengthening of the local economy and local communities, and the preservation of natural values and cultural heritage.

So far, five Protocols have been adopted, necessary for the implementation of the Convention: on Conservation and Sustainable Use of Biological and Landscape Diversity (Bucharest, 2008), on Sustainable Forest Management (Bratislava, 2011), on Sustainable Tourism (Bratislava, 2011), on Sustainable Transport (Mikulov, 2014), on Sustainable Agriculture and Rural Development (Lillafüred, 2017).

The unique values, richness and diversity of natural and cultural heritage are the main distinguishing features of the Carpathian region in Europe and worldwide. Article 11 of the Carpathian Convention Cultural heritage and traditional knowledge confirms the will of the Parties to cooperate for the preservation and promotion of the cultural heritage and traditional knowledge of the inhabitants of the Carpathians (*“The Parties shall pursue policies aiming at preservation and promotion of the cultural heritage and of traditional knowledge of the local people, crafting and marketing of local goods, arts and handicrafts. The Parties shall aim at preserving the traditional architecture, land-use patterns, local breeds of domestic animals and cultivated plant varieties, and sustainable use of wild plants in the Carpathians.”*).

Since 2012, a representative of the Department of Monument Protection has participated in the works of the working group for cultural heritage. During

the inauguration of their Presidency, Hungarians announced that they would return to considering the necessity of working on a protocol on cultural heritage.

In autumn 2020, Poland started to Chair the Carpathian Convention for a three-year term. The Presidency Secretariat is located in Rzeszów.

The Council for Intangible Cultural Heritage, as the consultative body at the minister responsible for culture and protection of national heritage, will establish a working group for the cultural heritage of the Carpathians. Many members of the Polish Folklore Society, which has a group for the heritage of the Carpathians within its structures, sit on the Council. The Council will intensify its activities aimed at increasing the number of entries on the Polish Intangible Cultural Heritage List from the Podkarpackie Region.

Conclusions:

1. The Council for Intangible Cultural Heritage will establish a working group for the cultural heritage of the Carpathians.
2. The Council will intensify activities on increasing the number of entries on the Polish Intangible Cultural Heritage List from the Podkarpackie voivodeship.
3. The Ministry of Culture and National Heritage will engage in talks with the National Committee for UNESCO in order to support the request of the Ministry of Culture and National Heritage for the opening of a Slovak entry on Bagpipe Traditions (Representative List of the Intangible Cultural Heritage of Humanity).
4. Continuation of intensive work on the “Rafting” international application for entry on the Representative List of the Intangible Cultural Heritage of Humanity.
5. Poland will intensify work in the working group for cultural heritage under the Carpathian Convention.

Bieszczady, Pikuj jesienią.

Andrzej Mazur

Niezależny ekspert. Zwolennik wpisania miasta Przemyśla na listę UNESCO”

Karpaty pod egidą UNESCO

Grono stałych uczestników międzynarodowych konferencji Europa Karpat oraz ekspertów, którzy do nich dołączyli, występuje z ideą wpisania całych Karpat na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO. Potężny, majestatyczny kompleks gór, dolin, miast, miasteczek, szlaków turystycznych, pięknych unikatowych zabytków kulturowych ciągnący się przez 8 krajów i przez wiele tysięcy kilometrów znalazłby się na liście UNESCO.

Byłoby to wydarzenie bez precedensu w historii cywilizowanego świata, który zaczął chronić swoje dziedzictwo w 1972 r. decyzją wyspecjalizowanej agencji Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. Kultury i Nauki. Cała idea została wstępnie przedstawiona na XXVIII Międzynarodowej Konferencji Europa Karpat w Przemyślu-Krasiczynie w lutym 2021 r.

Argumenty przeciw i trudności

Zanim przedstawię argumenty za, dobrze byłoby zidentyfikować argumenty przeciw. Osobiście ich nie widzę, ale wyraźnie widać trudności. Można je zmieścić w pytaniach:

1. Czy postulat i jego nawet wstępna logistyka w aktualnym i najbliższym czasie 2, 3 lat nie przeszkadza: planom perspektywicznego rozwoju poszczególnych państw „ósemki”, w tym komunikacji, planowania przestrzennego, rozwoju gospodarczego regionów; koherencji z polityką Unii; polityce ekologicznej, gospodarce leśnej, turystyce, hotelarstwu; czy nie przekracza możliwości budżetów: utworzenia międzyrządowego komitetu koordynującego, rozpoczęcia wstępnych planów rozmów z UNESCO, wstępnych opracowań, ekspertyz; planom poszczególnych ministerstw „ósemki”.
2. Aspekty **formalno-prawne**: czy postulat wpisu obszaru w granicach 8 państw będzie musiał wymagać wyłącznie decyzji rządowych? Czy ustaw parlamentów? A może i poszczególnych władz regionów? W Polsce np. decyzje o ustanowieniu parków narodowych wymagają zgody lokalnych samorządów.

Więc zbiorcza analiza formalno-prawna dotycząca wpisu we wszystkich państwach „ósemki” byłaby krokiem numer jeden. Zarówno w procesie dochodzenia do konsensusu i wystąpienia z wnioskiem do UNESCO, jak i prognozą stanu po wpisie: skutki gospodarcze, prawne, planistyczne etc. W razie przychylności władz dla zbiorczej anali-

Rachów. Rezerwat Biosfery Karpat, Ukraina

zy i wstępnej logistyki należałoby przygotować **kalendarz działań**. Cały ten proces może trwać lata, a idea może nie zostać zrealizowana. Jak i inne postulaty związane z wpisem obiektów na całym świecie na listę.

Argumenty za. Aktualna sytuacja świata. Aktualne tendencje

Zanim przejdę do argumentacji za tą ideą, zacytuję dramatyczne wyznanie pani profesor z Australii Joëlle Gergis, która twierdzi, że w zasadzie kontynent australijski jest stracony z powodu szeregu katastrof i pożarów. Dołączając do tego nieszczęśliwą decyzję o zburzeniu siedzib rdzennych mieszkańców Australii Aborygenów sprzed 46 tysięcy lat, otrzymujemy obraz niezrozumiałej degradacji ekologiczno-kulturowej. Szereg wybitnych obiektów, jak np. Wenecja, jest już nieodwracalnie straconych. Pojawiają się pomysły, żeby wpisywać na listę UNESCO obiekty zdegradowane (propozycja naukowców z Uniwersytetu Północnej Karoliny, USA) czy pozostałości po elektrowni atomowej w Czarnobylu (propozycja rządu Ukrainy). Lista powinna chronić przed degradacją międzynarodowym prawem. A utrzymując obszar pod egidą, chronić też stabilność adekwatnych definicji.

**Propozycja wpisu Karpat na listę UNESCO
jest precedensem na skalę globalną**

Nie znaczy to jednak, że nie jest ona prawidłowa. Pomysłodawcy mają za sobą dorobek 27 konferencji i zawartych podczas nich międzynarodowych konwencji i porozumień.

Po 28 latach widać wyraźnie, że najszlachetniejsze nawet wysiłki ochroniarskie, dokumentacyjne, konserwatorskie, zapory i granice, jakie stawiają pojedyncze państwa i władze municypalne bez objęcia ochroną poprzez wyłączenie listą UNESCO niewiele dadzą. Wspólnota państw karpaccich i ich kooperacja może skutecznie ochronić potężny ekosystem przyrodniczy, i bezcenne zasoby kulturowe:

– ratując definicje dla edukacji na poziomie podstawowym, średnim i wyższym: bioróżnorodności, środowiska przyrodniczego, środowiska kulturowego, ekosystemów

– ratując Beautiful Community – Wspólnotę Piękną dla zdrowego życia populacji Karpat.

Nie ochroni ich suma działań pojedynczych państw i poszczególnych samorządów. Ani zdeterminowane wysiłki wolontariuszy, NGO, młodzieży, przewodników turystycznych, naukowców, ekspertów etc.

Poza UNESCO

W zasadzie stan świata i Europy stawia nas w sytuacji pionierów ochrony środowiska i pionierów tworzenia parków narodowych z połowy XIX stulecia.

Tym razem w XXI wieku – ze względu na globalny rozwój gospodarki, technologii, komunikacji – należy niekiedy wyłączać spod antropopresji olbrzymie

Lasy bukowe Bieszczad w 2021 r. wpisano na listę UNESCO

obszary o tym samym zbliżonym ekosystemie. Tutaj pasmo Karpat.

Krzysztof Dybciak pisząc o Europie Środkowej jako o bohaterach stulecia w materiałach XXVII Konferencji Europa Karpat w Karpaczu [2020, s.13], wskazuje na główną przeszkodę w propagandzie tego regionu w społeczeństwie – słabą znajomość jego dorobku. Mimo że z nazwisk, zabytków, partytur, nut, literatury, poezji, nauki można byłoby śmiało opracować wielotomową „Encyklopedię Karpat”. Inaczej, można powiedzieć, że główną przeszkodą w społecznym odbiorze idei wpisu jest niedocenywanie tego obszaru. Tę antynomię w mojej opinii

Zenon Nadolski – Mistrz Tradycji, twórca bębnów ze wsi Zawadka, woj. podkarpackie

można pokonać, myśląc kategoriami spoza Regulaminu UNESCO i proponując jednocześnie wpis całego obszaru. Czyli:

1. Postępować standardowo – przygotowywać formalne wnioski do UNESCO
2. Zachowywać się i działać tak, jakby już Karpaty były obszarem pod egidą UNESCO. Przygotowywać infrastrukturę propagandową, kulturową, informacyjną, logo, strony internetowe etc.

Podsumowanie

Idea ta scala wieloletnie wysiłki społeczne, taktyki i strategie miejskie, gminne, wojewódzkie, rządowe i Euroregionu. Nadaje ogólny sens działaniom i logiczną dynamikę procedur w perspektywie następnych lat.

Likwiduje też fundamentalny lęk – jakże obecnie częsty – przed utratą przepięknych zasobów przyrodniczych, rezerwatów, wód, parków narodowych i ich otoczenia. Oraz utraty zasobów kulturowych: projektów architektonicznych i planów urbanistycznych mających ponad tysiącletnie lub wiekowe korzenie.

The Carpathians under the aegis of UNESCO

A group of regular participants of the International Conference Europe of the Carpathians and the experts who joined them have come up with the idea of entering the entire Carpathians on the UNESCO World Heritage List. A huge, majestic complex of mountains, valleys, cities, towns, tourist routes, beautiful and unique cultural monuments stretching through 8 countries and for many thousands of kilometres would be on the UNESCO list.

It would be an unprecedented event in the history of the civilized world, which began to protect its heritage in 1972 by the decision of the specialized agency of the United Nations for Culture and Science. The whole idea will be initially presented at the 29th International Conference Europe of the Carpathians in Krasiczyn in February 2021.

Arguments against and difficulties

Before presenting the arguments for, it would be good to identify the arguments against. Personally, I cannot see them, but the difficulties are clearly visible. They can be included in the questions:

1. Does the postulate and even its initial logistics currently and in the short term of two or three years not interfere with: plans for the future development of individual “eight” countries, including communication, spatial planning, economic development of regions; coherence with the Union’s policy; ecological policy, forest management, tourism, hotel industry; whether it does not exceed the budgets: establishing an intergovernmental coordinating committee, starting preliminary plans for talks with UNESCO, preliminary studies, expert opinions; plans of individual ministries of the “eight”.
2. **Formal and legal aspects:** will the postulate for entering the area within the borders of 8 countries only require government decisions? Or laws passed by parliaments? Or maybe the individual regional authorities? In Poland, for example, decisions to establish national parks require the consent of local governments.

So the collective formal and legal analysis of the entry in all eight countries would be step number one. Both in the process of reaching a consensus and submitting an application to UNESCO, as well as in the forecast of the state after entering the Carpathians on the UNESCO list: economic, legal, planning effects, etc. If the authorities are in favour of collective analysis and initial logistics, a **schedule of activities** should be prepared. The whole process may

take years and the idea may not be realized. As well as other demands related to the entry of objects from all over the world on the list.

Arguments for. The current situation in the world. Current trends

Before I go on to argue for this idea, let me quote the dramatic confession of Australian professor Joëlle Gergis, who states that the Australian continent is basically lost due to a series of disasters and fires. Adding to this the unfortunate decision to demolish the homes of the indigenous peoples of Australia - Aborigines - dating back 46,000 years, we get a picture of an incomprehensible ecological and cultural degradation. A number of outstanding sites, such as Venice, are already irretrievably lost. There are ideas to enter degraded objects on the UNESCO list (proposed by scientists from the University of North Carolina, USA) or the remains of the Chernobyl nuclear power plant (proposed by the Ukrainian government). The list should protect against degradation by international law. And while keeping the area under the aegis, it should also protect the stability of adequate definitions.

The proposal to enter the Carpathians on the UNESCO list is a precedent on a global scale

It does not mean, however, that it is not correct. The originators have the achievements of 27 conferences and international conventions and agreements concluded during them.

After 28 years, it is clear that even the noblest protection, documentation and conservation efforts, dams and borders set by individual states and municipal authorities without being protected by entering the Carpathians on the UNESCO list will not help. The community of Carpathian states and their cooperation can effectively protect a powerful natural ecosystem and invaluable cultural resources:

- saving the definitions for primary, secondary and higher education: biodiversity, natural environment, cultural environment, ecosystems
- saving the Beautiful Community - for a healthy life of the Carpathian population.

They will not be protected by the sum of actions of individual states and individual self-governments, or by the determined efforts of volunteers, NGOs, youth, tourist guides, scientists, experts, etc.

Outside the UNESCO

In fact, the state of the world and Europe puts us in the position of pioneers in environmental protection and pioneers in the creation of national parks in the mid-nineteenth century.

This time in the 21st century - due to the global development of the economy, technology and communication - huge areas with the same similar ecosystem should sometimes be excluded from human pressure. Here is the Carpathian mountain range.

Krzysztof Dybciak, writing about Central Europe as the heroes of the century in the materials of the 27th Conference Europe of the Carpathians in Karpacz [2020, p. 13], points to the main obstacle in the propaganda of this region in society - poor knowledge of its achievements. Despite the fact that from names, monuments, scores, music, literature, poetry, and science, one could easily compile a multi-volume "Encyclopaedia of the Carpathians". In other words, it can be said that the main obstacle in the social perception of the idea of adding the Carpathians to the UNESCO list is the underestimation of this area. In my opinion, this antinomy can be overcome by thinking in terms outside the UNESCO Regulations and proposing adding the entire area to the UNESCO list at the same time. That is:

1. Proceed as standard - prepare formal applications to UNESCO
2. Behave and act as if the Carpathians were already an area under the aegis of UNESCO. Prepare propaganda, cultural and information infrastructure, logos, websites, etc.

Summary

This idea brings together many years of social efforts, tactics, as well as city, commune, provincial, governmental and Euroregion strategies. It gives a general sense to the activities and the logical dynamics of procedures in the coming years.

It also eliminates the fundamental fear - so common these days - of losing beautiful natural resources, reserves, waters, national parks and their surroundings. And the loss of cultural resources: architectural designs and urban plans dating back more than 1,000 years or centuries.

Roman Ficek, Ultramaratończyk (Ultramarathon runner)

Przemierzyłem całe Karpaty, 2300 km w 39 dni i 11 godzin. Zrobiłem to wszystko biegiem. (...)

To jest nasz skarb narodowy i powinniśmy o niego dbać i pielęgnować jak najbardziej i jak najlepiej możemy, bo jest to wspaniała wartość Europy i naszego kraju.

I covered the whole Carpathians, 2300 kilometres, 39 days and 11 hours; I did it all running. (...)

It's simply our national treasure and we should care for it and cultivate it as much as we can. Because it really is a great value for Europe and also for our country.

Bánné dr. Gál Boglárka, Przewodnicząca Zgromadzenia Ogólnego Komitatu Borsod-Abaúj-Zemplén (Chairperson of the General Assembly of the Borsod-Abaúj-Zemplén County)

My, przywódcy polityczni, mamy nie tylko zadanie, ale i obowiązek zachowania dla przyszłych pokoleń skarbów natury i różnorodności kulturowej, które występują na tym terenie. Wymaga to współdziałania na szczeblu lokalnym, regionalnym i unijnym.

(...) Komitat Borsod-Abaúj Zemplén, zgodnie z polityką węgierskiego rządu wspiera jak najszybsze stworzenie i przyjęcie kompleksowej strategii makroregionalnej dla regionu Karpat.

We, the political leaders, have not only the task but also the responsibility to preserve for future generations the treasures of nature and the cultural diversity that are found in this area. This requires the cooperation not only at the local level but also at the regional and EU level.

The Borsod-Abaúj Zemplén County in line with the policy of the Hungarian government supports the swiftest possible development and adoption of a comprehensive macro-regional strategy for the Carpathian Region.

**Ján Lunter Przewodniczący Bańskobystrzyckiego Kraju Samorządowego
(Chairman of the Bańskobystrzycki Self-Government County)**

Chciałbym pozdrowić naszych ośmiu przewodniczących krajów z całej Słowacji, którzy w czerwcu spotkali się właśnie w tym miejscu, w willi Dominika Skuteckiego, w galerii malarstwa, które jak państwo widzą, podejmowało tematykę handlu na Słowacji w minionych czasach. Ci przedstawiciele jednogłośnie przyłączyli się do inicjatywy Strategii Karpackiej.

I would like to greet our eight governors of the Slovakian regions who met in June in this very place, in Dominik Skutecki's villa, a gallery of paintings, which, as you can see, dealt with the theme of trade in Slovakia in times gone by. These representatives unanimously joined the Carpathian Strategy initiative.

Piotr Gąsienica – regionalista, rzeźbiarz, gawędziarz góralski. Wiceprezes Związku Podhalań w Polsce. Wicedyrektor Małopolskiego Centrum Kultury Sokół

(regionalist, sculptor, highlander storyteller. Vice-president of the Highlanders Association in Poland. Deputy director of the Sokół Cultural Center of Małopolska)

My jako Związek Podhala od siedmiu lat organizujemy zjazd karpaccy, jako kontynuację święta, które przed wojną utworzył dla górali karpaccy prezydent Mościcki. Zjazd Karpaccy powędrował w Karpaty i w tym roku będzie na Słowacji w Terechowej, a w przyszłym roku w Rumunii.

As the Association of Podhale we have been organizing the Carpathian reunion to uphold the celebration set up for Carpathian highlanders prior to the war by president Mościcki. The reunion wandered to the Carpathians and this year it will be held in Terchova in Slovakia, next year in Romania.

Peter Madigar, Terchova

Przesyłam najserdeczniejsze pozdrowienia z Terchovej, Małej Fatry w Tatrach Zachodnich na Słowacji. Jest miejscem narodzin legendarnego karpackiego zbójnika Juraja Janosika. Muzyka z Terchovej została w 2013 r. wpisana na listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego UNESCO. Zachowanie dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, zrównoważony rozwój, oraz współpraca międzynarodowa to są tematy, które nas łączą.

I am sending you my warmest greetings from Terchova from Mala Fatra, in the Western Tatras in Slovakia. It is the birthplace of the legendary Carpathian robber Juraj Janosik. Music from Terchova was included in the UNESCO List of Intangible Cultural Heritage in 2013. Preservation of natural and cultural heritage, sustainable development and international cooperation are themes that unite us.

Europejski Zielony Ład

Polska, podobnie jak wiele innych krajów Europy Środkowo-Wschodniej, ma niski udział rolnictwa ekologicznego w stosunku do ogółu użytków rolnych. W wyjątkowych regionach Karpat istnieje potencjał, aby stać się prawdziwym przykładem tej historycznej zmiany w kierunku zrównoważonych systemów żywnościowych i zrównoważonych praktyk rolniczych.

Zmiana klimatu i degradacja środowiska stanowią zagrożenia egzystencjalne dla Europy i świata. Aby sprostać tym wyzwaniom, Europa potrzebuje nowej strategii wzrostu, która przekształci Unię w nowoczesną, zasobooszczędną i konkurencyjną gospodarkę, w której do 2050 r. nie będzie netto emisji gazów cieplarnianych, wzrost gospodarczy nie będzie oddzielony od wykorzystania zasobów i nikt nie będzie pozostawiony sam sobie.

Europejski Zielony Ład to plan Komisji Europejskiej mający na celu uczynienie gospodarki UE zrównoważoną poprzez przekształcenie wyzwań klimatycznych i środowiskowych w możliwości oraz uczynienie transformacji sprawiedliwą i inkluzyjną dla wszystkich.

„Od pola do stołu” i rolnictwo ekologiczne

Osadzenie koncepcji zrównoważonego rozwoju w sposobie produkcji i konsumpcji żywności przyniesie korzyści wszystkim podmiotom w łańcuchu żywnościowym, a w szczególności rolnikom. Zmieniający się popyt konsumentów i nowe zrównoważone systemy stworzą możliwości biznesowe, na przykład w sektorze białka roślinnego lub biogospodarce. Strategia „od pola do stołu” stanowiąca sedno Europejskiego Zielonego Ładu ma na celu uczynienie systemów żywnościowych sprawiedliwymi, zdrowymi i przyjaznymi dla środowiska.

Europejski Zielony Ład stanowi historyczną szansę dla rolnictwa ekologicznego. Strategia „od pola do stołu” wyznacza ambitny cel dla Unii Europejskiej, aby do 2030 r. osiągnąć 25% gruntów rolnych przeznaczonych na rolnictwo ekologiczne. Prace na rzecz produktów organicznych zostaną ogłoszone w ekologicznym planie działań, który Komisja Europejska przyjmie w marcu i który ma zostać wdrożony w nadchodzące lata. Naszym celem jest stymulowanie wzrostu produkcji ekologicznej, konsumpcji produktów ekologicznych, a także zwiększenie wkładu rolnictwa ekologicznego w zrównoważony rozwój. Substancje organiczne z pewnością staną się jednym z kamieni węgielnych przyszłego europejskiego zrównoważonego systemu żywnościowego.

Słowacja, wieś Vlkoinec wpisana na listę UNESCO.

Sektor ekologiczny już teraz rozwija się imponująco. W ciągu ostatnich dwóch dekad grunty uprawiane metodami ekologicznymi istotnie zyskały na znaczeniu, osiągając 8% ogółu użytków rolnych. Stale rośnie również popyt na produkty ekologiczne. Tylko w ciągu ostatnich dziesięciu lat wartość organicznej sprzedaży detalicznej podwoiła się. Sektor ekologiczny jest już uważany za jeden z najbardziej dynamicznych sektorów w Europie.

Długoterminowa wizja dla obszarów wiejskich i rolnictwa rodzinnego

Podczas gdy obszary wiejskie UE odnoszą korzyści między innymi ze wspólnej polityki rolnej, polityki regionalnej, polityki zatrudnienia i polityki spójności, konieczne są dalsze wysiłki, aby sprostać licznym wyzwaniom związanym z obszarami wiejskimi i szukaniem nowych możliwości. W tym kontekście Komisja opracowuje komunikat w sprawie ambitnej długoterminowej wizji obszarów wiejskich, przedstawiający inteligentne i dobrze prosperujące społeczności wiejskie w 2040 r. Komunikat, który ma zostać przyjęty w czerwcu 2021 r. określi również ścieżki rozwoju prowadzące do osiągnięcia tej wizji oraz śledzenie postępu w tej kwestii.

Gospodarstwa rodzinne mają do odegrania kluczową rolę w dynamizowaniu życia społeczności wiejskich, które stanowią sedno Wizji. Produkują one bowiem żywność i wiele innych produktów i usług, zapewniając zachowanie tradycji kulturowych, rozwój krajobrazów i zarządzanie zasobami naturalnymi poprzez swoją działalność.

Obszary wiejskie muszą być atrakcyjne dla młodych ludzi i rodzin, aby zatrzymać, a nawet odwrócić spadek liczby ludności oraz utratę lokalnych zasobów i usług, która często po nim następuje. Powinniśmy uznać, że młodzi rolnicy w rodzinnych gospodarstwach rolnych i innych małych i średnich przedsiębiorstwach są ekonomicznym i społecznym kręgosłupem społeczności wiejskich. Aby je zatrzymać i przyciągnąć nowo przybyłych, jednym z głównych celów Wizji jest koordynacja, ukierunkowanie i ulepszanie polityk unijnych i krajowych w celu zapewnienia lepszej infrastruktury i dostępu cyfrowego, usług edukacyjnych i zdrowotnych, a także innych udogodnień publicznych.

Przyszłość obszarów górskich

Wsparcie rozwoju obszarów wiejskich w ramach wspólnej polityki rolnej już dziś oferuje szeroki wachlarz narzędzi zrównoważonego rozwoju obszarów górskich.

We wszystkich programach rozwoju obszarów wiejskich obejmujących Karpaty widzimy wkład na wsparcie inwestycji, rozwój gospodarstw i przedsiębiorstw, działania rolno-środowiskowe i klimatyczne, LEADER i wiele innych.

W przyszłości narzędzia te będą nadal dostępne dla państw członkowskich, aby kształtować przyszłość obszarów górskich. Ponadto państwa członkowskie będą miały większą elastyczność w planowaniu odpowiednich interwencji, najlepiej dostosowanych do ich lokalnych potrzeb. Nowe ramy prawne są znacznie mniej nakazowe i skupiają się na wynikach Wspólnej Polityki Rolnej (WPR).

W oparciu o ocenę potrzeb, która obejmowałaby analizę wrażliwych obszarów geograficznych, takich jak strefy górskie, państwa członkowskie opracują interwencje w celu osiągnięcia gospodarczych, środowiskowych i społecznych celów WPR, zgodnie z ich specyficznymi warunkami, wyzwaniami i możliwościami.

Strategia leśna i retencja wody

Lasy są podstawowym elementem celów Europejskiego Zielonego Ładu. Nowa strategia leśna określi wkład lasów w dążenie do przekształcenia się w zrównoważoną i neutralną dla klimatu gospodarkę do 2050 r.

Nowa strategia leśna będzie miała na celu przyczynienie się do neutralności klimatycznej i odporności lasów, jednocześnie przyczyniając się do promowania biogospodarki i ochrony różnorodności biologicznej. Uczyni to poprzez promowanie zalesiania, ochronę lasów i budowanie zrównoważonej gospodarki leśnej.

Jedną z kluczowych usług ekosystemowych świadczonych przez lasy jest związana z wodą: lasy oczyszczają wodę, regulują jej przepływ i mogą wspierać ochronę gleb przed erozją i pustynnieniem. Ponadto lasy odgrywają kluczową rolę ochronną na obszarach zagrożonych powodzią lub lawinami. Nowa strategia leśna będzie dążyć do lepszego zapobiegania uszkodzeniom i zniszczeniom, zapewnienia odporności lasów i zdrowia oraz maksy-

malizacji i zachęcania do świadczenia tych funkcji, jednocześnie zwiększając ich zdolność produkcyjną.

O rolnictwie i turystyce

Rolnictwo i turystyka mogą odgrywać kluczową rolę w realizacji Europejskiego Zielonego Ładu na obszarach wiejskich UE. Konkurencyjność europejskiego rolnictwa i przemysłu turystycznego jest ściśle związana z zasadą zrównoważonego rozwoju, a Komisja Europejska pracuje nad szeregiem inicjatyw w tej dziedzinie. Długoterminowa równowaga wymaga spójności między zrównoważeniem ekonomicznym, społeczno-kulturowym i środowiskowym.

Rolnicy mogą w dużym stopniu skorzystać na wniesieniu wkładu w przejście na Zielony Ład, a ich wysiłki na rzecz ochrony klimatu i przyrody przy jednoczesnym zapewnieniu bezpieczeństwa żywnościowego zostaną im wynagrodzone. WPR odgrywa w tym względzie istotną rolę. Realizacja celów i założeń Zielonego Ładu leży również w interesie rolników, którzy zdają sobie sprawę z tego, że ich utrzymanie i konkurencyjność zależą od zasobów naturalnych – ich brak lub zły stan (degradacja gleby, niedobór zasobów wodnych lub ich zanieczyszczenie, utrata różnorodności biologicznej) oznacza koniec trwałej konkurencyjności i dochodowego rolnictwa.

Turystyka na obszarach wiejskich idzie również w parze z celami Zielonego Ładu, ponieważ jest z zasady bardziej przyjazna dla klimatu, jako turystyka na bliskich lub średnich odległościach. Stanowi dobrą i solidną alternatywę dla obywateli UE, którzy wątpią lub nie mogą latać i podróżować na duże odległości, zwłaszcza w obecnych okolicznościach.

Turystyka wiejska we wszystkich jej formach (baza noclegowa, gastronomiczna, przyrodnicza, kulturalno-folklorystyczna, sport itp.) Opiera się na mniejszych obiektach, co skutkuje mniejszą koncentracją turystów, szczególnie istotną w okresie pandemii COVID-19.

W ramach WPR mogą być wspierane różne operacje na obszarach wiejskich UE, takie jak turystyka przyjazna dla środowiska, w tym trasy rowerowe, mała infrastruktura sportowa i zapewniająca dobre samopoczucie, turystyka przyrodnicza i szlaki kulturowe przebiegające przez Europę; fundusze regionalne i fundusze spójności mogą również wnieść istotne wsparcie dla rozwoju turystyki wiejskiej.

Jednak modele intensywnego rolnictwa i działalność turystyczna są często związane z różnymi presjami środowiskowymi i społecznymi na obszarach wiejskich. Obejmują one wytwarzanie odpadów, zanieczyszczenie, utratę różnorodności biologicznej, wpływ transportu na środowisko itp. Staranne zarządzanie na poziomie lokalnym i regionalnym jest potrzebne, żeby zapobiec takim problemom. Należy zadbać o właściwe zarządzanie odpadami, minimalizację wykorzystania zasobów oraz rozwijanie zrównoważonych form transportu.

The European Green Deal

Poland, like many other countries of Central and Eastern Europe, has a low share of organic farming in relation to the total arable land. There is potential in the unique regions of the Carpathians to be a true example of this historic shift towards sustainable food systems and sustainable agricultural practices.

Climate change and environmental degradation pose existential threats to Europe and the world. To meet these challenges, Europe needs a new growth strategy that will transform the Union into a modern, resource-efficient and competitive economy in which there will be no net greenhouse gas emissions by 2050, economic growth will not be decoupled from resource use and no one will be left to fend for themselves.

The European Green Deal is the European Commission's plan to make the EU economy sustainable by turning climate and environmental challenges into opportunities and making the transition fair and inclusive for all.

“Farm to Fork” and organic farming

Embedding the concept of sustainability in the way food is produced and consumed will benefit all actors in the food chain, especially farmers. Changing consumer demand and new sustainable systems will create business opportunities, for example in the vegetable protein sector or the bioeconomy. The Farm to Fork Strategy at the heart of the European Green Deal aims to make food systems fair, healthy and environmentally friendly.

The European Green Deal is a historic opportunity for organic farming. The Farm to Fork Strategy sets an ambitious target for the European Union to reach 25% of arable land devoted to organic farming by 2030. Working towards organic products will be announced in the Green Action Plan to be adopted by the European Commission in March and to be implemented in the coming years. Our goal is to stimulate the growth of organic production, consumption of organic products, and to increase the contribution of organic farming to sustainable development. Organic substances will surely become one of the cornerstones of a future European sustainable food system.

The organic sector is already developing impressively. Organic land has grown significantly in importance over the past two decades, reaching 8% of

Spisz, widok na Tatry Bielskie

total arable land. The demand for organic products is also constantly growing. Organic retail sales have doubled in value in the last ten years alone. The organic sector is already considered one of the most dynamic sectors in Europe.

A long-term vision for rural areas and family farming

While the EU's rural areas benefit from, among others, the common agricultural policy, regional policy, employment policy and cohesion policy, further efforts are needed to meet the many challenges posed by rural areas and to find new opportunities. In this context, the Commission is developing a Communication on an ambitious long-term vision for rural areas, presenting smart and prosperous rural communities in 2040. The Communication, to be adopted in June 2021, will also set out development pathways to achieve this vision and tracking progress towards it.

Family farms have a key role to play in reinvigorating the life of the rural communities that lie at the heart of the Vision. They produce food and many other products and services, ensuring the preservation of cultural traditions, the development of landscapes and the management of natural resources through their activities.

Rural areas need to be attractive to young people and families in order to halt and even reverse the decline in population and the often subsequent loss of local resources and services. We should recognize that young farmers in family farms and other small and medium-sized enterprises are the economic and social backbone of rural communities. To keep them and attract new arrivals, one of the Vision's main goals is to coordinate, guide and improve EU and national policies to provide better digital infrastructure and access, education and health services, and other public amenities.

The future of mountain areas

Support for rural development under the common agricultural policy already offers a wide range of tools for the sustainable development of mountain areas.

In all rural development programmes covering the Carpathians, we see contributions to investment support, farm and business development, agri-environment and climate measures, LEADER and many more.

In the future, these tools will continue to be available to Member States to shape the future of mountain areas. In addition, Member States will have greater flexibility in planning appropriate interventions best suited to their local needs. The new legal framework is much less prescriptive and focuses on the performance of the CAP.

Based on the needs assessment that would include the analysis of sensitive geographical areas such as mountain zones, Member States will design interventions to achieve the economic, environmental and social objectives of the CAP, according to their specific conditions, challenges and opportunities.

Forest strategy and water retention

Forests are an essential element of the objectives of the European Green Deal. The new forestry strategy will define the contribution of forests to the transition to a sustainable and climate neutral economy by 2050.

The new forestry strategy will aim to contribute to climate neutrality and resilience of forests, while contributing to promoting the bioeconomy and protecting biodiversity. It will do so by promoting afforestation, forest protection and building sustainable forest management.

One of the key ecosystem services provided by forests is related to water: forests purify water, regulate its flow, and can help protect soil from erosion and desertification. In addition, forests play a key protective role in areas at risk of flooding or avalanches. The new forestry strategy will seek to better prevent damage and destruction, ensure forest resilience and health, and

maximize and encourage the provision of these functions while increasing their productive capacity.

About agriculture and tourism

Agriculture and tourism can play a key role in implementing the European Green Deal in EU rural areas. The competitiveness of European agriculture and the tourism industry is closely linked to the principle of sustainable development and the European Commission is working on a number of initiatives in this area. Long-term sustainability requires consistency between economic, socio-cultural and environmental sustainability.

Farmers can benefit greatly from contributing to the transition to the Green Deal, and their efforts to protect the climate and nature while ensuring food security will be rewarded. The CAP plays an important role in this regard. Achieving the goals and objectives of the Green Deal is also in the interest of farmers, who are well aware that their maintenance and competitiveness depend on natural resources - their lack or poor condition (soil degradation, water resources scarcity or pollution, loss of biodiversity) means the end of sustainable and profitable agriculture.

Tourism in rural areas also goes hand in hand with the goals of the Green Deal as it is in principle more climate friendly, as short- or medium-distance tourism. It is a good and solid alternative for EU citizens who doubt or cannot fly and travel long distances, especially in the current circumstances.

Rural tourism in all its forms (accommodation, gastronomic, natural, cultural and folklore, sports, etc.) is based on smaller facilities and results in a lower concentration of tourists, which is especially important during the COVID-19 pandemic.

The CAP can support various operations in the EU's rural areas, such as environmentally friendly tourism, including bicycle routes, small sports and well-being infrastructure, nature tourism and cultural routes across Europe; regional and cohesion funds can also provide important support for the development of rural tourism.

However, intensive farming models and tourism activities are often associated with different environmental and social pressures in rural areas. These include waste generation, pollution, biodiversity loss, the environmental impact of transport, etc. Careful local and regional management is needed to prevent such problems. Care should be taken to properly manage waste, minimize resource use and develop sustainable forms of transport, etc.

Europa Środkowa w środowisku międzynarodowym (tworzenie nowego ładu kontynentalnego i globalnego)

Europa Środkowa, położona między Niemcami, Rosją, Bałtykiem, Morzem Czarnym i Adriatykiem, przedzielona jest łańcuchami Karpat i Sudetów, z dzielącą je Bramą Morawską, którą od czasów rzymskich wiódł kupiecki szlak bursztynowy. Oba łańcuchy górskie dzielą ów region na Wielką Nizinę Środkowoeuropejską (arterię tranzytową Wschód – Zachód o kluczowym znaczeniu gospodarczym i strategicznym) i zlewnię Dunaju będącego odwieczną osią komunikacyjną. Żyje tu ok. 170 mln ludzi dobrze wykształconych i gotowych na wyzwania.

Rosnąca gospodarka

Na Europę Środkową składa się 15 państw, z których tylko Austria nie ma za sobą doświadczenia komunizmu. Większość z nich cechuje wysoka dynamika przyrostu PKB. W ostatnim roku przed pandemią COVID-19 Estonia cieszyła się wzrostem gospodarczym 4,9% PKB, Polska 4,5%, Węgry 4,5%, Litwa 4,3%, Rumunia 4,1%, Bułgaria 3,6%, Mołdawia 3,5%, Ukraina 3,2%, Słowenia 3,1%, Chorwacja 2,8%, Czechy 2,3%, Słowacja 2,3% i Łotwa 2,0%, przy średniej dla całej UE 1,5% PKB. Dynamiczna gospodarka Europy Środkowej czyni z niej największy na świecie i najszybciej rosnący rynek zbytu dla głównej potęgi eksportowej kontynentu – Niemiec. RFN do samej Grupy Wyszehradzkiej eksportuje więcej dóbr i usług niż do USA, Francji lub Chin. Potencjał całego regionu jest jeszcze większy.

Dziedzictwo kultury

Tradycje demokratyczne Europy Środkowej sięgają „złotej bulli” króla Węgier Andrzeja II z 1222 r. (odpowiednik ang. Magna Charta z 1215 r.), która stała się źródłem demokracji szlacheckiej na obszarze od Chorwacji po Estonię i od Smoleńska po Odrę. To w tym regionie zrodziła się i zwyciężyła idea odrzucenia zasady nawracania mieczem, ogłoszona w imieniu Polski i Litwy na sejmie w Konstancji w 1415 r. przez rektora Uniwersytetu Jagiellońskiego Pawła Włodkowica. Równoległa mu myśl Jana Husa – wielkiego syna Czech, zwiastowała nadejście reformacji. Tu też zakaz uwięzienia bez procesu sądowego (Neminemcaptivabimus nisi iure victum – odpowiednik ang. Habeas corpus z 1679 r.) narodził się już w 1425 r. i tu pierwszy raz w nowożytnej historii Europy prawem państwowym stała się w 1573 r. zasada tolerancji religijnej, ogłoszona w Rzeczypospolitej przez zgromadzoną w Warszawie szlachtę. Tradycje parlamentarne regionu sięgają 1382 r., gdy po raz pierwszy zebrał się sejm polski, by od 1468 r. przybrać dojrzałą postać dwuizbowego parlamentu i w 1791 r.

Zamek w Niedzicy

zaowocować pierwszą w Europie i drugą na świecie konstytucją. Osiągnięciom ustrojowym towarzyszył rozwój nauki i cywilizacji technicznej. Uniwersytety w Pradze (1348), Krakowie (1364) i Pecs (1367) są starsze niż najstarszy uniwersytet na terenie Niemiec (Heidelberg – 1386). Metro w Budapeszcie jest zaś najstarsze w Europie kontynentalnej.

Dziedzictwo wolności

Region ten, poddany tyranii obcych absolutystycznych monarchii, a potem dwóch totalitaryzmów XX w. – rosyjskiego komunizmu i niemieckiego nazizmu, wyszedł z tych prób zwycięsko, świadom swej kultury i dorobku cywilizacyjnego. W zetknięciu z oboma totalitaryzmami, głoszącymi odrzucenie tradycji, zniszczenie „starego świata” i zaprowadzenie „nowego ładu” pod warunkiem wyrzeczenia się dotychczasowej tożsamości, narody Europy Środkowej nabyły odporności na suflowane im skrajności ideologiczne. Mają za sobą długą tradycję zwycięskiej obrony swego stylu życia.

Od polskiej Solidarności zaczął się upadek komunizmu i panowania sowieckiego. Węgry, otwierając granicę z Austrią, przesądziły o upadku muru berlińskiego. Rumuńska rewolucja dała kres komunistycznej dyktaturze w regionie. Litwa, Łotwa i Estonia restytuując państwowość po półwieczu zależności od ZSRR, zapoczątkowały jego rozpad. Ukraina, ogłaszając niepodległość, przypieczętowała upadek tego więzienia narodów, a w 2004 r. zapoczątkowała

kruszenie dominacji Rosji na obszarze postsowieckim, łamiąc ją w 2014 r. Dziś o wolność walczy Białoruś, ostatni z narodów regionu jej pozbawiony. Jego nieuniknione zwycięstwo zmieni układ sił w Europie i potwierdzi znaczenie zapadających tu rozstrzygnięć dla sytuacji całego kontynentu, a przez to i świata.

Poszerzanie Zachodu na Wschód

W latach 1991-2013 z inicjatywy Europy Środkowej doszło do bezprecedensowego rozszerzenia strefy stabilności, wolności i demokracji w Europie. To nie NATO i UE przekonywały narody tego regionu, by się do nich przyłączyły, to owe narody przekonywały te organizacje, by je przyjęły. Bez determinacji Europy Środkowej ten triumf Zachodu, nie byłby możliwy. Większość państw regionu najpierw stowarzyszyło się z UE, potem weszło do NATO, a w końcu przystąpiło do UE. Te z nich, którym się to jeszcze nie udało – jak Białoruś, lub które dopiero przeszły niektóre etapy – jak Ukraina i Mołdawia – cieszą się stałym poparciem i solidarnością tych, którym już się powiodło. Proces jest w toku i nadal będzie zmieniał Europę.

Regionalne fora integracyjne

Państwa Europy Środkowej łączą się w regionalne fora współpracy.

• **Grupa Wyszehradzka** (V3, od podziału ČSR w 1993 r. – V4) została powołana 15.02.1991 r. na spotkaniu prezydentów Polski Lecha Wałęsy, Czechosłowacji Václava Havla i Węgier Józefa Antalla, na zamku w Wyszehradzie, od którego wzięła nazwę. Symbolicznie nawiązano w ten sposób do zjazdów królów Polski – Kazimierza Wielkiego, Czech – Jana Luksemburskiego i Węgier – Karola Roberta Andegaweńskiego, które odbywały się w tym miejscu w latach 1335 i 1338 lub 1339.

U zarania Grupy Wyszehradzkiej legła masakra demonstrantów litewskich w Wilnie, dokonana przez wojska sowieckie 13.01.1991 r. Zrodziła ona wolę współpracy V3 na rzecz wyjścia spod dominacji ZSRR. Cel ten został szybko osiągnięty i V4 zapamiętano w jej następnej roli – „przedszkola integracji europejskiej”.

Współpraca w ramach V4 nie ma rozbudowanej struktury instytucjonalnej. Przewodnictwo w niej sprawują kolejno jej państwa członkowskie w rocznych kadencjach, trwających od 1.07. do 30.06. W kadencji 2020-2021 prezydencję w V4 sprawuje Polska, po czym przejmują ją Węgry. Spotkania premierów państw V4 odbywają się co pół roku, zaś spotkania prezydentów i osobno przewodniczących parlamentów w rytmie raz na rok.

Jedyną stałą strukturą V4 jest **Międzynarodowy Fundusz Wyszehradzki (IVF)** z siedzibą w Bratysławie i budżetem 8 mln €, powołany 9.06.2000 r. Dotowane są z niego przedsięwzięcia z zakresu współpracy przygranicznej, kulturalnej, edukacji, badań naukowych, wymiany młodzieży i turystyki.

V4 rozwinęła formaty szerszych kontaktów w regionie: V4+ (plusem jako partner najczęściej jest Ukraina) i V4+NB8 (V4+5 państw nordyckich i 3 bałtyc-

kie). Obecne ożywienie współpracy V4 nastąpiło w 2015 r. na bazie wspólnego sprzeciwu wobec forsowanej przez UE przymusowej dystrybucji imigrantów. W 2019 r. V4 z sukcesem sprzeciwiła się kandydaturze Fransa Timmermansa na przewodniczącego Komisji Europejskiej.

V4 wystawia na potrzeby UE Wyszehradzką Grupę Bojową liczącą ok. 1500 żołnierzy. Pod dowództwem polskim pełniła już ona dyżury bojowe w ramach Europejskich Sił Szybkiego Reagowania w I poł. 2016 r. (EU BG 2016-1 – z udziałem kontyngentów z Ukrainy i z Chorwacji) i II poł. 2019 r. (EU BG 2019-2 – z udziałem Chorwacji). Jej kolejny dyżur bojowy planowany jest na I poł. 2023 r. (EU BG 2023-1).

- **Bukaresztańska 9** jest grupą lobbingsową w NATO, powołaną do życia na szczycie państw wschodniej flanki Sojuszu w Bukareszcie (4.11.2015) z inicjatywy Polski i Rumunii, działających pod wrażeniem rosyjskiej agresji na Ukrainie. Łączy: Bułgarię, Czechy, Estonię, Litwę, Łotwę, Polskę, Rumunię, Słowację i Węgry. Wzorując się na doświadczeniu Berlina Zachodniego z okresu zimnej wojny, B9 zgłosiła postulat stworzenia systemu odstraszenia Rosji, oparte go na wysuniętej obecności. Postulat ten został przyjęty przez NATO na szczycie w Warszawie w 2016 r. i wdrożony w 2017 r. Państwa posiadające bezpośrednią granicę lądową z Rosją otrzymały wzmocnienie w postaci batalionowych grup bojowych, których rdzeń stanowią kontyngenty mocarstw (brytyjski w Estonii, kanadyjski na Łotwie i niemiecki na Litwie) lub brygadowej grupy bojowej umieszczonej w Polsce, z kontyngentem USA w roli rdzenia tej jednostki. Rumunia – nie granicząca z Rosją, ale położona blisko Krymu, dostała wsparcie w postaci wielonarodowej brygady złożonej z kontyngentów poszczególnych państw NATO, ale bez udziału mocarstw. Polacy służą w Rumunii i na Łotwie, zaś Rumuni i Chorwaci – w Polsce. Pozostałe państwa NATO mają udział w tworzeniu grup bojowych we wszystkich ww. państwach, w których je dyslokowano.

- **Inicjatywa Trójmorza (IT)** – powołana do życia w Dubrowniku w 2015 r. – jest forum współpracy 12 państw (Austrii, Bułgarii, Chorwacji, Czech, Estonii, Litwy, Łotwy, Polski, Rumunii, Słowacji, Słowenii i Węgier) w dziedzinie transportu i komunikacji, infrastruktury energetycznej i cyfryzacji. Podstawą tego pomysłu było stwierdzenie, że rynek środkowoeuropejski jest nim dla zewnętrznych potęg gospodarczych, natomiast nie jest nim sam dla siebie. Europa Środkowa, rządzona w poprzednich wiekach przez Rosję, Niemcy, Austro-Węgry i Imperium Osmańskie, a potem przez ZSRR, odziedziczyła po nich infrastrukturę transportową nie tylko ubogą, ale i dostosowaną do potrzeb owych imperiów. W rezultacie państwa tego regionu są lepiej skomunikowane z dawnymi centrami imperialnymi niż same ze sobą. Cierpi na tym wymiana usług i dóbr, dodatkowo utrudniona barierą Karpat i Sudeatów. Budowa dróg kołowych, kolejowych i wodnych to wspólny interes państw IT. Na rozwijaną w ostatnich 30 latach sieć połączeń Wschód – Zachód trzeba nałożyć

sieć dróg Północ – Południe. Sztandarowymi inwestycjami w tym zakresie są Via Carpatia (Tessaloniki-Kłajpeda), Via Baltica (Berlin-Warszawa-Tallin), Autostrada Bursztynowa (Gdańsk-Brama Morawska) i dalej E-75 do-Atenoraz E-65 z Malmö, promem do Świnoujścia i wzdłuż granicy polsko-niemieckiej przez Czechy aż do Grecji. Przekształci to region w dobrze skomunikowaną część jednolitego rynku europejskiego, przenosząc jego funkcjonowanie w relacjach między państwami Europy Środkowej ze sfery deklaracji traktatowych w sferę realiów gospodarczych i infrastrukturalnych.

Energetyczny wymiar IT oparty jest na trójkącie wyznaczanym przez terminale portowe do odbioru ciekłego gazu LNG w Świnoujściu w Polsce, na chorwackiej wyspie Krk na Adriatyku i w rumuńskiej Konstancy z mniejszymi terminalami w państwach bałtyckich. Połączenie systemów gazowych pozwoli na wzajemne ubezpieczanie stabilności dostaw w razie zaburzeń na którymś z kierunków. Podobnie zbudowanie systemu przesyłu energii elektrycznej – szczególnie interesującego dla państw bałtyckich, chcących wyjść z powiązań obszaru postsowieckiego, podniesie poziom bezpieczeństwa energetycznego całego regionu.

Skuteczne administrowanie transportem, handlem, tranzytem surowców i bankowością wymaga rozwoju cyfryzacji, czemu służy trzeci wymiar integracji w ramach IT.

Inicjatywa Trójmorza cieszy się poparciem USA, dostrzegających w niej europejską konkurencję dla chińskiej formuły 17+1 oraz liczących na otwarcie się na amerykańskie dostawy LNG ok. 170 mln rynku (IT+ Ukraina, Mołdawia i państwa Bałkanów Zachodnich).

Warunkiem członkostwa w IT jest członkostwo w UE. Możliwe jest jednak partnerstwo z Trójmorzem państw pozaunijnych, ku czemu zmierza Ukraina, uczestnicząc w kilku ważnych projektach IT (np. Via Carpatia).

- **Trójkąt Lubelski** – forum współpracy dyplomacji Polski, Litwy i Ukrainy utworzone 28.07.2020 r. Państwa te od 2016 r. posiadają wspólną brygadę (LITPOLUKRBRYG) – 4,5 tys. żołnierzy. Dzielą wspólne poczucie zagrożenia ze strony Rosji, której zbrojną agresję odpiera Ukraina, uzyskując wsparcie dyplomatyczne Polski i Litwy oraz ich pomoc w materiałach wojennych, szkoleniach, opiece medycznej nad rannymi. Wszystkie trzy kraje są żywo zainteresowane demokratyzacją Białorusi i poszerzeniem Trójkąta do Czworokąta, gdy tylko zechce doń dołączyć przedstawiciel tego kraju, z demokratycznym mandatem od Białorusinów.

Ku przyszłości

Europa Środkowa, mimo pandemii COVID-19, ma szanse utrzymać poziom wzrostu gospodarczego z ostatnich lat. Doświadczenie nauczyło ją, że może zmieniać rzeczywistość. Jest to doświadczenie zwyczajne, rodzi więc wolę działania na rzecz kolejnych sukcesów.

Central Europe in the international environment (creating a new continental and global order)

Central Europe, located between Germany, Russia, the Baltic Sea, the Black Sea and the Adriatic Sea, is divided by the Carpathian and Sudeten ranges, with the Moravian Gate separating them, where since Roman times ran the Amber Route. Both mountain ranges divide the region into the Great European Plain (East-West transit artery of key economic and strategic importance) and the Danube basin, which is an age-old communication axis. About 170 million people who are well-educated and ready for challenges live here.

Growing economy

Central Europe is made up of 15 countries, of which only Austria has no experience of communism. Most of them are characterized by high dynamics of GDP growth. In the last year before the COVID-19 pandemic, Estonia enjoyed an economic growth accounting 4.9% GDP, Poland 4.9%, Hungary 4.5%, Lithuania 4.3%, Romania 4.1%, Bulgaria 3.6%, Moldova 3.5%, Ukraine 3.2%, Slovenia 3.1%, Croatia 2.8%, Czech Republic 2.3%, Slovakia 2.3% and Latvia 2.0%, with the EU average of 1.5% GDP. The dynamic economy of Central Europe makes it the largest in the world and the fastest growing market for the main export power of the continent - Germany. Germany exports more goods and services to the Visegrad Group itself than to the USA, France or China. The potential of the entire region is even greater.

Cultural heritage

The democratic traditions of Central Europe date back to the “Golden Bull” of King Andrew II of Hungary of 1222 (the equivalent of Magna Carta of 1215), which became the source of noble democracy in the area from Croatia to Estonia and from Smolensk to the Oder. It was in this region that the idea of rejecting the principle of conversion by the sword was born and won, and was announced on behalf of Poland and Lithuania at the Council of Constance in 1415 by the rector of the Jagiellonian University, Paweł Włodkowic. The parallel thought of Jan Hus, the great son of Bohemia, heralded the Reformation. Here, too, the prohibition of imprisonment without trial (*Neminem captivabimus nisi iure victum* - the equivalent of the English Habeas corpus act of 1679) was born as early as 1425 and here, for the first time in modern European history, the principle of religious tolerance became a state law in 1573, announced

in the Polish-Lithuanian Commonwealth by the nobility gathered in Warsaw. The parliamentary traditions of the region go back to 1382, when the Polish Sejm met for the first time, to take the mature form of a bicameral parliament in 1468 and in 1791 to create the first in Europe and the second in the world constitution. The achievements of the system were accompanied by the development of science and technical civilization. The universities of Prague (1348), Kraków (1364) and Pecs (1367) are older than the oldest university in Germany (Heidelberg - 1386). The Budapest metro is the oldest in continental Europe.

The legacy of freedom

This region, subjected to the tyranny of foreign absolutist monarchies, and then to the two totalitarianisms of the twentieth century - Russian communism and German Nazism, emerged victorious from these attempts, aware of its culture and civilizational achievements. Faced with both totalitarianisms, which proclaimed the rejection of tradition, the destruction of the “old world” and the introduction of a “new order” on condition of renouncing their existing identity, the peoples of Central Europe acquired resistance to the ideological extremes prompted by them. They have a long tradition of victorious defence of their lifestyle.

The collapse of communism and the Soviet rule began with the Polish Solidarity. Hungary, by opening its border with Austria, contributed to the fall of the Berlin Wall. The Romanian revolution ended the communist dictatorship in the region. Lithuania, Latvia and Estonia, by restoring their statehood after half a century of dependence on the USSR, initiated its collapse. By proclaiming independence, Ukraine sealed the collapse of this prison of the nations, and in 2004 started crushing Russia’s domination in the post-Soviet area, breaking it in 2014. Today, Belarus, the last of the peoples in the region deprived of freedom, is fighting for it. Its inevitable victory will change the balance of power in Europe and will confirm the importance of the decisions made here for the situation of the entire continent, and thus the world.

Expanding the West to the East

In the years 1991-2013, at the initiative of Central Europe, there was an unprecedented expansion of the zone of stability, freedom and democracy in Europe. It was not NATO and the EU that persuaded the peoples of the region to join them; it was those nations that persuaded these organizations to accept them. Without the determination of Central Europe, this triumph of the West, changing the balance of power in Europe, would not have been possible. Most of the countries in the region first associated with the EU, then joined NATO, and finally joined the EU. Those who have not yet succeeded - such as Belarus, or who have just gone through certain steps - such

as Ukraine and Moldova, enjoy the constant support and solidarity of those who have already succeeded. The process is ongoing and will continue to transform Europe.

Regional integration forums

The states of Central Europe unite in regional forums of cooperation.

- **The Visegrad Group (V3, since the division of ČSR in 1993 - V4)** was established on February 15, 1991 at a meeting of President of Poland Lech Wałęsa, President of Czechoslovakia Václav Havel and Prime Minister of Hungary Józef Antall, at the castle in Visegrad, from which it takes its name. In this way, a symbolic reference was made to the conventions of the kings of Poland - Casimir the Great, Bohemia - John of Luxembourg and Hungary - Charles Robert of Anjou, which took place there in 1335 and 1338 or 1339.

At the beginning of the Visegrad Group's existence, there was a massacre of Lithuanian demonstrators in Vilnius by the Soviet army on January 13, 1991. It gave rise to the will to cooperate with the V3 in order to escape from the domination of the USSR. This goal was quickly achieved and the V4 was remembered in its next role - "kindergarten of European integration".

Cooperation within the V4 does not have an extensive institutional structure. Its member states one by one hold presidency for one-year terms of office, starting on 01 July until 30 June. In the 2020-2021 term, the presidency of the V4 is held by Poland, after which it will be taken over by Hungary. Meetings of the prime ministers of the V4 countries are held every six months, and meetings of presidents and, separately, chairs of parliaments, are held every year.

The only permanent structure of the V4 is the **International Visegrad Fund (IVF)** with headquarters in Bratislava and a budget of € 8 million, established on June 9, 2000. It subsidizes projects in the field of cross-border cooperation, culture, education, research, youth exchange and tourism.

V4 has developed the formats of wider contacts in the region: V4+ (Ukraine is most often a plus as a partner) and V4+NB8 (V4 + 5 Nordic and 3 Baltic states). The current revival of V4 cooperation took place in 2015 on the basis of joint opposition to the distribution of immigrants forced by the EU. In 2019, the V4 successfully opposed the candidacy of Frans Timmermans for president of the European Commission.

The V4 deploys a Visegrad Battle Group of around 1,500 soldiers for the needs of the EU. It was already on duty under the Polish command as part of the European Rapid Operational Force in the first half of the 2016 (EU BG 2016-1 - with the participation of contingents from Ukraine and Croatia) and the second half of 2019 (EU BG 2019-2 - with Croatia). Its next combat duty is planned for the first half of the 2023 (EU BG 2023-1).

• **The Bucharest “9” (B9)** is a lobbying group in NATO, established at the summit of NATO’s eastern flank countries in Bucharest (November 4, 2015) on the initiative of Poland and Romania, acting under the impression of Russian aggression in Ukraine. It connects: Bulgaria, the Czech Republic, Estonia, Lithuania, Latvia, Poland, Romania, Slovakia and Hungary. Based on West Berlin’s Cold War experience, B9 proposed a Forward Presence-based deterrence system. This postulate was accepted by NATO at the summit in Warsaw in 2016 and implemented in 2017. Countries with a direct land border with Russia received reinforcement in the form of battalion battle groups, the core of which are contingents of powers (British in Estonia, Canadian in Latvia and German in Lithuania) or a brigade battle group located in Poland, with a US contingent as the core of this unit. Romania - not bordering Russia, but located close to Crimea, received support in the form of a multinational brigade composed of contingents of individual NATO countries, but without the participation of powers. Poles serve in Romania and Latvia, while Romanians and Croats - in Poland. The remaining NATO countries participate in the creation of battle groups in all of the above-mentioned countries in which they were dislocated.

• **The Three Seas Initiative (TSI) – omnesviae Europamducunt** – established in Dubrovnik in 2015, it is a forum for cooperation between 12 countries (Austria, Bulgaria, Croatia, the Czech Republic, Estonia, Lithuania, Latvia, Poland, Romania, Slovakia, Slovenia and Hungary) in the field of transport and communication, energy infrastructure and digitization. The basis of this idea was the statement that the Central European market is one for external economic powers, but not for itself. Central Europe, ruled in previous centuries by Russia, Germany, Austria-Hungary and the Ottoman Empire, and then by the USSR, inherited from them transport infrastructure not only poor, but also adapted to the needs of those empires. As a result, the states of the region are better connected with their former imperial centres than with each other. It is the exchange of services and goods that suffers, which is additionally hampered by the barrier of the Carpathians and the Sudetes. The construction of roads, railways and waterways is a common interest of TSI countries. The network of east-west connections, which has been developed in the last 30 years, must be overlaid by the north-south road network. The flagship investments in this area are Via Carpatia (Tessaloniki-Klaipeda), Via Baltica (Berlin-Warsaw-Tallinn), Amber Highway (Gdańsk-Moravian Gate) and further E-75 to Athens and E-65 from Malmö, by ferry to Świnoujście and along the Polish-German border through the Czech Republic to Greece. This will transform the region into a well-connected part of the single European market, shifting its functioning

in relations between Central European countries from the sphere of treaty declarations into the sphere of economic and infrastructural realities.

The energy dimension of the TSI is based on the triangle defined by the port terminals for liquefied natural gas in Świnoujście in Poland, the Croatian island of Krk in the Adriatic Sea and the Romanian Constanta with smaller terminals in the Baltic States. The combination of gas systems will allow for mutual ensuring the stability of supplies in the event of disturbances in one of the directions. Similarly, the construction of an electricity transmission system, which is of particular interest to the Baltic States wishing to leave the post-Soviet area, will increase the level of energy security in the entire region.

The effective administration of transport, trade, raw material transit and banking requires the development of digitization, which is served by the third dimension of TSI integration.

The Three Seas Initiative enjoys the support of the USA, which perceives it as European competition for the Chinese 17 + 1 formula and counts on opening up to US LNG supplies for around 170 million market (TSI + Ukraine, Moldova and the Western Balkans).

The condition for membership in TSI is membership in the EU. However, a partnership with the Three Seas countries outside the EU is possible, which is what Ukraine is heading towards by participating in several important TSI projects (e.g. Via Carpatia).

- **Lublin Traingle** – cooperation forum of Polish, Lithuanian and Ukrainian diplomacy established on July 28, 2020. Since 2016, these countries have had a joint brigade (LITPOLUKRBRYG) - 4.5 thousand soldiers. They share a common sense of threat from Russia, whose armed aggression is repelled by Ukraine, obtaining diplomatic support from Poland and Lithuania and their help in war materials, training, and medical care for the wounded. All three countries are keenly interested in the democratization of Belarus and the expansion of the Triangle to the Quadrilateral as soon as a representative of this country, with a democratic mandate from Belarusians, wants to join it.

Towards the future

Central Europe, despite the COVID-19 pandemic, has a chance to maintain the level of economic growth in recent years. Experience has taught Europe that changing reality is possible. It is a victorious experience; therefore it gives rise to the will to act for further successes.

Andriej Boyczuk, Przewodniczący Iwano-Frankiwskiej Obwodowej Administracji Państwowej (Chairman of the Ivano-Frankivsk Oblast State Administration)

Jestem przekonany, że opracowanie i wdrożenie strategii Unii Europejskiej dla regionu Karpat poprawi ich stabilny rozwój, zwiększy konkurencyjność regionu i umożliwi efektywne wykorzystanie finansowych instrumentów unijnych.

I am convinced that the development and implementation of the European Union Strategy for the Carpathian Region will improve the stable development of the Carpathians, increase the competitiveness of the Carpathian region, and enable effective use of the European Union's financial instruments.

Dr. Milan Majerský, Przewodniczący Samorządowego Kraju Preszowskiego, Słowacja Chairman of the Local Government of the Prešov Region, Slovakia

Strategia Karpacka umożliwi krajom regionu Karpat w pełni skoncentrowanie się na wspólnych wyzwaniach, z uwzględnieniem ich specyficznych uwarunkowań i możliwości, w celu podkreślenia pozycji państw Europy Środkowej i Wschodniej w Unii Europejskiej.

The Carpathian Strategy will allow the countries from the Carpathian region to focus their attention on common challenges, having regard their specific circumstances and capabilities, in order to strengthen the standing of Central and Eastern Europe countries within EU.

Jacek Lelek, Burmistrz Starego Sącza (Mayor of Stary Sącz)

Pozdrawiam uczestników konferencji Europa Karpat ze Starego Sącza, serca Beskidu Sądeckiego spod Przehyby, z miejsca, gdzie łączą swe wody dwie legendarne rzeki Karpat, Poprad i Dunajec. (...) Czujemy się częścią europejskiej tradycji. Karpackiej tradycji.

Greetings to the participants of the Europe of the Carpathians conference from the very heart of Beskid Sądecki, at the foot of Przehyba, where two legendary Carpathian rivers meet the Poprad and the Dunajec.

We feel part of the European tradition. Carpathian tradition.

Bieszczadzki GOPR (Bieszczady Mountain Rescue Service)

Ratownicy Górscy w Bieszczadach
pozdrowiają ratowników górskich
w Karpatach.

*Mountain rescuers in the Bieszczady
Mountains greet mountain res-
cuers in the Carpathian Mountains.*

Intelektualny dorobek Europy Środkowej

Nie ulega wątpliwości, że kraje karpaccie wniosły wielki wkład do ogólnoludzkiego dorobku, ich mieszkańcy przez stulecia dodawali do zastanych bogactw przyrody zbiory duchowych i materialnych wartości o znaczeniu uniwersalnym. Europa Środkowa szczególne osiągnięcia miała w epoce nowoczesności. Dorobek narodów naszego regionu w ostatnich 150 latach – mierzony miarą globalną – polityczno-ustrojowy, religijny, artystyczny, naukowy i techniczny da się porównać tylko z równoczesnymi, wielkimi dokonaniem społeczeństw Europy Zachodniej, które stały się dobrem całej ludzkości i które są o wiele lepiej znane. Musimy szerzyć prawdę o tym, iż na terenach Środkowej Europy rodziły się koncepcje, idee, dzieła, wynalazki techniczne, które zmieniły życie ludzkości.

W krajach naszego regionu powstały, oryginalne w perspektywie powszechnej, ruchy polityczno-ideowe łączące historyczną aktywność z wysokim poziomem moralnym i kulturowymi aspektami – oceniając dawne okresy historyczne, można być dumnym ze zbiorowej działalności karpaccich narodów broniącej wolności obywatelskich, narodowych i religijnych przed despotyczną opresją imperiów rosyjskiego i tureckiego, a w XX wieku przed totalitaryzmami: sowieckim i nazistowskim. Współcześnie ruch Solidarności oryginalnie połączył tradycje powstańczo-konspiracyjne z etyką chrześcijańską i doświadczeniami egalitarnych ruchów społecznych, zwłaszcza robotniczych. W naszej Europie narodziła się również koncepcja syjonistyczna zmieniająca radykalnie dzieje Żydów, prowadząca do utworzenia państwa Izrael, odgrywającego ważną rolę geopolityczną, a utworzonego w dużej mierze przez środkowoeuropejskich emigrantów.

Twórcy pochodzący z Europy Środkowej przyczynili się do narodzin lub rozwoju głównych nurtów filozoficznych XX wieku: analityczno-neopozytywistycznego, psychoanalizy, strukturalizmu, teorii mitu i sacrum, filozofii dialogu, marksizmu. Artyści pochodzący z tych krajów wykreowali światowej klasy dzieła sztuki: w muzyce Enescu, Dvořák Kodaly, Bartok, Górecki, Penderecki. Podobnie działo się w literaturze – powszechne uznanie zdobyli Witkacy, Hašek, Gombrowicz, urodzony w Koszycach węgierski emigrant Marai, prażanin Hrabal, pochodzący ze Lwowa Herbert i Lem czy cała plejada wielkich pisarzy emigrantów publikujących głównie w obcych językach: Celan, Cioran, Conrad-Korzeniowski, Ionesco, Koestler, Singer. Z braku miejsca tylko wspo-

mnę o plejadzie twórców sztuk plastycznych, filmu i teatru: polskich (Grotowski, Kantor, Wajda), czeskich (Menzel, Forman), węgierskich (Jancso, Szabo) czy pochodzących z regionu Karpat: Korda, Reisz, Warhol...

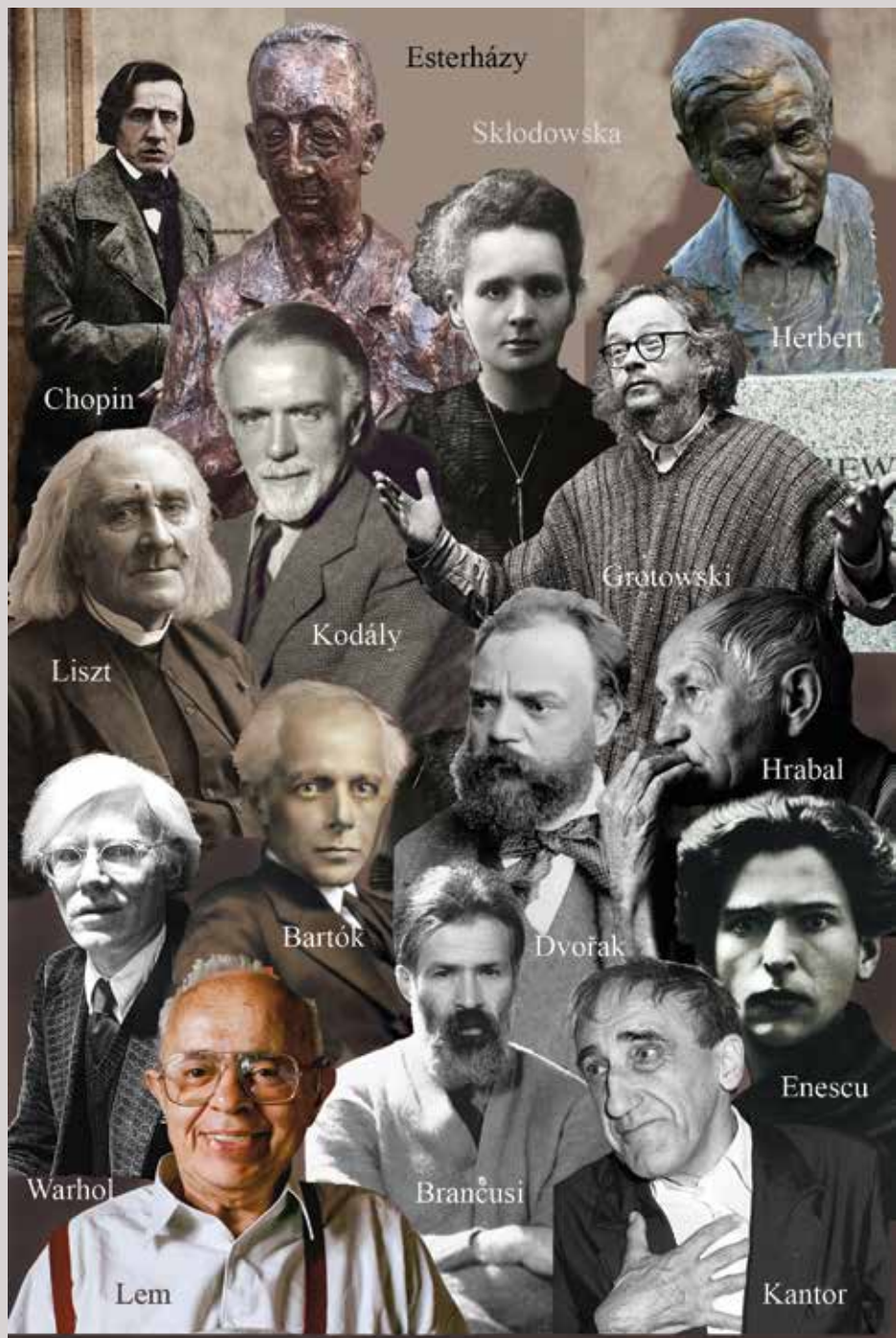
Dociekania matematyków, fizyków i chemików naszej części kontynentu nie tylko zmieniły obraz rzeczywistości, ale i przyczyniły się do wykorzystania energii elektrycznej, potem energii jądrowej, wynalezienia sztucznych tworzyw. Technicy i wytwórcy z regionu Europy Środkowej zainicjowali rozwój przemysłu naftowego, głównie dzięki wynalazkowi lampy naftowej Ignacego Łukasiewicza, potem wzbogacili medycynę, farmaceutykę i technikę fotografowania. Nie należy zapominać o wielkich postaciach polityki i życia społecznego, bohaterskich patriotach i wybitnych mężach stanu (nazywanych często herosami wolności): Piłsudskim, Masaryku, Petlurze, Telekim, Esterhazym, prymasach Mindszentym i Wyszyńskim...

Jednakże ogromny dorobek narodów naszego regionu jest słabo znany światu – nie tylko społeczeństwom oddalonym geograficznie od Łuku Karpat, ale nawet narodom Europy Środkowej, na co wskazują socjologiczne badania prowadzone w ostatnich latach. Nawet wśród wykształconych osób i środowisk, zainteresowanych sąsiadami, wiedza o ich kulturze, historii i współczesności jest zdeformowana. To negatywny spadek po dziesięcioleciach panowania komunizmu w naszej części Europy, a także po ostatnim trzydziestoleciu, kiedy przewagę miały tendencje postkomunistyczne i neoliberalne. Potrzeba jakiejś dużej akcji popularyzacyjnej, prawdziwego wstrząsu w świadomości naszej części Europy i w świadomości uniwersalnej.

Takim pozytywnym wydarzeniem promującym dorobek Regionu Karpat może stać się wprowadzenie na listę światowego dziedzictwa UNESCO dodatkowych, jeszcze tam nieistniejących zespołów wartości i świadectw wspaniałej przeszłości naszej części Europy. Trzeba rozpocząć poważną dyskusję, jakie elementy duchowego i materialnego dorobku narodów regionu Karpat powinny awansować na listę UNESCO. Jest ona miernikiem powszechnie akceptowanym i znanym na całym globie.

Tegoroczna konferencja w Krasiczynie może stać się początkiem międzynarodowej debaty na ten temat. Uczestnicy konferencji – reprezentujący różne zawody, środowiska ideowo-polityczne, regiony i narody – powinni przedstawić swoje propozycje; oczywiście, zapoznawszy się z listą UNESCO, żeby nie proponować obiektów już tam obecnych. Jak mi się wydaje, intencją organizatorów tegorocznej konferencji Europa Karpat 2021 jest wyselekcjonowanie dużego zespołu wartości łączących cały obszar Karpat. Warto zastanowić się, co może zainteresować światową opinię publiczną w obecnym czasie kryzysu i nowych wyzwań stojących przed ludzkością po pandemii.

Intellectual heritage of Central Europe

There is no doubt that the Carpathian countries have made a great contribution to the achievements of mankind, their inhabitants have for centuries added to the existing natural resources sets of spiritual and material values of universal importance. Central Europe achieved a lot in the modern era. The heritage of the peoples of our region in the last 150 years - measured by a global measure - political, religious, artistic, scientific and technical can only be compared with the simultaneous great achievements of Western European societies, which have become the property of all mankind and which are much better known. We must spread the truth about the fact that concepts, ideas, works and technical inventions that changed the life of mankind were born in Central Europe.

In the countries of our region, original political and ideological movements were established, combining historical activity with high moral and cultural aspects - when assessing the former historical periods, one can be proud of the collective activity of Carpathian nations defending civil, national and religious freedoms against the despotic oppression of Russian and Turkish empires, and in the 20th century against Soviet and Nazi totalitarianism. The Solidarity movement originally combined insurgent and conspiratorial traditions with Christian ethics and the experiences of egalitarian social movements, especially workers. In our Europe, a Zionist concept was born that radically changed the history of Jews, leading to the creation of the state of Israel, which plays an important geopolitical role and which was created largely by Central European emigrants.

Artists from Central Europe contributed to the birth or development of the main philosophical currents of the 20th century: analytical-neo-positivist, psychoanalysis, structuralism, the theory of myth and sacrum, philosophy of dialogue, and Marxism. Artists from these countries created world-class works of art: in music - Enescu, Dvořák, Kodály, Bartók, Górecki, Penderecki. The same happened in literature - Witkacy, Hašek, Gombrowicz, the Hungarian emigrant Marai born in Košice, Hrabal from Prague, Herbert and Lem from Lviv, and a whole galaxy of great emigrant writers publishing mainly in foreign languages, gained widespread recognition: Celan, Cioran, Conrad-Korzeniowski, Ionesco, Koestler, Singer. For lack of space, I will only mention the galaxy of visual artists, as well as film and theatre artists: Polish (Grotowski, Kantor,

Wajda), Czech (Menzel, Forman), Hungarian (Jancso, Szabo) or from the Carpathian region: Korda, Reisz, Warhol...

The research of mathematicians, physicists and chemists from our part of the continent not only changed the picture of reality, but also contributed to the use of electricity, then nuclear energy, and the invention of plastics. Technicians and producers from the Central European region initiated the development of the oil industry, mainly thanks to the invention of the kerosene lamp by Ignacy Łukasiewicz, and then enriched medicine, pharmaceuticals and the photographic technique. One should not forget about great figures of politics and social life, heroic patriots and outstanding statesmen (often called heroes of freedom): Piłsudski, Masaryk, Petlura, Teleki, Janos Esterhazy, primates Mindszenty and Wyszyński...

However, the enormous achievements of the peoples of our region are poorly known to the world - not only to societies geographically distant from the Carpathian Mountains, but even to the nations of Central Europe, as demonstrated by sociological research conducted in recent years. Even among educated people and communities interested in their neighbours, the knowledge of their culture, history and the present day is deformed. This is a negative decline after decades of communism in our part of Europe, and also after the last three decades, when post-communist and neoliberal tendencies prevailed. What is needed is some kind of popularization campaign, a real shock in the consciousness of our part of Europe and in the universal consciousness.

Such a positive event promoting the achievements of the Carpathian Region may be adding to the UNESCO World Heritage List of additional, non-existent sets of values and testimonies to the wonderful past of our part of Europe. A serious discussion should begin as to what elements of the spiritual and material heritage of the nations of the Carpathian region should be entered on the UNESCO list. It is a measure widely accepted and known all over the world.

This year's conference in Krasiczyn may become the beginning of an international debate on this subject. Conference participants - representing various professions, ideological and political environments, regions and nations - should present their proposals; of course, having read the UNESCO list, so as not to propose objects already present there. It seems to me that the intention of the organizers of this year's Europe of the Carpathians 2021 conference is to select a large group of values that connect the entire Carpathian area. It is worth considering what may interest the world public opinion in the current time of crisis and new challenges facing humanity after the pandemic.

Urodzeni w czasach wolności

Co zrobić, aby młodzi ludzie uznali Europę Środkową za najlepszy do zamieszkania i kariery kąt świata? Jaką rolę w tym procesie należy przypisać współpracy międzynarodowej i jak najefektywniej ją wzmacniać? Jakie obowiązki powinno wziąć na siebie państwo i ogół społeczeństwa, a jakie powinności i możliwości leżą po stronie samorządów, stowarzyszeń, młodych obywateli? To tylko niektóre z tematów, jakie zostaną poruszone w panelu dyskusyjnym „Urodzeni w czasach wolności” przez jego tyle zróżnicowanych, ile świadomych wagi problemu uczestników.

Cele i dążenia życiowe młodych Polaków są od 1994 r. uważnie śledzone przez Centrum Badania Opinii Społecznej CBOS. W każdym z ośmiu dotychczasowych badań dotyczących młodzieży z lat 1994-2018 respondentom zadawano to samo pytanie o ich cele i dążenia. Okazuje się, że dążenia młodzieży od wielu lat pozostają dość podobne, a czasami są wręcz identyczne mimo upływu lat.

Według ostatnich badań opublikowanych w 2019 r. pod redakcją Mirosławy Grabowskiej i Magdaleny Gwiazdy, najważniejsze pozostają: miłość i przyjaźń (52% wskazań) oraz udane życie rodzinne (42%). Dopiero w dalszej kolejności młodzież stawia na sprawy związane z karierą i pracą. Dwie piąte badanych (40%) jako cel wyznacza sobie zdobycie ciekawej pracy – zgodnej z zainteresowaniami, a jedna trzecia (33%) aspiruje do osiągnięcia wysokiej pozycji zawodowej. Innymi ważnymi celami życiowymi młodych Polek i Polaków są satysfakcjonująca sytuacja materialna (33%) oraz spokojne życie bez kłopotów i konfliktów (29%).

Znacznie mniejszej grupie młodzieży zależy na życiu barwnym, pełnym rozrywek, bogatym pod względem towarzyskim (16%), byciu użytecznym dla innych (10%) oraz osiągnięciu sukcesu w dziedzinie nauki lub sztuki (10%). Jeszcze mniej młodych ludzi przywiązuje wagę do niezależności w pracy (7%) czy też życia wedle zasad religijnych (5%). Tylko nieliczni wskazują na takie cele, jak zdobycie władzy politycznej (2%) oraz możliwość podejmowania ważnych decyzji w sferze gospodarczej (1%).

Na nie mniej ciekawe dane natrafimy w wyborze artykułów opublikowanych w książce: „Węgierska młodzież w obszarze Karpat. Badania 2016” (Magyar Ifjúság a Kárpát-medencében. Magyar Ifjúság Kutatás 2016). Zdaniem autorów artykułów, transformacja po 1989 r. najbardziej odbiła się na najstarszej i najmłodszej właśnie generacji (s. 41 i dalsze). Pojawienie się bezrobocia niejako do góry nogami wywróciło wyobrażenia młodych o własnej karierze i życiu

Budapeszt

zawodowym. Redukcja do minimum funkcji państwa w zakresie wyrównywania szans, przy silnie naruszonych przez kryzys socjalistycznego państwa jeszcze w latach osiemdziesiątych XX wieku zasobach pozostałych w dyspozycji rodzin, doprowadziło w pierwszych latach niepodległości do powstania czegoś w rodzaju „generacji życiowych przegranych” wśród młodego pokolenia Węgrów.

Ważnym punktem odniesienia pozostaje też 2004 r. i pierwsze lata członkostwa w Unii Europejskiej. Według danych GUS do 2017 r. Polskę opuściło, podejmując pracę za granicą, 1,5 mln obywateli, a Węgry podobnie – proporcjonalnie – bo ok. 300 tys. (według szacunków Centralnego Urzędu Statystycznego KSH). I były to w dużej mierze osoby młode.

Jeśli przyjąć – jak to robią niemieckie sądy w przypadku procesów odszkodowawczych dotyczących wypadków samochodowych z ofiarami śmiertelnymi, że przeciętny obywatel Niemiec w ciągu życia w wymiarze podatkowym wypracowuje dla państwa średnio wartość 1,5 mln euro, nawet dokonując 4-, 5-krotnej redukcji tej sumy ze względu na różnicę panującą w dochodach pomiędzy obywatelami Niemiec czy Austrii, a Polakami, Słowakami czy Czechami, przy skali odnotowanej emigracji otrzymujemy liczebnik, który trudno nawet odczytać z powodu ilości zawartych w nim cyfr. A pomijamy tutaj także ważne niewymierne straty poniesione równolegle w obszarze narodowej kultury, dzieł sztuki, idei, ludzkich więzi, kapitału społecznego, który na zawsze w wielkiej mierze zostaje w takim przypadku bezpowrotnie utracony.

Born in times of freedom

How to make young people recognize Central Europe as the best corner of the world for living and making a career? What role in this process should be assigned to international cooperation and how to strengthen it in the most effective way? What obligations should the state and society as a whole take on, and what obligations and opportunities lie on the side of local governments, associations and young citizens? These are just some of the topics that will be discussed in the discussion panel “Born in times of freedom” by its participants who are as varied as they are aware of the importance of the problem.

The goals and life aspirations of young Poles have been closely followed since 1994 by the Public Opinion Research Centre (CBOS). In each of the eight studies to date on youth from the years 1994–2018, respondents were asked the same question about their goals and aspirations. It turns out that the aspirations of young people have remained quite similar for many years, and sometimes they are even identical despite the passage of time.

According to the latest research published in 2019, edited by Mirosława Grabowska and Magdalena Gwiazda, the most important are: love and friendship (52% of responses) and a successful family life (42%). Only then do young people focus on matters related to career and work. Two fifths of the respondents (40%) set the goal of getting an interesting job - in line with their interests, and one third (33%) aspire to achieve a high professional position. Other important life goals of young Polish women and men are a satisfactory financial situation (33%) and a peaceful life without problems and conflicts (29%).

A much smaller group of young people want a colourful, fun, rich social life (16%), to be useful to others (10%) and achieve success in science or art (10%). Even fewer young people attach importance to independence at work (7%) or religious life (5%). Only a few indicate such goals as gaining political power (2%) and the possibility of making important decisions in the economic sphere (1%).

We find no less interesting data in the selection of articles published in the book: “Hungarian youth in the Carpathian region. Research 2016”(Magyar fiatalok a Kárpát-medencében. Magyar Ifjúság Kutatás 2016). According to the authors of the articles, the transformation after 1989 had the greatest impact on the oldest and the youngest generation (pp. 41 and further). The emergence of unemployment somehow turned upside down the ideas of young people about their own career and professional life. The reduction of the state’s functions in the field of equal opportunities to a minimum, with the resources remaining at

the disposal of families strongly damaged by the crisis of the socialist state in the 1980s, led in the first years of independence to the emergence of a kind of “generation of losers” among young Hungarians.

The year 2004 and the first years of membership in the European Union also remain an important point of reference. According to the data of the Statistics Poland, by 2017 1.5 million citizens left Poland, taking up work abroad, and there was a similar situation in Hungary - proportionally - approx. 300 thousand (according to the estimates of the Hungarian Central Statistical Office). And they were largely young people.

If we assume - as the German courts do in the case of compensation processes concerning car accidents with fatalities, that the average German citizen in the tax dimension generates an average value of EUR 1.5 million for the state, even by reducing this sum by 4 or 5 times due to the difference in income between citizens of Germany or Austria, and Poles, Slovaks or Czechs, with the scale of recorded emigration, we get a numeral that is difficult even to read due to the number of digits it contains. And we omit here the important, immeasurable losses incurred in parallel in the area of national culture, works of art, ideas, human ties, and social capital, which in such a case is forever irretrievably lost.

Karpaty we Wschodniej Słowacji, widok z Kamienia Sninskiego na jeziorko Morskie Oko

Zimowa Karpacka Piątka (Winter Carpathian Five)

Z przemyskiego parku i z zimowej trasy Karpackiej Piątki witamy i pozdrawiamy uczestników konferencji Europa Karpat.

From the park in Przemyśl and from the route of the Winter Carpathian Five we welcome and greet the Europe of the Carpathians conference participants.

Prezentacja Wydawnictwa Sejmowego (Sejm Publishing House)

Wydawnictwo Sejmowe w grudniu 2020 roku obchodziło 30-lecie istnienia.

In December 2020, the Sejm Publishing House celebrated its 30th anniversary.

Visegrad for Art

Janusz Cywicki, Dyrektor Galerii Sztuki Współczesnej w Przemyślu (Director of the Contemporary Art Gallery in Przemyśl)

Z perspektywy tych kilku lat, które minęły, to, co głównie wspominam, to jest ta niebywała energia, która towarzyszyła powstaniu tej wystawy.

Looking back on the past several years what I do recall is the exquisite energy which was powering the outset of this exhibition.

Jan Jarosz, Dyrektor Muzeum Narodowego Ziemi Przemyskiej (Director of the National Museum of the Przemyśl Land)

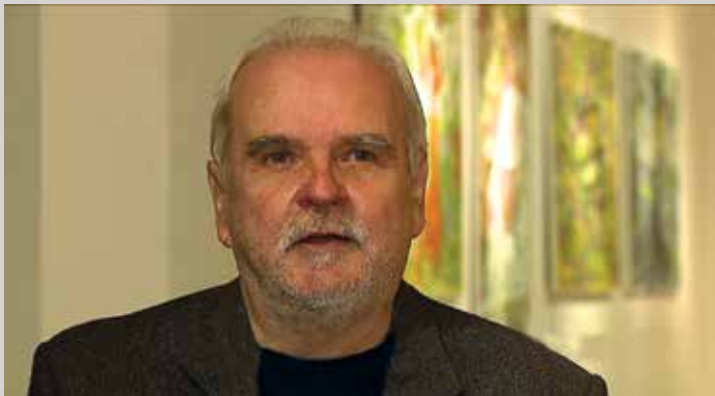
Mamy do czynienia ze sztuką na poziomie światowym. Mamy do czynienia ze sztuką z wielką otwartością umysłów.

We have to do here with some world-class art.(...) What we have to do with here is the art with great openness of the mind.

Sławomir Toman, Kurator polskiej części wystawy (Curator/Poland)

Stała się ona (wystawa) doskonałą okazją do porównania kondycji tego wciąż żywego i atrakcyjnego medium w krajach członkowskich, czyli w Polsce, Czechach, na Słowacji i na Węgrzech.

It became an outstanding opportunity to compare this living and attractive medium in the constituent countries, that is Poland, in the Czech Republic, in Slovakia and Hungary.

Peter Markovič, Kurator słowackiej części wystawy (Curator/Slovakia)

Odnoszę wrażenie, że polską kulturę poznawaliśmy wcześniej głównie za pośrednictwem literatury i filmu.

I have an impression that it was mainly through film and literature that we learned about Polish culture in the old days.

Andras Kakoczki, Kurator węgierskiej części wystawy (Curator/Hungary)

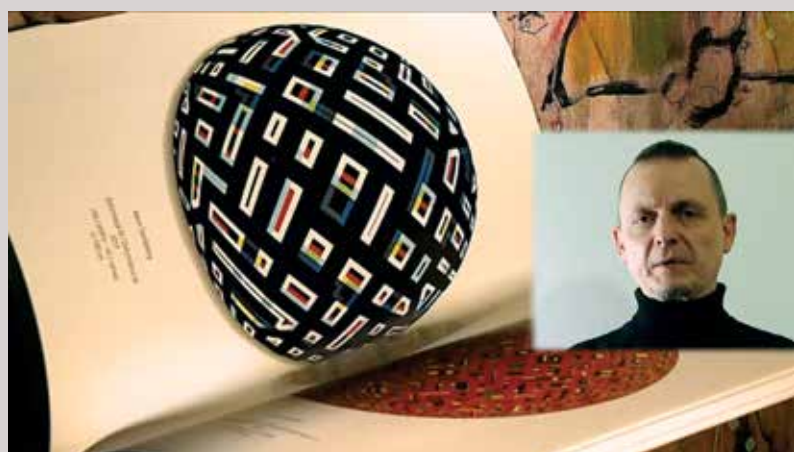
Oprócz spotkań i wystaw w mojej pamięci ożywa przede wszystkim okres przygotowywania się do tego wydarzenia. Staje przed moimi oczami w taki sposób, że nie tylko żywię nadzieję, ale i jestem przekonany, że przedsięwzięcie to będzie miało swój dalszy ciąg.

Apart from the meeting and the exhibitions, it is the preparatory period to this event that is revived in my memories. It is pictured in my eyes in a way that convinces me that this event will have its continuation soon.

Frantisek Kowolowski, Kurator czeskiej części wystawy (Curator/ Czech Republic)

Uważam, że to niezwykle wydarzenie, które nie tylko łączy artystów, i daje Europie wyraźny sygnał: patrzcie, jesteśmy, tworzymy i dyskutujemy.

I consider it to be not only a very important event, but also, one which sends a clear signal to Europe: look, we are here, we are debating, and we are creating.

Podpisanie umowy przez Stowarzyszenie Euroregion Karpacki z Sekretariatem Konwencji Karpackiej (Signing the Memorandum by the Association of Carpathian Euroregion – Poland with the Secretariat of the Carpathian Convention)

Dawid Lasek, Wiceprezes Stowarzyszenia Euroregion Karpacki – Polska: Puentujemy długi okres, ponad dekadę współpracy z Konwencją Karpacką, która działa na rzecz zrównoważonego rozwoju i ochrony Karpat.

Dawid Lasek Deputy Chairman of the Association of Carpathian Euroregion - Poland: Today we summarize a long period, over a decade of cooperation with the Carpathian Convention, which works for the development and protection of the Carpathians.

Herald Egerer, Szef Sekretariatu Konwencji Karpackiej: Podpisujemy Memorandum o współpracy pomiędzy Sekretariatem Konwencji Karpackiej a Stowarzyszeniem Euroregion Karpacki – Polska.

Herald Egerer, Head of the Secretariat of the Carpathian Convention: Today we are signing the Memorandum of cooperation between the Secretariat of Carpathian Convention and the Association of Carpathian Euroregion.

Dawid Lasek

Dawid Lasek

Wiceprezes Zarządu Euroregionu Karpackiego

Trójmorze – rozwój obszarów przygranicznych

Współpraca na wewnętrznych i zewnętrznych granicach krajów Trójmorza posiada długą i ciekawą historię. Po upadku komunizmu pierwszą transgraniczną strukturą w Europie Środkowej był Euroregion Nysa na pograniczu polsko-czesko-słowacko-niemieckim (21 grudnia 1991 r.) oraz Euroregion Karpacki (14 lutego 1993 r.) z udziałem obszarów dawnej części Związku Radzieckiego – Ukrainy. Od tego czasu powstawały kolejne euroregiony: od Morza Adriatyckiego aż po Morze Barentsa.

Pierwszym z dwóch filarów transgranicznej współpracy jest konwencja madrycka (Europejska Konwencja Ramowa o Współpracy Transgranicznej między Wspólnotami i Władzami Terytorialnymi). Drugim – polityka Unii Europejskiej w postaci programów współpracy transgranicznej zarówno w okresie przedakcesyjnym (program PHARE CBC), jak i po akcesji w ramach Celu 3 polityki spójności (program INTERREG).

Polskie doświadczenia są w tej mierze szczególne – jako jedyne państwo kandydujące, a potem członkowskie Unii Europejskiej Polska systemowo zdecentralizowała wdrażanie komponentów programów transgranicznych UE, po-

Dubrownik, Chorwacja

Biertan, Rumunia

wierząc to zadanie polskim częściom euroregionów. Jest to bardzo skuteczne i doceniane rozwiązanie.

Kolejnym etapem rozwoju współpracy transgranicznej jest wejście w życie przepisów UE o Europejskich Ugrupowaniach Współpracy Terytorialnej, pozwalających na sprawniejsze zarządzanie współpracą transgraniczną na określonym obszarze. W miejsce krajowych współpracujących ponad granicami podmiotów wchodzi europejskie rejestrowane w Unii. Liderem w Europie Środkowej w wykorzystaniu tej formy prawnej są Węgry, gdzie powstało 11 tego typu podmiotów.

Według danych Stowarzyszenia Europejskich Regionów Granicznych na obszarze Trójmorza działa kilkadziesiąt euroregionów i EUWT. Tworzą one sieć naturalnych partnerów władz regionalnych, centralnych i KE w zakresie działań na rzecz rozwoju obszarów przygranicznych. Dane statystyczne oraz badania prowadzone przez różne instytucje, w tym Komisję Europejską, wskazują, iż mimo udogodnień prawnych i dostępnych środków obszary przygraniczne państw Trójmorza stanowią rejony szczególnie defaworyzowane i mało rozwinięte. Niezbędna jest dalsza promocja oraz wsparcie dla współpracy transgranicznej na każdym z poziomów.

Nowa perspektywa finansowa UE 2021-2027 przyniesie ograniczenie środków na programy współpracy transgranicznej, stąd bardzo ważne jest za-

proponowanie rozwiązań, modeli oraz pól współpracy na rzecz rozwoju. Jest ona przez to niezbędna i pożądana, gdyż bez rozwoju obszarów transgranicznych nie będzie możliwa pełna integracja społeczno-gospodarcza obszaru Trójmorza.

Warte dyskusji jest tworzenie rozwiązań informacyjnych dla obszarów transgranicznych, wspólna infrastruktura badawcza, współpraca ośrodków akademickich czy wreszcie działania oparte na dziedzictwie przyrodniczym, kulturowym i jego konwersje w transgraniczny produkt turystyczny. Promocji wymaga model transgranicznych obszarów funkcjonalnych – bazujący na oddolnych inicjatywach – na zasadzie rozwoju kierowanego przez społeczność lokalną. Pierwsze tego typu struktury powstają w ramach Euroregionu Karpackiego na pograniczu polsko-słowacko-ukraińskim.

Szczególną rolę do odegrania mają Parlamenti Państw Inicjatywy Trójmorza w ramach tzw. Europejskiego Mechanizmu Transgranicznego (European Cross-border Mechanism). Jest to europejska procedura prawna pozwalająca na zmiany legislacyjne w zakresie likwidowania barier we współpracy transgranicznej.

Praga

Three Seas - development of border areas

Cooperation on the internal and external borders of the Three Seas countries has a long and interesting history. After the fall of communism, the first cross-border structure in Central Europe was the Nisa Euroregion on the Polish-Czech-Slovak-German border (December 21, 1991) and the Carpathian Euroregion (February 14, 1993) with the participation of the former part of the Soviet Union - Ukraine. Since then, more Euroregions have emerged: from the Adriatic Sea to the Barents Sea.

The first of the two pillars of cross-border cooperation is the Madrid Convention (European Outline Convention on Transfrontier Co-operation between Territorial Communities or Authorities). The second one - the European Union policy in the form of cross-border cooperation programmes both in the pre-accession period (PHARE CBC programme) and after accession under Objective 3 of the cohesion policy (INTERREG programme).

Polish experience in this respect is special - as the only candidate country, and then a Member State of the European Union, Poland has systematically decentralized the implementation of components of EU cross-border programmes, entrusting this task to Polish parts of the Euroregions. It is a very effective and appreciated solution.

The next stage in the development of cross-border cooperation is the entry into force of the EU regulations on the European Grouping of Territorial Cooperation, allowing for more efficient management of cross-border cooperation in a specific area. Domestic entities cooperating across borders are replaced by European entities registered in the Union. The leader in Central Europe in the use of this legal form is Hungary, where 11 entities of this type were established.

According to the data of the Association of European Border Regions, there are several dozen Euroregions and EGTC operating in the Three Seas Region. They form a network of natural partners of regional and central authorities and the European Commission in the field of activities for the development of border areas. Statistical data and research conducted by various institutions, including the European Commission, indicate that, despite legal facilities and available funds, the border areas of the Three Seas countries are particularly disadvantaged and underdeveloped regions. Further promotion and support for cross-border cooperation at each level is necessary.

The new EU financial perspective 2021-2027 will result in a reduction of funds for cross-border cooperation programmes, hence it is very important to propose solutions, models and fields of cooperation that will activate cooperation for

development. It is therefore necessary and desirable, because without the development of cross-border areas it will not be possible to fully integrate the Three Seas region.

It is worth discussing the creation of information solutions for cross-border areas, joint research infrastructure, cooperation of academic centres and finally activities based on natural and cultural heritage and its conversion into a cross-border tourist product. A model of cross-border functional areas requires promotion - based on grassroots initiatives - based on the principle of community-led development. The first structures of this type are created within the Carpathian Euroregion on the Polish-Slovak-Ukrainian border.

The Parliaments of the Three Seas Initiative States have a special role to play under the so-called European Cross-border Mechanism. It is a European legal procedure that allows for legislative changes in the area of removing barriers to cross-border cooperation.

Euroregions and EGTC in Europe

Karpaty – strategiczne znaczenie dla rozwoju połączeń transportowych

Ze względu na uwarunkowania geograficzne, w tym górski charakter oraz dotychczasowe przeobrażenia społeczno-gospodarcze, obszar Karpat cechuje się zróżnicowanym stanem rozwoju infrastruktury transportowej, co wskazuje na konieczność wyrównania dysproporcji rozwojowych w tym zakresie.

Transport to silnie konkurencyjny dział gospodarki, który znajduje się obecnie na etapie dużych, modernizacyjnych przeobrażeń strukturalnych. Spójny system infrastrukturalny wpływa na efektywność łańcuchów logistycznych, warunkujących możliwość pobudzenia wzrostu gospodarczego, co w dobie pandemii COVID-19 oraz działań ukierunkowanych na wychodzenie z kryzysu spowodowanego koronawirusem ma szczególne znaczenie. Dodatkowo silna presja modernizacyjna oraz wyzwania środowiskowe będą determinowały rozwój transportu w najbliższych latach.

Nowym elementem, wpływającym na szeroko rozumianą politykę transportową jest Europejski Zielony Ład, którego rezultatem ma być 90% redukcja emisji CO₂ w sektorze transportowym do roku 2050. Mając na uwadze skalę wyzwań związanych z osiągnięciem tego celu, coraz większego znaczenia nabiera koncepcja zrównoważonego rozwoju systemu transportowego, który spełni potrzeby społeczeństwa i gospodarki, jednocześnie minimalizując jego niepożądany wpływ na klimat oraz oddziałując na poprawę bezpieczeństwa ruchu drogowego.

W ramach kolejnej już odsłony konferencji Europa Karpat przedyskutowane zostaną najważniejsze wyzwania stojące przed rozwojem transportu w regionie. Redefinicja polityki transportowej Unii Europejskiej wyrażona w nowej Strategii Zrównoważonej i Inteligentnej Mobilności określa priorytety dla wszystkich państw członkowskich i stanowi inspirację dla panelu „**Infrastruktura Północ-Południe 2040. Zielony Ład – Bezpieczeństwo na drogach. Bezpiecznie i blisko dla podróżnych. Bezpiecznie dla środowiska**”.

Polska realizuje liczne projekty integrujące transportowo region Karpat. Bez inwestycji infrastrukturalnych, współfinansowanych w znacznej mierze ze środków unijnych, zwiększenie spójności terytorialnej i poprawa dostępności transportowej naszego regionu nie byłyby możliwe.

Dla Europy Centralnej szczególnie istotna jest realizacja międzynarodowych szlaków transportowych na osi Północ – Południe. Dotyczy to w szczególności projektu **Via Carpatia oraz inwestycji zlokalizowanych**

Szlaki komunikacyjne na przełęczy Transfagarasan, przecinającej Karpaty w Rumunii

w ramach korytarza sieci bazowej TEN-T „Bałtyk – Adriatyk”.

W grudniu 2020 r. Polska, Republika Czeska, Węgry i Słowacja przyjęły wspólne oświadczenie, zgodnie z którym wszystkie państwa V4 chcą kontynuować intensywne tempo rozbudowy i modernizacji infrastruktury transportowej sieci TEN-T, wskazując jednocześnie, że Via Carpatia powinna znaleźć się na mapie TEN-T jako element sieci bazowej. Realizacja inwestycji zdecydowanie wpłynie na poprawę bezpieczeństwa ruchu drogowego na osi Północ – Południe.

Włączenie szlaku do sieci bazowej TEN-T oraz spodziewane duże dostawy towarów dadzą dodatkowy impuls do rozwoju pozostałych gałęzi transportu, w tym przewozów intermodalnych, m.in. dzięki biegnącej równolegle infrastrukturze kolejowej. Ponadto, rozwój terminali przeładunkowych wzdłuż szlaku Via Carpatia spotęguje multimodalny wymiar tego ciągu komunikacyjnego.

Uzupełnieniem docelowego układu komunikacyjnego regionu Karpat stanie się projekt kolei dużych prędkości. W Polsce będzie on integrował przedsięwzięcia w ramach Centralnego Portu Komunikacyjnego, a poprzez budowę linii Rail Baltica kolejowo połączone zostaną również państwa bałtyckie.

Rozwój infrastruktury na obszarze Karpat obejmuje nie tylko duże międzynarodowe projekty transportowe, ale również inwestycje służące społeczności lokalnej, w tym szczególnie w zakresie poprawy bezpieczeństwa.

Niebawem w Polsce rozpoczniemy realizację nowego Narodowego Programu Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego na lata 2021-2030 oraz innych instrumentów, takich jak m.in. Program Bezpiecznej Infrastruktury Drogowej na lata 2021-2024.

Działania te wychodzą naprzeciw nowej, wspomnianej już unijnej polityce transportowej zakładającej zmniejszenie liczby ofiar śmiertelnych w transporcie niemal do zera do 2050 r., w której rok 2040 będzie ważnym punktem weryfikującym skuteczność podejmowanych działań.

W celu skoordynowanego wdrażania polityki transportowej po 2030 r. i sięgającej do roku 2040, warto rozpocząć dyskusję już teraz. Do tego czasu realizowane lub zaplanowane obecnie projekty infrastrukturalne zostaną zakończone. Rodzi się zatem pytanie, na których obszarach należy skoncentrować się po zakończeniu budowy spójnej sieci połączeń infrastrukturalnych?

Z całą pewnością konieczna będzie kontynuacja działań ukierunkowanych na realizację w 2050 roku „wizji zero” w bezpieczeństwie ruchu drogowego, konieczne będzie również dołożenie wszelkich starań w celu ograniczenia wpływu transportu na klimat.

Można zatem przyjąć założenie, że zgodnie z koncepcją zaproponowaną w panelu, trzema kluczowymi filarami nowoczesnej, zrównoważonej polityki transportowej pozostaną: klimat, infrastruktura i bezpieczeństwo.

Wiadukt w Karpatach

The Carpathians - strategic importance for the development of transport connections

Due to the geographic conditions, including mountainous nature, and the socio-economic transformations to date, the Carpathian area is characterized by a varied stage of development of transport infrastructure, which indicates the need to compensate for development disproportions in this respect.

Transport is a highly competitive sector of the economy that is currently at the stage of major modernizing and structural transformations. A coherent infrastructure system influences the efficiency of logistic chains that determine the possibility of stimulating economic growth, which is of particular importance in the time of the COVID-19 pandemic and actions aimed at overcoming the crisis caused by the coronavirus. Additionally, strong pressure for modernization and environmental challenges will determine the development of transport in the coming years.

A new element influencing the broadly understood transport policy is the European Green Deal, which is to result in a 90% reduction in CO₂ emissions in the transport sector by 2050. Considering the scale of challenges related to achieving this goal, the concept of sustainable development of the transport system, which will meet the needs of society and the economy, while minimizing its undesirable impact on the climate and contributing to the improvement of road safety, is becoming increasingly important.

As part of the next edition of the Europe of the Carpathians conference, the most important challenges facing the development of transport in the region will be discussed. The redefinition of the European Union's transport policy expressed in the new Sustainable and Smart Mobility Strategy specifies new priorities for all Member States and is an inspiration for the panel **“North-South Infrastructure 2040. Green Deal - Road Safety. Safe and close to travellers. Safe for the environment.”**

Poland is implementing numerous projects integrating the Carpathian region in terms of transport. Without infrastructure investments, largely co-financed from EU funds, it would not be possible to increase territorial cohesion and improve transport accessibility of our region. For Central Europe, the construction of international transport routes along the north-south axis is particularly important. This applies in particular to the **Via Carpatia project and investments located within the TEN-T “Baltic-Adriatic” core network corridor.**

In December 2020, Poland, the Czech Republic, Hungary and Slovakia adopted a joint declaration according to which all V4 countries want to continue the intensive pace of expansion and modernization of the transport infrastructure of the TEN-T network, while pointing out that Via Carpatia should be on the TEN-T map as an element of the core network. The implementation of the investment will significantly improve road traffic safety on the North-South axis.

The inclusion of the route into the TEN-T core network and the expected large deliveries of goods will give an additional impulse to the development of other modes of transport, including intermodal transport, among others thanks to the parallel railway infrastructure. Moreover, the development of transshipment terminals along the Via Carpatia route will increase the multimodal dimension of this communication route.

The high-speed rail project will complement the target communication system of the Carpathian region. In Poland, it will integrate projects within the Central Communication Port, and the Baltic States will also be connected by rail through the construction of the Rail Baltica line.

The development of infrastructure in the Carpathian Mountains includes not only large international transport projects, but also investments serving the local community, especially in terms of improving safety.

Soon, in Poland, we will start the implementation of the new National Road Safety Programme for 2021-2030 and other instruments, such as Safe Road Infrastructure Programme for 2021-2024.

These actions meet the new, already mentioned EU transport policy, which assumes reducing the number fatalities in transport to almost zero by 2050, in which the year 2040 will be an important point to verify the effectiveness of the actions taken.

In order to coordinate the implementation of transport policy after 2030 and reaching 2040, it is worth starting the discussion now. By that time, the infrastructure projects currently in progress or planned will have been completed. Therefore, the question arises, on which areas should we focus after the completion of a coherent network of infrastructure connections?

Certainly, it will be necessary to continue activities aimed at the implementation of the “zero vision” in road safety in 2050, it will also be necessary to make every effort to reduce the impact of transport on the climate.

Therefore, it can be assumed that, in line with the concept proposed in the panel, the three key pillars of a modern, sustainable transport policy will remain: climate, infrastructure and security.

Jozsef Terek

Nasze wartości kulturowe, zasoby naturalne, i nasze dziedzictwo są wyjątkowe na całym świecie i łączą nas wszystkich.

Zoltany Kotaly, Bela Bartok i wielu innych badaczy muzyki ludowej i kompozytorów z Kotliny Panońskiej i z Węgier udowodniło, że dysponujemy wyjątkowym dziedzictwem na polu rodzimych pieśni ludowych, naszych skarbów muzyki ludowej, które nas łączą.

Our cultural values, our natural resources, and our heritage are unique throughout the world and unite us all.

Zoltany Kotaly, Bela Bartok, and many other folk music scholars and composers from the Pannonian Basin and Hungary have proved that we have a unique heritage in the field of native folk songs, our folk music treasures that connect us.

Kapela Ogórki (Ogórki Folk Band)

My, kapela Ogórki, z Cichego spod Zakopanego, w imieniu górali podhalańskich, żywieckich, orawskich, pienińskich, przesyłamy dziś pozdrowienia zdrówka i syćkiego najlepszego na cały świat, wsędy, dla kazdego!

The Band Ogórki, from Cichy near Zakopane, on behalf of highlanders from Żywiec, Orawa, and Pieniny, aand all highlanders form the entire Carpathian range today we send greetings wishing you good health and all the best to the whole world everywhere for everyone.

Związek Stowarzyszeń Ludowych, Budapeszt (Festival of Crafts in Budapest)

W imieniu najbardziej prestiżowego festiwalu folklorystycznego na Węgrzech, Festiwalu Rzemiosła, pozdrawiamy cały świat. Mamy nadzieję, że wkrótce się zobaczymy.

On behalf of the most prestigious folk festival in Hungary the Festival of Crafts we send our greetings to the entire world and hope to see you all soon.

Cyfrowa Europa podstawą silnej gospodarki i rozwoju usług społecznych oraz szansą na pogłębienie współpracy między państwami Trójmorza (TSI)

Mija rok od przeprowadzonych przez Unię Europejską konsultacji społecznych w sprawie europejskiej strategii w zakresie infrastruktury cyfrowej. Uczestnicy niemal jednogłośnie stwierdzili, że Unia Europejska powinna dokonać poważnych inwestycji w technologię i infrastrukturę, które poprawią dostęp do danych, pozwolą na ich pełne wykorzystanie, a także wesprą kluczowe obszary gospodarek państw unijnych.

Wykorzystanie rozwiązań cyfrowych dostosowanych do potrzeb współczesnych społeczeństw i gospodarki stało się dla Unii Europejskiej wyzwaniem tym większym, że w rozrachunku globalnym to nie Stary Kontynent, a raczej Chiny lub USA staną się hegemonem w branży, narzucającym rozwiązania technologiczne pozostałej części świata. Nie oznacza to, że Europa powinna pozostać bierna. Odwrotnie – przed Unią Europejską decyzja, na ile autorska architektura high-tech wyprze tę implementowaną z regionów atlantyckiego i Pacyfiku. Szczególną rolę przyjąć na siebie może i powinna Europa Środkowa i Wschodnia. W dobie gospodarek szarganych żniwem pandemii, niepewnych strategii na odbudowę postcovidowych zniszczeń ekonomicznych i społecznych, tym większą siłą i zdecydowaniem powinien wykazać się rzeczony region. Sprzyjać może temu Projekt Trójmorza, który w ramach Funduszu Trójmorza inwestuje w rozwiązania wysokich technologii per se.

Specyfika gospodarki cyfrowej definiowana jest obecnie przez niematerialny przepływ danych i informacji, ich integrację, zacieranie się granic między towarami, produkcją i usługami, postępującą autonomizację pracy fizycznej, ale i umysłowej, wymuszonej niejako samodzielnością maszyn, przez Internet Rzeczy oraz sztuczną inteligencję. Cyfryzacja poszerzyła pole działania: niegdyś ograniczona do wybranych sektorów, instytucji i jednostek nabrała powszechnego charakteru. W rezultacie zmieniły się sposób produkcji i konsumpcji, organizacja rynku w oparciu o nowe modele biznesowe, charakter pracy oraz stosunki zatrudnienia. Pojawiły się zjawiska, które należy objąć opieką prawną i etyczną w trybie pilnym; nielegalny obrót danymi osobowymi, cyberatak, e-szpiegostwo przemysłowe to tylko wybrane przykłady „nowego porządku świata”. Cyfrowa transformacja społeczeństwa, gospodarki i polityki trwa.

W tym karnawale zmian należy zdefiniować szanse i zagrożenia stojące przed Europą Środkową i Wschodnią w związku z dynamiką rozwoju następujących obszarów: obliczenia superkomputerowe, sztuczna inteligencja, zaawansowane umiejętności cyfrowe, cyberochrona, wreszcie implementacja rozwiązań high-tech do gospodarki i infrastruktury krytycznej.

Analiza przeprowadzona w czerwcu 2020 roku przez Polski Instytut Ekonomiczny i dotycząca nowych technologii w rodzimych przedsiębiorstwach pokazuje następujące zależności:

1. Przed pandemią: 47% polskich przedsiębiorstw wysoko oceniało swój stan wykorzystania nowych technologii w produkcji i usługach, ale równocześnie aż 73% nie inwestowało w high-tech.
2. W trakcie pandemii: 91% rodzimych przedsiębiorstw wykorzystuje przynajmniej jedną nową technologię w swojej bieżącej działalności.
3. Po pandemii: 69% polskich przedsiębiorstw deklaruje korzystanie z nowych technologii służących do komunikowania się z klientem.

Handel jest obecnie branżą najszybciej podlegającą cyfryzacji; zjawisko podyktowane jest przeciwdziałaniu stratom spowodowanym przez COVID-19. Równocześnie 51% polskich firm ze sfery handlu i 51% krajowych firm z przetwórstwa przemysłowego uznało za dużą barierę w działalności przedsiębior-

stwa niski poziom kompetencji cyfrowych pracowników. Co to oznacza? Ape-tyt na włączenie krajowego biznesu w nurt zaawansowanych technologii przy jednoczesnym deficycie odpowiednio przeszkolonej kadry.

Niech powyższy przykład posłuży za opis wyzwania stojącego przed Euro-pą i – co znacznie interesujące – Polską. Z opublikowanego w lutym br. raportu „Monitoring trendów w innowacyjności” autorstwa Polskiej Agencji Rozwo-ju Przedsiębiorczości wynika, że do roku 2025 Polska potrzebować będzie 200 tysięcy specjalistów zajmujących się sztuczną inteligencją.

W obliczu rosnącego zapotrzebowania na specjalistów w obszarach cy- frowym i sztucznej inteligencji priorytetem dla obecnej administracji powin- na być edukacja w zakresie kompetencji przyszłości i podnoszenia kwalifikacji osób funkcjonujących już na rynku pracy. Przyjęta przez Radę Ministrów Poli- tyka Rozwoju Sztucznej Inteligencji wyznacza ramy prawne dla rozwoju bran- ży na lata 2019-2027 oraz przedstawia ambitne cele dotyczące budowy poten- cjału Polski w obszarze sztucznej inteligencji.

– Sztuczna inteligencja (AI) będzie miała pozytywny wpływ na rozwój gospodarczy w najbliższych latach. Różne źródła wskazują, że upowszechnienie AI w biznesie ma szansę zwiększyć jego produktywność nawet o 40 proc. i jed- nocześnie do 2035 r. mieć znaczący wpływ na wskaźniki wzrostu gospodarcze- go. Wśród zalet AI wymienić można: niemożliwe do osiągnięcia wyłącznie pracą człowieka przyspieszenie procesów, wykorzystywanie jej do pracy w trudnych i niebezpiecznych warunkach czy znacząco mniejszą liczbę popełnianych błę- dów – Paweł Chaber, ekspert z Departamentu Analiz i Strategii, Polska Agen- cja Rozwoju Przedsiębiorczości

Istnieje pokusa, aby Polska w ramach działań Grupy Wyszehradzkiej lub szerzej – państw Trójmorza przejęła rolę wiodącą w zakresie wdrażania no- wych technologii w regionie środkowoeuropejskim. Polska tradycja naukowa, doświadczenie i kadry pozwalają sądzić, że jest możliwe określenie optymalne- go rytmu implementacji wysokich technologii na obszarze Europy Środkowej i Wschodniej.

Osobnym zagadnieniem jest rzeczowe podejście do kontrowersyjnego tematu sieci 5G. Trwający szczyt Europy Środkowej i Wschodniej oraz Chin odbywa się z udziałem Prezydenta RP Andrzeja Dudy mimo rosnących zastrze- żeń do polityki Chińskiej Republiki Ludowej oraz sporu o to, czy należy dopu- ścić firmy Państwa Środka do wdrażania piątej generacji technologii komórko- wej w Polsce. Nie jest zadaniem tej publikacji rozstrzygnięcie, kto ostatecznie bę- dzie dostawcą sieci 5G w regionie, warto jednak podkreślić, że duże aglomera- cje miejskie nie borykają się z brakiem dostępu do internetu na taką skalę, jaka ma miejsce w mniejszych ośrodkach. W 2018 roku Eurostat donosił, że dostęp do internetu posiada 82% polskich gospodarstw domowych. Średnia Unii Euro-

pejskiej wynosiła 87%. Wprowadzenie gęstej infrastruktury sieci mobilnej pomogłoby zatrzeć tę widoczną różnicę.

Sieć 5G zapewni sprawne koordynowanie Internetu Rzeczy, w ramach którego urządzenia będą mogły przetwarzać, wymieniać i gromadzić dane za pomocą sieci. 5G to także przyspieszenie prac nad autonomicznym transportem oraz zapewnienie wysokiej jakości obsługi złożonych operacji, w tym regulowanie ruchu drogowego, oświetlenia miejskiego czy ogrzewania. Wydajne gospodarowanie energią przy użyciu nowych technologii przełoży się na zmniejszenie emisji zanieczyszczeń.

Powyższy fragment wyводу w wyraźny sposób pokazuje, że modernizacja kluczowych sektorów gospodarki nie może być w kontrze do rozwoju technologicznego. Co więcej, kołem zamachowym współczesnej gospodarki jest właśnie architektura high-tech. To już nie tyle branża stojąca obok pozostałych, ile metaspecjalność, zwiększająca konkurencyjność rynków Europy Środkowej i Wschodniej wobec marketów zachodnich, a także podnosząca prestiż w dialogu ekonomicznym z pierwszym garniturem gospodarek światowych. Wciąż młoda gospodarka 4.0 to gospodarka oparta na sztucznej inteligencji i... nasza niedaleka przyszłość, którą należy drobiazgowo planować i udoskonalać już teraz.

Uznając nowe technologie za katalizator społeczno-gospodarczy, zauważając ich wpływ na produkcję nowych miejsc pracy oraz nabywanie przez społeczeństwa specjalizacji przyszłości, doceniając wpływ high-tech na szybkość świadczonych usług, nie można nie wspomnieć o kontrowersjach związanych z rzeczoną branżą. W pierwszej kolejności należy zwrócić uwagę na ryzyka nieautoryzowanego dostępu do danych czy ataków hakerskich. Zapewnienie ochrony w cyberprzestrzeni jest równie istotne, jak dbanie o jej rozwój. Konferencja Europa Karpat wydaje się dobrym miejscem, aby wraz z krajami należącymi do Grupy V4 i Trójmorza podjąć dyskusję na temat wypracowania wspólnych standardów gwarantujących cyberbezpieczeństwo, z zachowaniem szczelności i autonomiczności systemów.

Zadaniem nadrzędnym w ramach omawianego tematu wydaje się dążenie do zbudowania Cyfrowej Europy Karpat, w której technologie, innowacje i sztuczna inteligencja mogą zapewnić Europejczykom optymalny stan zdrowia, konkurencyjne miejsca pracy oraz wyższy poziom usług publicznych. Bój toczy się o silną i niepodzielną Cyfrową Europę Środkową i Wschodnią, która przejmie wiodącą rolę w tworzeniu integracji cyfrowej, wzrostu ekonomicznego, budowania zaufania oraz sprawnej polityki napędzającej procesy ekonomiczne i – być może – stanie się modelowym liderem w otwartej gospodarce.

**Digital Europe is the basis of a strong economy
and the development of social services,
and a chance to deepen cooperation
between the Three Seas countries (TSI)**

One year has passed since the European Union conducted public consultations on the European strategy for digital infrastructure. Participants almost unanimously agreed that the European Union should make serious investments into technologies and infrastructure that will improve access to data, allow it to be fully used, and support key areas of EU economies.

The use of digital solutions adapted to the needs of modern societies and the economy has become a challenge for the European Union, all the more so as in the global context it is not the Old Continent, but rather China or the US that will become the hegemon in the industry, imposing technological solutions on the rest of the world. This does not mean that Europe should remain passive. On the contrary - the European Union should decide to what extent the proprietary high-tech architecture will replace the one implemented from the regions of the Atlantic and Pacific Oceans. Central and Eastern Europe can and should assume a special role. In the era of economies crashed by pandemic and uncertain strategies to repair post-Covid economic and social damage, the region should be all the more forceful and decisive. This may be favoured by the Three Seas Initiative, which as part of the Three Seas Fund, invests in high-tech solutions per se.

The specificity of the digital economy is currently defined by the intangible flow of data and information, their integration, blurring the boundaries between goods, production and services, progressive autonomization of physical and mental work, forced in a way by the machine independence, through the Internet of Things and artificial intelligence. Digitization has broadened the field of action: once limited to selected sectors, institutions and individuals, it has become commonplace. As a result, the way we produce and consume, the organization of the market based on new business models, the nature of work and employment relationships have changed. There have emerged some phenomena that need urgent legal and ethical protection; illicit trade in personal data, cyber-attacks, industrial e-espionage are just some examples of the "new world order". The digital transformation of society, economy and politics continues.

In this carnival of changes, it is necessary to define the opportunities and threats facing Central and Eastern Europe in connection with the dynamics of development of the following areas: supercomputing, artificial intelligence, advanced digital skills, cyber protection, and finally the implementation of high-tech solutions to the economy and critical infrastructure.

The analysis carried out in June 2020 by the Polish Economic Institute which concerned new technologies in domestic enterprises shows the following dependencies:

1. Before the pandemic: 47% of Polish enterprises highly rated their use of new technologies in production and services, but at the same time as many as 73% did not invest in high-tech.
2. During the pandemic: 91% of domestic enterprises use at least one new technology in their day-to-day operations.
3. After the pandemic: 69% of Polish enterprises declare that they use new technologies for communicating with their customers.

Trade is currently the industry most rapidly undergoing the process of digitisation; the phenomenon is dictated by the prevention of losses caused by COVID-19. At the same time, 51% of Polish companies from the trade sector and 51% of domestic companies from industrial processing sector considered the low level of digital competences of employees as a major barrier to the company's operations. What does it mean? Appetite to include domestic business in the stream of advanced technologies with a simultaneous deficit of properly trained staff.

Let the above example serve as a description of the challenge facing Europe and - which is much interesting - Poland. Published in February this year report "Monitoring of trends in innovation" by the Polish Agency for Enterprise Development shows that by 2025 Poland will need 200,000 specialists in artificial intelligence.

In view of the growing demand for specialists in the areas of digital and artificial intelligence, the priority for the current administration should be education in the field of skills of the future and improving the qualifications of people already operating on the labour market. The Artificial Intelligence Development Policy adopted by the Council of Ministers sets the legal framework for the development of the industry for 2019-2027 and presents ambitious goals for building Poland's potential in the field of artificial intelligence.

– Artificial Intelligence (AI) will have a positive impact on economic development in the coming years. Various sources indicate that the popularization of AI in business has a chance to increase its productivity by up to 40 percent

and at the same time, until 2035, have a significant impact on economic growth rates. The advantages of AI include: acceleration of processes impossible to achieve only by human work, the use of AI to work in difficult and dangerous conditions or a significantly smaller number of mistakes - **Pawel Chaber**, expert from the Analysis and Strategy Department in Polish Agency for Enterprise Development.

There is a temptation for Poland, as part of the activities of the Visegrad Group or more broadly - the Three Seas countries, to take the leading role in implementing new technologies in the Central European region. Polish scientific tradition, experience and staff allow us to believe that it is possible to define the optimal rhythm of implementing high technologies in the area of Central and Eastern Europe.

A matter-of-fact approach to the controversial topic of the 5G network is a separate issue. The ongoing summit of Central and Eastern Europe and China is held with the participation of President of the Republic of Poland Andrzej Duda, despite growing reservations about the policy of the People's Republic of China and the dispute over whether the companies of the Middle Kingdom should be allowed to implement the 5th generation of mobile technology in Poland. It is not the task of this publication to decide who will ultimately be the 5G network provider in the region, but it is worth emphasizing that large urban agglomerations do not struggle with the lack of Internet access on a scale that occurs in smaller centres. In 2018, Eurostat reported that 82% of Polish households have internet access. The European Union average was 87%. The introduction of a dense mobile network infrastructure would help blur this visible difference. The 5G network will ensure efficient coordination of the Internet of Things, under which devices will be able to process, exchange and collect data via the network. 5G also means accelerating work on autonomous transport and ensuring high-quality service for complex operations, including regulating road traffic, urban lighting and heating. Efficient energy management using new technologies will translate into a reduction in pollutant emissions.

The above fragment of the argument clearly shows that the modernization of key sectors of the economy cannot be in opposition to technological development. Moreover, high-tech architecture is the driving force of the modern economy. It is not so much an industry standing next to the others, but a meta-specialty, increasing the competitiveness of Central and Eastern European markets in relation to Western markets, as well as increasing prestige in economic dialogue with the world's largest economies. The still young economy 4.0 is an economy based on artificial intelligence and... our near future, which must be carefully planned and improved now.

Recognizing new technologies as a catalyst for socio-economic advancement, noting their impact on the creation of new jobs and the acquisition of specializations of the future by societies, appreciating the impact of high-tech on the speed of services provided, one cannot fail to mention the controversy related to the industry in question. First of all, we should pay attention to the risks of unauthorized access to data or hacker attacks. Providing protection in cyberspace is as important as taking care of its development. The Europe of the Carpathians conference seems to be a good place to discuss, together with the countries belonging to the V4 Group and the Three Seas Initiative, the development of common standards guaranteeing cybersecurity, while maintaining tightness and autonomy of systems.

The overriding task in this topic seems to be creating Digital Europe of the Carpathians, where technologies, innovation and artificial intelligence can provide Europeans with optimal health, competitive jobs and a higher level of public services. The battle is for a strong and indivisible Digital Central and Eastern Europe, which will take a leading role in creating digital integration, economic growth, building trust and an efficient policy which drives economic processes and which perhaps will become a model leader in the open economy.

Bieszczady, schronisko Chatka Puchatka

Przemysław Śleszyński

Dr hab., prof. IGiPZ, Polska Akademia Nauk, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania

Konrad Czapiewski

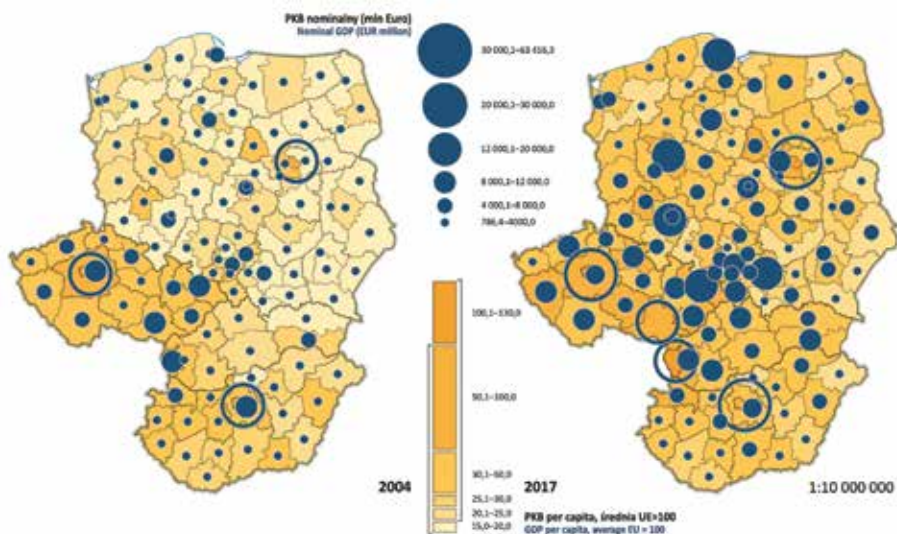
Dr, Polska Akademia Nauk, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania

Atlas Wyszehradzki

Atlas Wyszehradzki jest efektem projektu realizowanego przez Polskie Towarzystwo Geograficzne (PTG) w konkursie Instytutu Współpracy Polsko-Węgierskiej im. Wacława Felczaka. Jest to pierwsza na rynku wydawniczym monografia przedstawiająca zróżnicowania przyrodnicze, społeczne, kulturowe i gospodarcze czterech krajów tworzących Grupę Wyszehradzką (Czech, Polski, Słowacji i Węgier). Jedną z głównych przyczyn powstania był fakt, że pomimo już trzech dekad istnienia Grupy (najpierw Trójkąta Wyszehradzkiego) nie powstało kompleksowe i wyczerpujące opracowanie, dotyczące różnorodnych podstaw i wyzwań rozwojowych tego obszaru geograficznego. W jego realizacji brało udział 45 naukowców i ekspertów (Akademia Pomorska w Słupsku, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, Instytut Historii PAN, Uniwersytet Gdański, Uniwersytet Jagielloński, Uniwersytet Łódzki, Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie, Uniwersytet Śląski, Uniwersytet Warszawski, Uniwersytet Wrocławski oraz za granicą Uniwersytet Konstantyna Filozofa w Nitrze na Słowacji, a także firmy komercyjne BiznesAlert.pl, Energetyka24.pl, SoftwareMill).

Głównym celem opracowania jest ukazanie różnorodności czynników decydujących o rozwoju tego regionu, jak też próba kompleksowego opisu geograficznego zjawisk i procesów, będących efektem splotu historycznych i współczesnych uwarunkowań rozwojowych. Ten cel nadrzędny daje się rozdzielić na następujące cele szczegółowe:

- cel naukowy: synteza dorobku i aktualnego stanu wiedzy o regionie na temat zjawisk i procesów przyrodniczych, kulturowych, społecznych i gospodarczych, wpływających na rozwój regionu, tj. czynników i barier rozwojowych;
- cel edukacyjny: promocja i upowszechnienie wiedzy o regionie, w tym zaprezentowanie dorobku, głównie geograficznego w badaniach krajów wyszehradzkich, a także zaprezentowanie szerokiego spektrum warsztatu geograficznego (analiza kartograficzna i analizy GIS), pozwalającego lepiej poznać środowisko przyrodnicze i terytorialne systemy społeczno-gospodarcze;
- cel społeczno-polityczny: wzmacnianie poczucia więzi i przynależności do wspól-

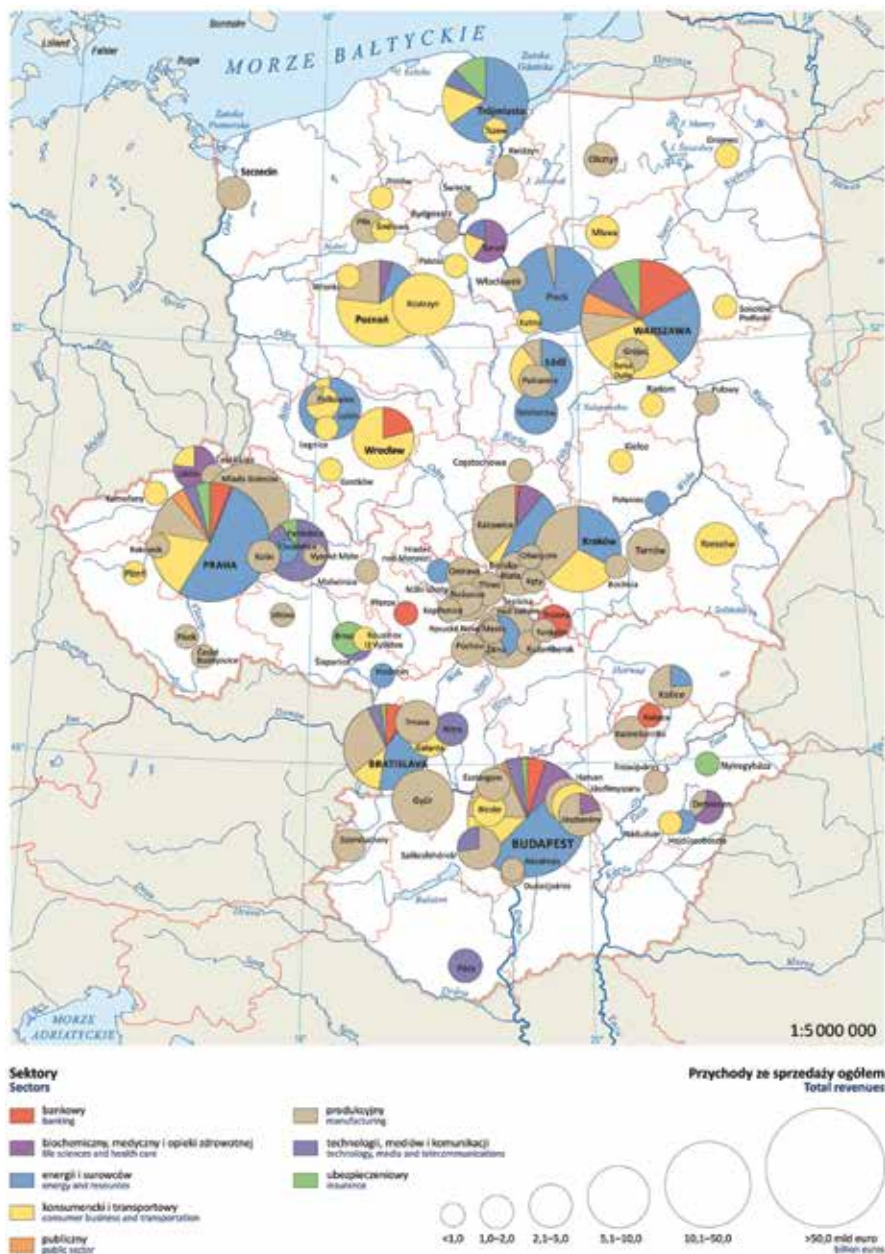
Ryc. 1. Wartość PKB i jego poziom per capita w relacji do średniej unijnej (średnia UE=100) w latach 2004 i 2017. Autorzy: Piotr Rosik i Patryk Duma.

Fig. 1. The value of GDP and its level per capita in relation to the EU average (EU average = 100) in 2004 and 2017. Authors: Piotr Rosik and Patryk Duma.

noty opartej na wielostronnych i wzajemnie uzupełniających się celach krajów;
 – cel społeczno-ekonomiczny: umacnianie rozwoju społeczno-gospodarczego poprzez zacieśnianie współpracy między krajami regionu.

Równocześnie aktualna sytuacja epidemiologiczna i geopolityczna na świecie wskazuje, że w przyszłości tego typu związki regionalnej współpracy mogą mieć znacznie większe znaczenie niż obecnie i być skuteczną alternatywą wobec rozwiązań globalnych. Pod względem geopolitycznym i militarnym wynika to z potrzeby zacieśniania współpracy między krajami bliskimi sobie geograficznie wobec różnych zagrożeń, pod względem gospodarczym – z powodu pożądanego skracania łańcuchów dostaw i tworzenia warunków dla samowystarczalności, np. żywnościowej, farmaceutycznej, a pod względem społecznym – z konieczności wzmacniania relacji międzyludzkich, zwłaszcza w regionach sąsiadujących ze sobą. W świetle tego wydaje się, że Grupa Wyszehradzka ma wiele zalet, aby warunki te spełnić, tj. stać się modelowym obszarem takiej współpracy.

Tak solidna argumentacja dla integracji to niewątpliwy kapitał na przyszłość, zwłaszcza w czasach, gdy świat się chwieje nie tylko za sprawą pandemii koronawirusa, ale także nabrzmiewających problemów rozwarstwienia społecznego, globalnej polaryzacji, wielkich wędrowek ludności (coraz bardziej

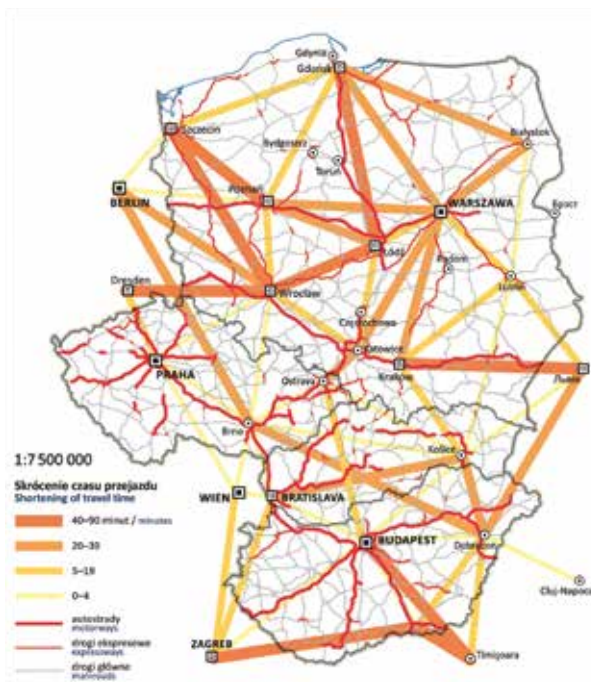

Ryc. 2. Zróżnicowanie sektorowe przychodów ze sprzedaży największych firm z siedzibą w krajach wyszehradzkich według miast. Autor: Piotr Raźniak.

Fig. 2. Sectoral differentiation of sales revenues of the largest companies based in the Visegrad countries by city. Author: Piotr Raźniak.

stymulowanych zmianami klimatu) czy wojny ideologiczno-kulturowej. Można spodziewać się coraz większej rywalizacji światowych mocarstw, w tym dalszego przenoszenia się centrum gospodarczego nad Pacyfik. Za sprawą nieubłaganej demografii nie jest wykluczone słabnięcie i marginalizacja tradycyjnie rozumianego Starego Kontynentu – w jego sile i wiodącej w świecie roli wywodzącej się z tradycji greckiej, rzymskiej i chrześcijańskiej (judeochrześcijańskiej). Przejdźmy zatem do czynników współczesnych, warunkowanych czasoprzestrzenią i geografą, której poświęcona jest w większości oddawana do rąk czytelnika monografia.

Główną częścią **Atlasu** jest 50 syntetycznych rozdziałów, obejmujących w zasadzie większość zagadnień, jakie stawiają sobie do zaprezentowania współczesne geograficzne atlasy i monografie kompleksowe. Przyjęty układ jest klasyczny: najpierw omawiane są zagadnienia ogólne i porządkujące (położe-

Ryc. 3. Skrócenie czasu przejazdu między metropoliami krajów wschodnioeuropejskich w efekcie inwestycji UE w autostrady i drogi ekspresowe w latach 2004-2015. Autorzy: T. Komornicki i S. Goliszek.

Fig. 3. Shortening the travel time between metropolises of the Visegrad countries as a result of EU investments in motorways and expressways in 2004-2015. Authors: T. Komornicki and S. Goliszek.

nie i krainy geograficzne, wybrane uwarunkowania historyczne, administracja terytorialna, kwestie nazewnicze), które pozwalają lepiej zapoznać się z treścią kolejnych rozdziałów. Następnie omawiane są wybrane problemy stanu i ochrony środowiska naturalnego oraz kwestie społeczne i gospodarcze, w tym infrastrukturalne. Najwięcej miejsca poświęcono różnym aspektom społecznym – od „twardej” demografii i osadnictwa (w tym systemu lub systemów miejskich), poprzez zróżnicowania kulturowo-etniczne oraz formy aktywności ludzkiej (sport, turystyka, w tym pielgrzymkowa). Kilka prezentowanych zagadnień jest dość pionierskich i dotyczy cyberprzestrzeni i generalnie rozwoju społeczeństwa informacyjnego (kryptowaluty, geolokalizacje wykonywanych fotografii).

Szczególne znaczenie ma infrastruktura i dostępność transportowa, której poświęcono w sumie 6 rozdziałów. Państwa Grupy Wyszehradzkiej to wciąż zaniedbany obszar pod względem wzajemnej dostępności i spójności transportowo-osadniczej. Główną część empiryczną zamykają tematy syntetyczne, związane ze wzajemną współpracą państw wyszehradzkich oraz ich obecnością w strukturach Unii Europejskiej. Na zakończenie zestawiono źródła do poszczególnych rozdziałów i literaturę przedmiotu (około 300 pozycji).

Zdajemy sobie sprawę, że katalog opracowanych zagadnień nie jest wyczerpujący ani zamknięty. W zaplanowanym terminie staraliśmy się przedstawić te zagadnienia, które są względnie rozpoznane. Równocześnie **Atlas Wyszehradzki** może być pierwowzorem i zaczątkiem kolejnych bardziej szczegółowych opracowań, np. pełnego ponadnarodowego atlasu regionalnego, w nawiązaniu do formy i treści atlasów narodowych. Takie atlasy powstają w Europie, czego najbardziej znanym przykładem są wydawnictwa kartograficzne i przeglądowe sieci ESPON. Naturalnym rozszerzeniem wyboru tematów i przeprowadzonych badań mógłby być w przyszłości **Atlas Trójmorza** lub **Atlas Europy Środkowej i Wschodniej**, zwracający uwagę na ten wciąż niedoceniany region kontynentu o olbrzymich problemach, np. demograficznych, ale także o wielkim potencjale endogenicznym, zwłaszcza pod względem przyrodniczym i kulturowym.

Wierzmy, że **Atlas Wyszehradzki** będzie wartościową i pomocną pozycją, przedstawiającą zarówno potencjał regionu państw wyszehradzkich, jak i naukowy – w sensie narzędzi i metod analizy przestrzennej, a także uzasadnionej satysfakcji intelektualnej Autorów, zdolnych do pracy na rzecz rozwoju i optymalizacji różnego rodzaju struktur przyrodniczych i społeczno-gospodarczych. Atlas kierujemy przede wszystkim do administracji i urzędów, ekspertów, naukowców, studentów i uczniów oraz wszystkich innych Osób, zainteresowanym regionem państw Grupy Wyszehradzkiej z prośbą o życzliwe przyjęcie, jak też o wybaczenie potknięć, których przy tak obszernym dziele na pewno nie udało się uniknąć.

Visegrad Atlas

The **Visegrad Atlas** is the result of a project implemented by the Polish Geographical Society in the competition organized by the Waclaw Felczak Polish-Hungarian Cooperation Institute. It is the first monograph on the publishing market presenting the natural, social, cultural and economic diversity of the four countries that make up the Visegrad Group (Czech Republic, Poland, Slovakia and Hungary). One of the main reasons for its creation was the fact that, despite the three decades of the Group's existence (first the Visegrad Triangle), no comprehensive and exhaustive study was prepared on the various foundations and development challenges of this geographical area. 45 scientists and experts worked on it (Pomeranian University in Słupsk, Institute of Geography and Spatial Organization of the Polish Academy of Sciences, Institute of History of the Polish Academy of Sciences, University of Gdańsk, Jagiellonian University, University of Łódź, KEN Pedagogical University in Kraków, University of Silesia, University of Warsaw, University of Wrocław, and abroad Constantine the Philosopher University in Nitra in Slovakia, as well as commercial companies BiznesAlert.pl, Energetyka24.pl, SoftwareMill).

The main aim of the study is to show the diversity of factors determining the development of this region, as well as an attempt at a comprehensive geographical description of phenomena and processes resulting from a combination of historical and contemporary development conditions. This overarching goal can be broken down into the following specific goals:

- scientific objective: synthesis of achievements and the current state of knowledge about the region on natural, cultural, social and economic phenomena and processes influencing the development of the region, i.e. development factors and barriers;

- educational objective: promotion and dissemination of knowledge about the region, including presentation of the achievements, mainly geographic, in the research of the Visegrad countries, as well as presenting a wide spectrum of geographical workshop (cartographic analysis and GIS spatial analyses), allowing for better understanding of the natural environment and territorial socio-economic systems;

- socio-political goal: strengthening the sense of ties and belonging to a community based on the multilateral and complementary goals of the Visegrad countries;

- socio-economic goal: strengthening socio-economic development by strengthening cooperation between the countries of the region.

At the same time, the current epidemiological and geopolitical situation in the world indicates that in the future this type of regional cooperation may be of much greater importance than it is today and be an effective alternative to global solutions. In geopolitical and military terms, this results from the need to strengthen cooperation between countries geographically close to each other in the face of various threats, in economic terms - due to the desired shortening of supply chains and creating conditions for self-sufficiency, e.g. in food, pharmaceuticals, and in social terms - from the need to strengthen interpersonal relations, especially in neighbouring regions. In light of this, it seems that the Visegrad Group has many advantages in order to meet these conditions, i.e. to become a model area of such cooperation.

Such a solid argument for integration is undoubtedly capital for the future, especially in times when the world is shaking not only due to the coronavirus pandemic, but also the swelling problems of social stratification, global polarization, great population migrations (increasingly stimulated by climate change) or ideological and cultural wars. Increasing competition between world powers can be expected, including the further relocation of the economic centre to the Pacific. Due to the inexorable demography, the weakening and marginalization of the traditionally understood Old Continent is possible - in its strength and leading role in the world, derived from the Greek, Roman and Christian (Judeo-Christian) traditions. Let us then move on to contemporary factors, conditioned by space-time and geography, which this monograph is mostly devoted to.

The main part of the **Atlas** consists of 50 synthetic chapters, covering in principle most of the issues that contemporary geographical atlases and comprehensive monographs try to present. The adopted layout is classic: first, general and organizing issues are discussed (location and geographical regions, selected historical conditions, territorial administration, naming issues), which allow for better familiarization with the content of the following chapters. Then, selected problems of the condition and protection of the natural environment as well as social and economic issues, including infrastructure issues, are discussed. The greatest amount of space is devoted to various social aspects - from "hard" demography and settlement (including urban system or systems), through cultural and ethnic diversity and forms of human activity (sports, tourism, including pilgrimage). Several of the presented issues are quite pioneering and concern cyberspace and the development of the information society in general (cryptocurrencies, geolocations of photographs taken).

Infrastructure and transport accessibility, to which a total of 6 chapters were devoted, are of particular importance. The countries of the Visegrad Group

are still a neglected area in terms of mutual accessibility and transport and settlement cohesion. The main empirical part is closed with synthetic topics related to the mutual cooperation of the Visegrad countries and their presence in the structures of the European Union. At the end, the sources for individual chapters and the list of publications on the subject (about 300 items) were compiled.

We are aware that the catalogue of developed issues is neither exhaustive nor closed. In the scheduled time, we tried to present those issues that are relatively recognized. At the same time, the **Visegrad Atlas** may be the prototype and the beginning of further more detailed studies, e.g. a complete supranational regional atlas, in reference to the form and content of national atlases. Such atlases are created in Europe, the best-known example of which are the cartographic and survey publications of the ESPON network. A natural extension of the selection of topics and conducted research could be the **Three Seas Atlas** or the **Atlas of Central and Eastern Europe** in the future, drawing attention to this still underestimated region of the continent with huge problems, e.g. demographic, but also with great endogenous potential, especially in terms of nature and culture.

We believe that the **Visegrad Atlas** will be a valuable and helpful book, presenting both the potential of the Visegrad countries region, as well as scientific - in terms of tools and methods of spatial analysis, as well as justified intellectual satisfaction of Authors, able to work for the development and optimization of various types of natural and socio-economic structures. The Atlas is addressed primarily to the administration and offices, experts, scientists, students and pupils as well as all other persons interested in the region of the Visegrad Group countries. We would like you to ask for a friendly welcome, as well as for forgiveness of stumbles, which certainly could not be avoided with such an extensive work.

Rumunia, górskie jezioro

Lasowiacka kapela ludowa (Lasowiak Folk Band)

Jesteśmy lasowiacką kapelą ludową z Majdanu Królewskiego z polskiego Podkarpacia. Dla nas to najpiękniejsze miejsce na świecie.

We are the Lasowiak folk band from Majdan Królewski, a village in the Polish Subcarpathian Region. To us, it is the most beautiful place in the world.

Jan Malicki, Dyrektor Studium Europy Wschodniej Uniwersytetu Warszawskiego (Director of East European Studies, University of Warsaw)

**Igor Cependa, Rektor Uniwersytetu Przykarpackiego w Iwano-Frankowsku (Vasyl Stefanyk Precarpathian National University)
Tatarów, Huculszczyzna (Tatariv, Hutsul Region)**

Jan Malicki:

Niechaj to symboliczne połączenie i ten symboliczny obrazek w stroju huculskim przypomni Państwu Huculszczyznę, wszystkim, którzy nas widzą, i wszystkich zachęci, aby tu na Huculszczyznę wracali.

Let this symbolic connection (during the conference) and this symbolic picture in the Hutsul region remind you of the Hutsul region, all who see us, and encourage everyone to come back here to the Hutsul region.

Fundacja Braci Golec (Golec Brothers Foundation)

Lukasz Golec:

Skupiamy się na muzyce ludowej, regionalnej, konkretnie z Beskidu Żywieckiego. To jest idea, idea związana z kultywowaniem muzyki ludowej, kultury ludowej, myślenia w pewien sposób ludyczny i to jest związane bardzo mocno z tożsamością tego regionu, ponieważ my głównie opieramy się na promowaniu, pokazywaniu i uczeniu właśnie tych wartości, które tu są ważne.

We focus on regional folk music, specifically from the Żywiec Beskids. This is an idea, one that is connected with the cultivation of folk music, folk culture and folk thinking in a way and it is very much connected with the identity of this region, because we mainly promote, show and teach the values that are important here.

Zenon Nadolski „W swoim rytmie” („In your own rhythm”)

Takie moje ciche marzenie – żeby województwo podkarpackie nie wpuszczało plastiku na teren swojego województwa. Nazwałbym to nawet „ekologia głęboka”, zrobmy coś dla tej ziemi.

And I have a little dream of mine. I wish the Subcarpathian Voivodship would not allow plastic entry within its borders. That would be something I would call ‘a deep ecology’, meaning that we could do something for this land.

Zarys podejścia personalistycznego do tematu kultury i dziedzictwa kulturowego

Myśl postmodernistyczna stworzyła niezliczoną ilość definicji pojęcia KULTURA. A więc w jaki sposób mamy podejść do współpracy w zakresie kultury i dziedzictwa kulturowego, skoro napotykamy się na takie niejednoznaczne ujmowanie kultury i dziedzictwa kulturowego? W jakim kierunku warto podążać? Jaką rolę odgrywa kultura w życiu społecznym?

Jestem przekonany, iż istnieje tylko jedno obiektywne podejście do kultury, które jest oparte na wizji personalistycznej człowieka – osoby ludzkiej.

Według Ks. Prof. Cz. S. Bartnika, autora systemu personalizmu uniwersalnego, bytowość osobowa człowieka kulminuje w kulturze. Słowo „kultura“ sięga swymi korzeniami terminu łacińskiego „cultura“, a częściowo i greckiego „paidagogia“. Słowo łacińskie wywodzi się od colo (colere, colui, cultum) i obejmuje pole semantyczne od zamieszkiwania ziemi i jej uprawy, aż do kultu religijnego. Można tutaj przytoczyć kilka różnych znaczeń, takich jak:

- zamieszkiwać pole, teren, kraj,
- uprawiać ziemię, pole, ogród,
- uprawiać rośliny i hodować zwierzęta,
- wychowywać, kształcić, doskonalić duchowo,
- wielbić, obchodzić uroczyscie czy spełniać święte obrzędy.

Semantyka łacińska koncentruje się na odpowiednim kształtowaniu świata, grecka zaś sprowadza się ostatecznie do formowania człowieka według jakiegoś ideału. Oba te podejścia wywodzą się z człowieka jako osoby ludzkiej.

W takim rozumieniu kultury odkrywamy przepiękną symbolikę – człowiek, Adam (w języku hebrajskim „adamah” – to znaczy wzięty z ziemi) jako pole do kultywowania – człowiek z prochu ziemi, z materii, za pośrednictwem kultury „sam siebie kultywuje”, przetwarza. Kultywuje się, żeby mógł przyjąć zasiew, który przyniesie obfite plony. Takim polem do kultywacji jest „stary adam” – czyli każdy z nas ludzi, a siewcą jest „Nowy adam”, czyli Jezus Chrystus, który jest Drogą, Prawdą i Życiem.

Ta symbolika obecna jest w dziedzictwie kulturowym naszego regionu, choć sobie tego nie uświadamiamy. Narody słowiańskie przyjęły w IX–X wieku chrzest dzięki braciom sołuńskim, świętym Cyrylowi i Metodemu. Święty Cyryl był jednym z najbardziej wykształconych postaci wszech czasów, był pro-

fesorem Cesarskiego Uniwersytetu w Konstantynopolu i przyjacielem cesarza Michała III. Ich wspólną misję ze św. Metodým traktował jako orkę – przygotowywanie ziemi pod zasiew – kultywowanie „pola” człowieka. Na łożu śmierci wypowiedział te słowa do swojego brata Metodego, który chciał powrócić do ojczyźnianej Grecji: „Oto, bracie, byliśmy parą w zaprzęgu, jedną brzdę ciągnąc, a teraz ja padam u zagrody, dnia swego dokonawszy. Ty zaś bardzo lubisz Górę [Olimp], przecież nie porzucaj dla tej góry nauczania naszego, bo przez nie możesz jeszcze lepiej osiągnąć zbawienie”.

Jestem przekonany, że władcy narodów Europy środkowej, którzy wraz z chrztem przyjęli obowiązek sprawowania swych narodów według Ewangelii – narodów wybranych, królewskich, z godnością współdziedziców królestwa Bożego przyswoili sobie ten symbol chrześcijański. Dlatego w legendach o pochodzeniu rodów królewskich Przemyślidów, Piastów czy książąt Karynckich mówi się o tym, że byli oraczami, rolnikami. Autorytet władzy, system sprawowania panowania, edukacja, sztuka, lecz także władza sądownicza służyły w celach kultywacji człowieka. Tą samą brzdę ciągnęli także królowie Węgierscy.

Koszyce, katedra

Ten oto motyw zobowiązania się do kultywowania człowieka nie tylko był obecny w misji państw chrześcijańskich w średniowieczu. Wyraźnie pojawia się też w początkach demokracji w kołysce demokracji – w Stanach Zjednoczonych. W XIX wieku jeden z wielkich myślicieli amerykańskich, poeta Walt Whitman opublikował eseje poświęcone demokracji i personalizmowi – *Democracy* (1867), *Personalism* (1868) oraz *Democratic Vistas* (1871). Zacytuje z „Perspektyw demokratycznych”: „Zakładam, że demokracja jest obecnie w stanie embrionalnym, a wielki jej satysfakcjonujący rozkwit należy dopiero do przyszłości, głównie dzięki szerokiemu rozwojowi doskonałych charakterów ludzkich oraz dzięki nadejściu zdrowej i wszechobecnej religijności, to znaczy poprzez stworzenie tym charakterom odpowiedniej atmosfery”. Kilkadziesiąt lat później polski personalista Ks. Prof. W. Granat mówi: „Celem człowieka jest personalizowanie jego życia ludzkiego na ziemi, to znaczy zaprowadzanie takiego ładu gospodarczego, moralnego, politycznego, ogólnie rzecz biorąc kulturalnego we wszystkich obszarach ludzkiej egzystencji, ażeby człowiek mógł rozwijać się jako osoba i udoskonalać się we wszystkich swoich warstwach... Wszystkie narzędzia oraz instytucje społeczne na Ziemi nie są, a nawet nie mogą być celem samym dla siebie, ale powinny służyć człowiekowi, jego osobowej samodzielności i rozwojowi wszystkich jego władz“. I to jest zadaniem dla społeczeństwa demokratycznego.

W jaki sposób traktowana jest obecnie kultura we współczesnym modelu demokracji? Cywilizacja zachodnia, która buduje swój dobrobyt i sukces na podstawie kapitału i technologii, ma w zasadzie marksistowską koncepcję podstawy ekonomicznej oraz nadbudowy społecznej. Kultura rozumiana jako rozrywka jest częścią nadbudowy, a kultura, która jest biznesem, jest częścią podstawy ekonomicznej. Filozof francuski Alain Fielkenkraut scharakteryzował to bardzo trafnie: „Współczesna kultura oparta na konsumpcji, emocjonalności, wizualizacji, kulcie ciała, która jest traktowana jako rozrywka czy jako biznes, w której ma tę samą wartość para butów, jak i utwór Beethowena – wartość towaru leżącego obok siebie na półce w sklepie”.

Jakie są tego konsekwencje? Według Ks. Prof. Bartnika religia, wiara w Boga, jest oczywiście podstawową, ale w swoim napełnieniu jest uwarunkowana kulturą w najwęższym znaczeniu tego pojęcia. Akt wiary i akt kultury łączą się w tym samym podmiocie osobowym – w osobie ludzkiej. Rola kultury odgrywa zasadniczą rolę w procesach społecznych. Współczesna depersonalizowana kultura jest narzędziem desakralizacji Boga i sakralizacji człowieka. Zamiast harmonii jest chaos, a zamiast „zboża” do Uczyty Pańskiej – chwasty.

Rozum kartezjański chce nas przekonać, iż jest jedynym kluczem i metodą poznawania świata, zaś jego ideą wiodącą jest obecnie idea postępu. Przekonanie to w dalszym ciągu przyczynia się do dekonstrukcji rzeczywistości, na-

tomiast wyznawana przezeń idea jest błędna, ponieważ czymś innym jest rozwój techniczny, a co z tym związane technicyzacja życia, a czymś innym bytowość osobowa człowieka. Nie ma postępu w zasadach bytowości człowieka, ponieważ zostały one raz na zawsze ustanowione. Bóg stworzył wszechświat, stworzył człowieka na swój obraz, jako mężczyznę i kobietę (niewiastę), a Bóg widział, że wszystko, co uczynił, było bardzo dobre.

Mamy do wyboru: możemy zaakceptować współczesną myśl postmodernistyczną, opartą na przekonaniu o postępie, która dekonstruuje chrześcijańską tożsamość kulturową ze wszystkimi tego konsekwencjami, możemy ulec pokusie wydostania się z normatywności chrześcijańskiego modelu kulturowego, przedefiniować naszą chrześcijańską tożsamość, by stać się częścią globalnej ponadkulturowej kreatywności, z obfitym dofinansowaniem z funduszy odbudowy UE.

Idea postępu wywodzi się z iluzorycznego przekonania, że cały czas będzie coraz lepiej, że będziemy coraz bogatsi. José Ortega y Gasset, myśliciel hiszpański przewidywał bunt człowieka tłumu, który – jeśli takie oczekiwania nie będą spełnione – będzie walczyć o chleb, niszcząc piekarnie. Obraz ten przychodzi mi na myśl w związku z protestami, których byliśmy świadkami w ostatnich miesiącach. Kobiety, młodzież, walcząc o wolność życia w rozumieniu współczesnej kultury, nie są świadomi faktu, iż w rzeczywistości niszczy swoje (własne) życie.

Ale jest jeszcze nadzieja, że możemy wrócić do podległości idei Boga, którego „jarzmo jest słodkie, a brzemień lekkie”, do wspomnianej wcześniej „bruzdy kultury”, o której zapomnieliśmy.

Według św. Jana Pawła „cała kultura Europy wyrasta z greckiej kultury, z Areopagu, jakby z korzenia. Paweł z Tarsu, nawrócony do Chrystusa faryzeusz, który uprzednio prześladował rodzący się Kościół, przemawiając na areopagu, świadczy o spotkaniu duchowego dziedzictwa Izraela z dziedzictwem Grecji. Z tego dwoistego dziedzictwa się wywodzimy“.

Bardzo życzę marszałkowi Markowi Kuchcińskiemu, by Europa Karpat, której poświęcił systematycznie tyle lat i podjął ogromny wysiłek na rzecz dobra współpracy regionalnej, stała się o.i. środkowoeuropejskim „areopagom”, który doprowadzi do powrotu do właściwej kultury europejskiej – kultury chrześcijańskiej kultury człowieka jako osoby. Kultury, która jest jedynym ratunkiem, jedynym wyjściem ze współczesnego kryzysu, i na jej tle opracuje personalistyczną wizję demokracji. Modelu demokracji, który przywróci do naszych serc, rodzin i ulic, narodów spokój, harmonię. („Areopagu”, który nadaje nową potrzebną wizję kultury dla UNESCO.)

Outline of the personalist approach to the topic of culture and cultural heritage

Postmodern thought has created countless definitions of the concept of CULTURE. So how are we to approach cooperation in the field of culture and cultural heritage when we encounter such ambiguous understanding of culture and cultural heritage? In what direction is it worth going? What role does culture play in social life?

I am convinced that there is only one objective approach to culture, which is based on the personalist vision of a human being - the human person.

According to Fr. Prof. Cz. S. Bartnik, the author of the universal personalism system, the personality of man culminates in culture. The word “culture” has its roots in the Latin term “cultura” and partly in the Greek “paidagogia”. The Latin word is derived from colo (colere, colui, cultum) and covers the semantic field from inhabiting and cultivating the land to religious worship. Several different meanings can be cited here, such as:

- inhabit a field, area, country,
- cultivate the land, field, garden,
- grow plants and raise animals,
- educate, improve spiritually,
- worship, celebrate or perform sacred ceremonies.

Latin semantics focuses on the appropriate shaping of the world, while Greek semantics ultimately boils down to shaping man according to some ideal. Both of these approaches derive from the human being as a human person.

In this understanding of culture, we discover beautiful symbolism - man, Adam (in Hebrew “adamah” - that is, taken from the ground) as a field for cultivation - man from the dust of the earth, from matter, through culture, “cultivates himself”, transforms himself. He cultivates himself so that he can receive a seed that will bring bountiful harvests. Such a field for cultivation is “old Adam” - that is, each of us, human, and the sower is the “New Adam”, that is Jesus Christ, who is the Way, the Truth and the Life.

This symbolism is present in the cultural heritage of our region, although we are not aware of it. The Slavic nations were baptized in the 9th-10th centuries thanks to the Solunsky brothers, Saints Cyril and Methodius. Saint Cyril was one of the most educated figures of all time, he was a professor at the Imperial University of Constantinople and a friend of Emperor Michael III. He treated

their joint mission with St. Methodius as ploughing - preparing the ground for sowing - cultivating the “field” of man. On his deathbed, he spoke these words to his brother Methodius, who wanted to return to his native Greece: “Here, brother, we were a couple in a carriage, pulling one plough together, and now I am dying at the farm, having finished my day. And you like Mount [Olimp] very much, do not abandon our teaching for this mountain, because through teaching you can achieve salvation even better”.

I am convinced that the rulers of the peoples of Central Europe who, with their baptism, accepted the duty to celebrate their nations according to the Gospel – chosen nations, royal nations, with the dignity of joint heirs of God’s kingdom they adopted this Christian symbol. That is why in the legends about the origins of the royal families of Przemysłids, Piasts or the Dukes of Carinthia, it is said that they were ploughmen, farmers. The authority of power, the ruling system, education, art, but also the judiciary served for the purposes of human cultivation. The Hungarian kings also pulled the same plough.

This theme of making a commitment to cultivating man was not only present in the mission of Christian countries in the Middle Ages. It also clearly appears at the beginning of democracy, in the cradle of democracy - in the United States. In the nineteenth century, one of the great American thinkers, poet Walt Whitman, published essays on democracy and personalism - Democracy

Drewniany kościół w Haczowie (UNESCO)

(1867), Personalism (1868) and Democratic Vistas (1871). I will quote from “Democratic Perspectives”: “I assume that democracy is now in an embryonic state, and that its great and satisfactory bloom is still to come in the future, mainly due to the wide development of perfect human characters and the advent of healthy and pervasive religiosity, that is, by creating appropriate atmosphere”. Several dozen years later, Polish personalist Fr. Prof. W. Granat says: “The goal of man is to personalize his human life on earth, that is, to introduce such an economic, moral, political, and generally cultural order in all areas of human existence, so that man can develop as a person and perfect himself in all his layers... All tools and social institutions on Earth are not, and cannot even be, ends in themselves, but should serve man, his personal independence and the development of all his powers”. And that is the task of a democratic society.

How is culture currently treated in the contemporary model of democracy? Western civilization, which builds its prosperity and success on capital and technology, basically has a Marxist conception of an economic base and a social superstructure. Culture as entertainment is part of the superstructure, and culture that is business is part of the economic foundation. French philosopher Alain Fielkenkraut described it very accurately: “Contemporary culture based on consumption, emotionality, visualization, body worship, treated as entertainment or as a business, in which a pair of shoes has the same value as Beethoven’s work - the value of goods lying next to each other on a shelf in a store”.

What are the consequences of this? According to Fr. Prof. Bartnik religion, faith in God, is ontically fundamental, but in its fulfilment it is conditioned by culture in the narrowest sense of the term. The act of faith and the act of culture are united in the same personal subject - the human person. The role of culture plays a fundamental role in social processes. Contemporary depersonalized culture is a tool for the desacralization of God and the sacralization of man. Instead of harmony there is chaos, and instead of “grain” for the Lord’s Supper - weeds.

Cartesian reason wants to convince us that it is the only key and method of getting to know the world, and its leading idea is now the idea of progress. This belief still contributes to the deconstruction of reality, while the idea the Cartesian reason believes in is wrong, because technical development, and what is related to the technicization of life, is one thing, and quite another is the personal existence of man. There is no progress in the principles of human existence because they have been established once and for all. God created the universe, created man in his own image, male and female, and God saw that everything he had made was very good.

We have a choice: we can accept contemporary postmodern thought, based on the belief of progress, which deconstructs the Christian cultural identity with

Świdnica -
Kościół Pokoju (UNESCO)

all its consequences, we can be tempted to get out of the normativity of the Christian cultural model, we can redefine our Christian identity to become part of global cross-cultural creativity, with abundant funding from EU recovery funds.

The idea of progress comes from the illusory belief that it will keep getting better and we will keep getting richer. José Ortega y Gasset, the Spanish thinker, foresaw a revolt by the man of the crowd who, if such expectations are not met, will fight for bread, destroying bakeries. This image comes to mind in connection with the protests we have witnessed in recent months. Women and young people, fighting for the freedom of life in the understanding of contemporary culture, are not aware of the fact that in fact they are destroying their (own) lives.

But there is still hope that we can return to submission to the idea of God whose “yoke is easy and (his) burden is light”, to the aforementioned “furrow of culture”, which we have forgotten.

According to St. John Paul, “the whole culture of Europe grows out of Greek culture, from the Areopagus, as if from a root. Paul of Tarsus, the Pharisee converted to Christianity, who previously persecuted the nascent Church by speaking in the Areopagus, proves that Israel’s spiritual heritage converged with that of Greece. We are descended from this dual heritage”.

I sincerely wish Marshal Marek Kuchciński that the Europe of the Carpathians, to which he has systematically devoted so many years and made a huge effort to good regional cooperation, will become Central European “Areopagos”, which will lead to a return to the proper European culture - the Christian culture of cultivating man as a person. Culture, which is the only salvation, the only way out of the contemporary crisis, and against its background Europe will develop a personalist vision of democracy. A model of democracy that will restore peace and harmony to our hearts, families, streets, nations. (“Areopagos”, which gives UNESCO the new needed vision of culture.)

KONKLUZJE PO KONFERENCJI

W ostatnich latach państwa Europy Środkowej udowodniły, że są zdolne do samoorganizacji, dzięki czemu skutecznie zabiegają o interesy regionu i aktywnie kreują porządek euroatlantycki. Świadczą o tym takie formaty współpracy, jak Grupa Wyszehradzka czy Inicjatywa Trójmorza. My, uczestnicy konferencji „Europa Karpat”, hołdujemy idei pogłębiania współpracy regionalnej, a mając świadomość zarówno szans, jak i wyzwań stojących przed obszarem karpackim, podejmujemy regularne starania, aby nasze kontakty rozwijały się w imię wspólnych celów. Inicjatywa „Europy Karpat” od wielu lat znajduje się wysoko w agendzie politycznych spotkań, co sprzyja realizacji interesów regionu karpackiego. To właśnie za pomocą tego narzędzia promowana jest idea praktycznego wymiaru współpracy regionalnej, opartej na podejmowaniu konkretnych projektów, służących zarówno państwom karpackim, jak i ich lokalnym społecznościom. Konferencje pozwalają ponadto wypracować aktywne kontakty na szczeblu rządowym, parlamentarnym i samorządowym, co z perspektywy realizacji wielkich projektów transgranicznych nabiera fundamentalnego znaczenia.

CONCLUSIONS OF THE CONFERENCE

Over recent years Central European countries have shown their capability of self-organization, and this helps them be effective advocates the interests of the region and actively create the Euro-Atlantic order, as evidenced by their cooperation platforms, e.g. the Visegrad Group or the Three Seas Initiative. We, the participants of “The Europe of the Carpathians” Conference, believe in the idea of deepening regional cooperation, and being aware of the opportunities and challenges for the Carpathian area, we undertake on-going efforts to foster our contacts in the name of shared goals. For many years the “Europe of the Carpathians” Initiative has remained high on the agenda of political meetings, helping to advance the interests of the Carpathian region. The initiative contributes to promoting the idea of regional cooperation in its practical dimension, based on concrete projects which are of service to the countries of the Carpathian region and their local communities. Conferences contribute to build active relations at the governmental, parliamentary and local level, which is of fundamental importance for the implementation of large-scale cross-border projects.

30 lat Grupy Wyszehradzkiej. Nowe wyzwania

Doniosła rocznica 30-lecia Grupy Wyszehradzkiej, do której przynależą państwa karpackie, uświadamia nam nie tylko bogaty dorobek więzi regionalnych, ale również stałą potrzebę ich rozwijania i wzmacniania, także na poziomie parlamentarnym. Stąd właśnie idea utworzenia klubów parlamentarnych V4, a w przyszłości być może zawiązania zgromadzenia parlamentarnego V4. Wyszehradzka dyplomacja parlamentarna stanowi bowiem doskonale otoczenie polityczne do współpracy naszych rządów, będąc jednocześnie polem działania ponadpartyjnego oraz agorą swobodnej dyskusji o kwestiach dla nas najważniejszych. Grupa Wyszehradzka to także unikalna różnorodność – przyrodnicza, społeczna czy kulturowa, stąd tak istotna wydaje się ochrona wyszehradzkiego dziedzictwa. Służą temu m.in. działania takie jak wystawa malarstwa Grupy Wyszehradzkiej „VISEGRAD4ART”, prezentowany na tegorocznej konferencji Atlas Wyszehradzki, a także okolicznościowy znaczek wydany przez poczty państw wyszehradzkich. W ramach polskiej prezydencji w V4 stworzono również mapę połączeń regionu wyszehradzkiego, obrazującą posiadaną infrastrukturę transportową i energetyczną, jak również planowane przedsięwzięcia.

30 years of the Visegrad Group. New challenges

The momentous 30th anniversary of the Visegrad Group of which the Carpathian countries are members shows us all the rich legacy of regional ties, and the continuing need to develop and strengthen them, including at the parliamentary level. That's is how the idea of establishing the V4 parliamentary groups came to life, with the prospect of establishing the V4 parliamentary assembly in the future. As such, the Visegrad parliamentary diplomacy creates an excellent political environment for the cooperation between our governments, while remaining the space for non-partisan activities and an agora for free exchange of views on issues of key importance. The Visegrad Group means also a unique environmental, social or cultural diversity, hence the importance of the protection of Visegrad heritage. This is achieved, among others, by such initiatives as “VISEGRAD4ART” – the exhibition of the Visegrad Group paintings, presented at this year Visegrad Atlas Conference, or a commemorative stamp issued by the Post Offices of Visegrad countries. As part of the Polish presidency of the V4, a connectivity map of the Visegrad region was developed to illustrate its existing transport and energy infrastructure and planned projects.

Europa Środkowa w środowisku międzynarodowym (tworzenie nowego ładu kontynentalnego i globalnego)

Europa Środkowa aktywnie angażuje się w proces umacniania integracji europejskiej, oparty na poszanowaniu obowiązujących traktatów i zapisanej w nich zasady kompetencji powierzonych, określającej obszary działania instytucji unijnych nadane im przez państwa członkowskie jako gospodarzy owego procesu. Czynniki kształtuje także środowisko międzynarodowe, poprzez współtworzenie ładu europejskiego i globalnego, z uwzględnieniem aktywności mocarstw takich jak USA, Chiny czy Rosja. Pomocne w tym okazują się formaty współpracy – w których uczestniczą państwa karpaccie – takie jak „bukaresztańska dziewiątka”, Inicjatywa Trójmorza, Grupa Wyszehradzka czy Trójkąt Lubelski. Zmiany w administracji Stanów Zjednoczonych po ostatnich wyborach prezydenckich nie tylko nie odwróciły trendu zacieśniania partnerstwa transatlantyckiego, ale nadały mu dalsze impulsy rozwoju, o czym świadczy m.in. mocne poparcie przez demokratów i republikanów w Kongresie Stanów Zjednoczonych Inicjatywy Trójmorza. Wyzwaniem jest natomiast intensyfikacja działań Rosji i Chin w naszym regionie. Natura i skala zagrożenia rosyjskiego inaczej jest oceniana przez państwa graniczące bezpośrednio z Federacją Rosyjską, a inaczej przez kraje położone dalej na zachód czy na południu UE, jednak niezależnie od tego należy pamiętać, że obecnie stanowi ona niepokojące źródło destabilizacji obszaru poradzieckiego, czego przykładem jest sytuacja na Ukrainie, Białorusi i w Gruzji. Wyzwaniem pozostaje również skala powiązań gospodarczych UE i państw Europy Środkowej z Chinami, które obecnie stały się ich głównym partnerem handlowym. Nasz region jest miejscem lokowania inwestycji chińskich, co w perspektywie napędzającej się rywalizacji Chin i Stanów Zjednoczonych stawia m.in. państwa karpaccie w obliczu konieczności dokonania geopolitycznego wyboru. W interesie Europy Środkowej leży przesuwanie granicy geopolitycznej na wschód i w tym celu powinniśmy kierować się zasadą: dystansowania Rosji, współpracy z USA, ostrożnego stosunku do Chin i solidarnego, lojalnego partnerstwa wobec siebie nawzajem. Obecnie coraz istotniejszym narzędziem budowania pozycji regionalnej staje się dyplomacja parlamentarna, dlatego tak istotne jest jej stałe rozwijanie i pogłębianie. Z celem tym koresponduje doskonale idea tworzenia zgromadzeń parlamentarnych jako gremiów intensyfikujących kontakty deputowanych naszych państw. Postulujemy więc podjęcie wysiłków na rzecz utworzenia zgromadzenia parlamentarnego V4 oraz rozpoczęcie dyskusji na temat zgromadzenia parlamentarnego Trójmorza. Oba formaty stworzyłyby płaszczyznę do wypracowywania wspólnych stanowisk w kwestiach strategicznych dla naszego regionu, co w znacznym stopniu zwiększyłoby możliwości naszego oddziaływania na społeczność międzynarodową.

Central Europe in the international environment (building a new continental and global order)

Central Europe is actively involved in strengthening the European integration based on the compliance with the treaties in force and the principle of conferral of powers, enshrined therein and defining the areas of activity conferred to the EU institutions by Member States as owners of the process. Moreover, Central Europe is actively engaged in shaping the international environment as co-creator of the European and global order, with due regard to the activities of such powers as the U.S., China and Russia. Formats of cooperation between Carpathian countries, e.g. “Bucharest Nine”, Three Seas Initiative, Visegrad Group or Lublin Triangle, prove to be very helpful in this respect. Changes in the US administration after the last presidential election have not reversed the trend of enhancing the transatlantic partnership and have provided it with further impetus. This is, inter alia, evidenced by the strong support of Democrats and Republicans in the U.S. Congress for the Three Seas Initiative. However, the intensification of Russian and Chinese activities in our region is still a challenge. The nature and scope of the Russian threat is assessed differently by the immediate neighbors of the Russian Federation on the one hand, and by countries located further to the west or to the south of the EU on the other; nevertheless, we need to remember that Russia is now a worrying source of destabilization in the post-soviet region, as

Od lewej: Przemysław Żurawski vel Grajewski, Žygmantas Pavilionis, Richard Hörschik, Zdzisław Krasnodębski, Asta Skaisgyryte, Krzysztof Szczerski, Ryszard Terlecki, Beni-Oni Ardelean

witnessed by developments in Ukraine, Belarus or Georgia. The breadth of economic ties of the EU and Central European countries with China, which has become their main trading partner, remains another point of concern. Our region is a place for Chinese investments, which, in the context of growing rivalry between China and the U.S., confronts Carpathian countries with the necessity to make a geopolitical choice. It is in the interest of Central Europe to shift the geopolitical border to the east, and to this end, we should be guided by the principle of distancing ourselves from Russia, the cooperation with the U.S., the cautious attitude towards China and the solidarity and loyal partnership towards one another. At present, parliamentary diplomacy is becoming an increasingly important tool for building a leading position of the region. Hence, it should be constantly advanced and deepened. This goal is perfectly aligned with the idea of creating parliamentary assemblies as bodies intended to intensify contacts between deputies of our respective countries. Therefore, we propose that efforts be made to establish the V4 parliamentary assembly and to launch discussions on the Three Seas Initiative parliamentary assembly. Both formats would create platforms for developing common positions on strategic issues for our region, which would significantly increase our ability to influence the international community.

**Infrastruktura Północ–Południe 2040.
Zielony Ład –
bezpieczeństwo na drodze.
Bezpiecznie i blisko dla podróżnych.
Bezpiecznie dla środowiska**

Przez dziesiątki lat brak odpowiedniej infrastruktury na osi północ–południe uniemożliwiał efektywną komunikację i transport w regionie państw Trójmorza, co w negatywny sposób wpływało na ich rozwój. Działania podjęte na rzecz budowy szybkiej kolei Warszawa–Budapeszt, tras łączących Polskę z państwami karpaccimi oraz bałtyckimi pozwalają odwrócić ten negatywny trend i skokowo zwiększyć dostępność infrastruktury drogowej, kolejowej i lotniczej. Via Carpatia, określanej jako „droga życia” dla gospodarek państw Trójmorza, będący jednocześnie jednym z najbardziej rozpoznawalnych projektów infrastrukturalnych w Unii Europejskiej. Pełna realizacja tej inicjatywy pozostaje priorytetowym celem naszej współpracy, gdyż projekt ten nie tylko generuje rozwój całego regionu Trójmorza, ale jest również korzystny z punktu widzenia państw sąsiadujących z obszarem Trójmorza – Finlandii, Białorusi, Ukrainy, Bałkanów Zachodnich czy Turcji.

**North-South infrastructure 2040.
The Green Deal – road safety.
Safe and close to travelers.
Safe for the environment**

For decades, the lack of adequate infrastructure on the North-South axis prevented effective communication and transport in the Three Seas region, which in itself had a negative impact on its development. With efforts to build the Warsaw-Budapest high-speed railway and routes connecting Poland with the Carpathian and Baltic states this negative trend can be reversed and accessibility of road, rail and air infrastructure can be significantly improved. The Via Carpatia project, labeled “the way of life” for the economies of the Three Seas countries, is of particular relevance and remains one of the most recognizable infrastructure projects within the European Union. The priority goal in our cooperation is to fully implement this initiative which will generate growth in the entire Three Seas region and will also have a favorable impact on the TSI neighboring countries: Finland, Belarus, Ukraine, the Western Balkans or Turkey.

Od lewej: Rafał Weber, Andrzej Adamczyk, Włodzimierz Zientarski

V4/Trójmorze – rozwój obszarów przygranicznych

Współpraca obszarów przygranicznych w regionie Trójmorza to kwestia kluczowa w złożonym i wymagającym procesie niwelowania dysproporcji rozwojowych w państwach Europy Środkowej. Poprzez wspólne projekty na szczeblu rządowym, lokalnym i pozarządowym możliwa jest efektywniejsza realizacja zdefiniowanych celów rozwojowych, która służy jednocześnie spójności i integracji całego obszaru. Żaden kluczowy projekt infrastrukturalny nie może być skutecznie zrealizowany wyłącznie na poziomie narodowym, dlatego tak istotne jest, aby nie ograniczać działań wyłącznie do terytoriów własnych państw. Nadawanie realizowanym inicjatywom rangi projektów transgranicznych nie tylko zwiększa szansę na uzyskanie dodatkowego wsparcia finansowego, ale także stwarza pole do większej skuteczności oddziaływania na społeczność międzynarodową. Jest to szczególnie istotne w perspektywie zabiegów o utworzenie makroregionalnej Strategii karpackiej, która ma szansę stać się piątą strategią safemakro regionalną Unii Europejskiej i drugą górską po Strategii alpejskiej. Warto jest dokonać wyboru pilotażowych, perspektywicznych obszarów współpracy w zakresie rozwoju obszarów przygranicznych Trójmorza. Euroregion Karpacki proponuje wdrożenie rozwiązań wykorzystujących potencjał kulturowy i przyrodniczy terytoriów przygranicznych na rzecz rozwoju transgranicznej oferty turystycznej. Niezbędna jest także budowa profesjonalnych powiązań, sieci oraz systemu współpracy uniwersytetów, ośrodków akademickich, instytutów naukowych oraz wreszcie młodzieży akademickiej i badaczy z obszaru Trójmorza, tak aby prowadzić stałą wymianę rozwojową opartą o wiedzę. Celem operacyjnym realizowanym wspólnie ze statystyką publiczną krajów Trójmorza powinna być budowa Systemu Informacji Skierowującej – narzędzia umożliwiającego łatwe dotarcie do zasobów informacji statystycznych z urzędów i instytucji poszczególnych państw. Należy także promować nowe instrumenty rozwoju obszarów przygranicznych, w szczególności transgraniczne obszary funkcjonalne.

Od lewej: Jan Hudacki, Mykhaylo Khariy

V4/Three Seas Initiative – development of border areas

The cooperation between border areas in the Three Seas region is a key element in the complex and challenging process of reducing development disparities in Central European countries. Thanks to joint projects at governmental, local and non-governmental level, defined development goals can be achieved more effectively, and the cohesion and integration of the whole region will improve. No key infrastructure project could be successfully implemented only with national efforts and it is vital that no one is limited to their own national territories. If implemented initiatives have the cross-border status, there are more chances for additional financial support, and there is more room for enhancing our effective action in the international community. This is of particular relevance in view of efforts being made to develop a macroregional Carpathian Strategy which could now become the fifth macro-regional strategy of the European Union and the second mountain strategy after the Alpine Strategy. It would be advisable to select pilot, promising areas of cooperation intended to foster development of border areas in the Three Seas space. The Carpathian Euroregion proposes to implement solutions which rely on cultural and environmental potential of border areas and foster the emergence of the cross-border tourist offer. Moreover, it is necessary to build professional ties, networks and the cooperation system between universities, academic centers, research institutes, university youth and scholars from the Three Seas region, for an on-going development-oriented and knowledge-based exchange. Along with building the official statistics of the Three Seas countries, the operational goal should be to create the Information Searching System – a tool to enable an easy access to statistical resources available at agencies and institutions of individual TSI states. Finally, it is necessary to promote new border areas development instruments, and in particular cross-border functional areas.

Od lewej: Jerzy Polaczek, Małgorzata Jarosińska-Jedynak, Paweł Jabłoński, Ana Nikolov, Michal Šipoš, Grzegorz Górny

Cyfrowa Europa podstawą silnej gospodarki i rozwoju usług społecznych oraz szansą na pogłębienie współpracy między państwami Trójmorza (TSI)

Pandemia COVID-19 uświadomiła Europie, jak ważna jest cyfryzacja, która ułatwia zarówno korzystanie z usług publicznych, jak i wymianę informacji w zakresie zdrowia czy edukacji. W tym kontekście rozwój cyfryzacji w różnorodnych sferach życia gospodarczego i społecznego nabiera szczególnego znaczenia i staje się istotnym przedmiotem współpracy międzynarodowej, również na forum Unii Europejskiej. Cyfryzacja to jednak nie tylko przyspieszanie rozwoju, ale również mechanizmy bezpieczeństwa i sterowania tym procesem. Obok możliwych – na co wskazuje doświadczenie – celowych ataków cybernetycznych państw trzecich (rosyjskie ataki na Estonię z 2007 r., które spowodowały uznanie cyberprzestrzeni za obszar odpowiedzialności NATO w ramach art. 5 traktatu waszyngtońskiego) wśród potencjalnych zagrożeń dostrzega się: ataki cybernetyczne na infrastrukturę wrażliwą z zamiarem wywołania katastrof masowych (np. skomputeryzowane systemy monitoringu zabezpieczeń elektrowni jądrowych) lub komunikacyjnych (systemy sterowania i kontroli ruchem lotniczym i kolejowym), niszczenie lub fałszowanie danych w informatycznych systemach gromadzenia danych medycznych wiodące do paraliżowania systemu służby zdrowia, naruszanie spójności społecznej w wyniku funkcjonowania gigantów technologicznych, zjawiska blackoutu i związane z nim zaniki dostaw energii o zasięgu regionalnym, a także naruszenie bezpieczeństwa danych. Właśnie dlatego tak istotne jest, aby cybertechnologia szła w parze z cyberbezpieczeństwem, które powinno być traktowane jako niezbędna inwestycja zapewniająca harmonijny rozwój w perspektywie długo-okresowej.

**Digital Europe as the foundation of a robust economy,
the development of social services,
and a chance to deepen
cooperation between the Three
Seas Initiative (TSI) countries**

The COVID-19 pandemic made Europe aware of the importance of digitization as a means to facilitate the use of public services and the exchange of information in health and education. In this context, fostering digitization in various areas of economic and social life is particularly relevant and becomes a key subject of international cooperation, including within the European Union. However, digitization should not only speed up growth but also provide safe guards and means to control the process. Apart from the experience of possible intentional cyberattacks by third countries (e.g. following Russian attacks on Estonia in 2007, cyberspace has been recognized as the NATO's area of responsibility under Article 5 of the Washington Treaty), we see the following potential threats: cyberattacks on sensitive infrastructure with the intention of causing mass disasters (e.g. attacks on computerized monitoring systems of nuclear power plant protections) or transport disasters (attacks on air and rail traffic control and management systems), destruction or falsification of data in medical records collection systems causing the paralysis of health care systems, disruption of social cohesion as a result of operations of technological giants, blackouts and related decays in energy supplies at a regional level, and the breach of data security. That is why it is vital that cybertechnology goes hand in hand with cybersecurity which should be considered as an essential investment to ensure the harmonious development in the long run.

Viktoras Pranckietis

Europejski Zielony Ład szansą dla środowiska i rolnictwa ekologicznego

Ambitne założenia Europejskiego Zielonego Ładu, który stanowi obecnie podstawę unijnej polityki wdrażania zrównoważonego rozwoju gospodarek państw członkowskich, niosą ze sobą liczne wyzwania o charakterze ekonomiczno--społecznym. W procesie transformacji i dążenia do osiągnięcia neutralności klimatycznej do 2050 r. ważne będzie dostosowanie tempa przemian do uwarunkowań społeczno-gospodarczych poszczególnych krajów członkowskich. Realizacja działań służących ochronie środowiska to jednocześnie szansa dla rodzinnych gospodarstw rolnych, turystyki i gospodarki wodnej regionu karpackiego. W tym kontekście z zainteresowaniem przyglądamy się Europejskiemu Zielonemu Ładowi, którego sedno stanowi strategia „od pola do stołu”, mająca na celu uczynienie systemów żywnościowych sprawiedliwymi i ekologicznymi poprzez skrócenie drogi produktu od producenta do konsumenta.

Bogdan Rzońca

Grzegorz Puda

European Green Deal as an opportunity for environment and organic farming

The ambitious goals of the European Green Deal – today’s foundation of the EU’s policy for the implementation of sustainable economic development of its Member States – raises a number of economic and social challenges. In the process towards the transition and achievement of climate neutrality by 2050, it will be important to adjust the pace of changes to the social and economic circumstances of individual Member States. The implementation of environmental protection measures opens new venues for family farms, tourism industry and water management within the Carpathian region. In this context, we take interest in the European Green Deal and the concept of farm-to-fork – its core strategy intended to make food systems fair and green by reducing the product path from the producer to the consumer.

Janusz Wojciechowski

Współpraca kulturalna – zachowanie wspólnego dziedzictwa

Karpaty są unikatowym regionem Europy Środkowej, który przez wzgląd na swoje dziedzictwo historyczno-kulturowe oraz różnorodność przyrodniczą zasługuje na promocję i ochronę. Właśnie dlatego inicjujemy starania o wpisanie całego obszaru Karpat na listę UNESCO, co byłoby precedensem na skalę światową. Zwracamy się do rządów państw karpaccich o sfinalizowanie protokołu tematycznego do ramowej Konwencji karpacciej, który poświęcony jest dziedzictwu kulturowemu tego obszaru. Dziedzictwo duchowe Europy Środkowej to m.in. model demokracji, który kształtował Europę przez wieki oraz wieloetniczne małe ojczyzny oparte na tolerancji i pluralizmie. Troszcząc się o jego zachowanie, zachęcamy ministrów nauki państw Europy Środkowej do podejmowania wysiłków na rzecz budowy środkowoeuropejskiej sieci uniwersytetów, która rozwijałaby i upowszechniała wiedzę o naszym regionie i jego intelektualny dorobek.

Od lewej: Pavol Macala, Csaba G. Kiss, Waldemar Paruch, Adrienne Körmeny, Mykoła Kniażycki, Dariusz Dyląg

Cultural cooperation – preservation of our shared heritage

The Carpathians are a unique Central European region and because of its historical and cultural heritage and its natural diversity it should be promoted and protected. For this reason we make efforts in order for the entire Carpathian area to be included on the UNESCO list, which would be a precedent on a worldwide scale. We request the governments of the Carpathian countries to finalize the Carpathian Framework Convention thematic Protocol on the cultural heritage of the area. The spiritual heritage of Central Europe encompasses a model of democracy which has shaped Europe for centuries, as well as multi-ethnic small homelands based on tolerance and pluralism. Driven by concerns about its preservation, we encourage the Ministers of Science of Central European countries to undertake efforts in order to build a Central European network of universities which would advance and disseminate the knowledge about our region and its intellectual achievements.

Urodzeni w czasach wolności. Naturalny rezerwuar kapitału społecznego opartego na kontaktach międzyludzkich

Obok kapitału ekonomicznego i kulturowego Europa Karpat posiada znaczny rezerwuar kapitału społecznego. Intensyfikacja kontaktów, zwłaszcza między przedstawicielami najmłodszego pokolenia, obywatelami urodzonymi i wykształconymi już w czasach wolności, ma wszelkie szanse zaowocować w przyszłości pomnożeniem kapitału społecznego, w tym jego szczególnej formy – kapitału politycznego. Nowe platformy w mediach społecznościowych, międzynarodowe wymiany młodzieżowe, kształcenie przez podróże i staże, współpraca ponadgraniczna organizacji zrzeszających młodych ludzi, a także dedykowane tym ostatnim wydarzenia sportowe i festiwale obejmujące swoim oddziaływaniem narody i państwa Europy Karpat mogą stać się już w bardzo nieodległej przyszłości naturalnym mnożnikiem potencjału regionu, a w skali mikro – czynnikiem zachęcającym młodych ludzi do efektywnego angażowania się w sprawy publiczne i własne kariery zawodowe, realizowane w miejscach i państwach urodzenia, a nie na emigracji.

Od lewej: Beata Surmacz, Georgis Zarotiadis, Markijan Malsky

People born in the times of freedom. A natural pool of social capital based on person-to-person contacts

In addition to its economic and cultural capital, the Europe of the Carpathians has a significant pool of social capital. There is a great likelihood that growing contacts, in particular among the representatives of the youngest generation – citizens born and educated already in the times of freedom – will translate in the future into the multiplication of social capital, in particular in its specific, political form. New social media platforms, international youth exchanges, education through travel and internships, cross-border cooperation of young people's associations, as well as sports events and festivals dedicated to the youth whose impact can be felt among people and countries of the Europe of the Carpathians may quite soon become a natural multiplier of the region's potential, and, on a micro-scale, a factor that will encourage young people to become effectively involved in public affairs and in their own professional careers, pursued in places and countries of birth, and not in emigration.

XXIX
MIĘDZYNARODOWA KONFERENCJA

EUROPA KARPAT

REGIETÓW

2021

19 CZERWCA

Fot. Aleksander Ziemiński - Karcolina Legum

Program

9:30 – 10:45

I. Przyszłość Europy

- Nienaruszalne fundamenty europejskiej demokracji
- Europejskie prawa i wartości
- Zrównoważony rozwój
- Zdrowa i bezpieczna Europa
- Strategia karpacka – krok w przyszłość
- Rola Europy Karpat w budowaniu Europy po europejsku

Moderator: Maciej Szymanowski, Dyrektor Instytutu Współpracy Polsko-Węgierskiej im. Wacława Felczaka, Polska

Paneliści:

1. **Marek Kuchciński**, Przewodniczący Komisji Spraw Zagranicznych Sejmu RP
2. **Bogusław Sonik**, Wiceprzewodniczący Parlamentarnego Zespołu Karpackiego, Polska
3. **Hanna Liubakova**, Ekspert Atlantic Council, Białoruś,
4. **Robert Lupițu**, Redaktor Naczelny Portalu Caleaeuropeana, Rumunia
5. **Pavol Mačala**, Stowarzyszenie Naukowe „Personalizm”, Słowacja
6. **Matyas Zrno**, Redaktor naczelny portalu Konzervativny noviny, Czechy

11:00 – 12:15

II. Zielony Ład w rolnictwie szansą dla rodzinnych gospodarstw rolnych

Moderator: Jaroslav Karahuta, Przewodniczący Komisji ds. Rolnictwa i Środowiska Rady Narodowej Republiki Słowackiej

Gość specjalny: Janusz Wojciechowski, Komisarz UE ds. Rolnictwa

Paneliści:

- 1. Grzegorz Puda**, Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Polska
- 2. Andrzej Grzyb**, Poseł na Sejm, Komisja Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa, Polska
- 3. Zbigniew Kuźmiuk**, Poseł do Parlamentu Europejskiego, Polska
- 4. Łukasz Smółka**, Wicemarszałek Województwa Małopolskiego, Polska
- 5. Jan Micovsky**, b. Minister Rolnictwa, Republika Słowacka

12:25 – 13:40

III. W stronę zrównoważonego rozwoju Karpat

- Zielony Ład (nowa strategia leśna, obszary chronionego krajobrazu)
- Zielony Ład i turystyka
- Strategia karpacka – wymiar ekologiczny i ekonomiczny

Moderator: Jerzy Kwieciński, Wiceprezes Zarządu Banku Pekao, Polska

Paneliści:

- 1. Małgorzata Golińska**, Sekretarz Stanu, Ministerstwo Klimatu i Środowiska, Główny Konserwator Przyrody, Polska
- 2. Małgorzata Jarosińska-Jedynak**, Sekretarz Stanu, Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, Polska
- 3. Anna Zalewska**, Poseł do Parlamentu Europejskiego, Polska
- 4. Piotr Pilch**, Wicemarszałek Województwa Podkarpackiego, Polska
- 5. Szenner Zoltan-Huba**, Wiceprzewodniczący Rady Wojewódzkiej Miasta Brasov, Rumunia
- 6. Jan Hudacky**, Konsul Honorowy RP w Preszowie, Słowacja

14:40 – 15:55

IV. OBWE 2022 – Polskie przewodnictwo wobec wyzwań regionu

- Regionalny wymiar współpracy w ramach OBWE i Zgromadzenia Parlamentarnego OBWE
- Dotychczasowe formy oraz perspektywy dalszej współpracy regionalnej (katalog problemów, wspólne idee, cele, wartości, interesy, współpraca transgraniczna)
- Wartości środkowoeuropejskie i współczesne zagrożenia dla wolności w kształtowaniu Regionu OBWE
- Kreowanie pozytywnego wizerunku regionu środkowoeuropejskiego wśród innych państw OBWE
- Współpraca na innych forach międzynarodowych m.in. Grupy Wyszehradzkiej, Trójmorza, Bukaresztańskiej 9

Moderator: Ryszard Terlecki, Wicemarszałek Sejmu RP

Paneliści:

- 1. Barbara Bartuś**, Przewodnicząca Delegacji Sejmu i Senatu RP do Zgromadzenia Parlamentarnego OBWE, Polska
- 2. Žygimantas Pavilionis**, Przewodniczący Komisji Spraw Zagranicznych Seimasu, Litwa
- 3. Artur Gerasymow**, Wiceprzewodniczący Delegacji Rady Najwyższej Ukrainy do Zgromadzenia Parlamentarnego OBWE, Wiceprzewodniczący II Komisji Generalnej ZP OBWE ds. ekonomicznych, nauki, techniki i środowiska, Ukraina
- 4. Laurynas Kasciunas**, Członek Delegacji Litwy do Zgromadzenia Parlamentarnego OBWE, Litwa
- 5. Grzegorz Bierecki**, Członek Delegacji Sejmu i Senatu do Zgromadzenia Parlamentarnego OBWE, Polska
- 6. Bogusław Winid**, Pełnomocnik do spraw Przewodnictwa Polski w OBWE w roku 2022, Polska

16:05 – 17:20

V. Woda, bogactwo, które łączy czy dzieli? Zarządzanie zasobami wodnymi w państwach karpackich

- Uzdrawiska Karpat szansą dla przyszłości regionu
- Ochrona zasobów wodnych w regionie
- Współpraca regionalna

Moderator: Witold Bochenek, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania, Polska Akademia Nauk, Polska

Paneliści:

1. **Piotr Dziadzio**, Wiceminister Środowiska, Główny Geolog, Polska
2. **Szymon Giżyński**, Sekretarz Stanu, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Polska
3. **Péter Kovács**, Dyrektor Departamentu Gospodarki Dorzeciami i Ochrony Wód Węgierskiego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych oraz Dyrektor ds. Wody UE, Węgry
4. **Joanna Pociask-Karteczka**, Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Jagiellońskiego, Zakład Hydrologii, Polska
5. **Łukasz Wiejaczka**, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania, Polska Akademia Nauk, Polska

17:30 – 18:45

VI. Ochrona dziedzictwa kulturowego regionu Karpat

Moderator: Piotr Babinetz, Poseł na Sejm RP, Przewodniczący Komisji Kultury i Środków Przekazu, Polska

Paneliści:

1. **Erika Vaczkó**, Ministerstwo Zasobów Ludzkich, Węgry
2. **Radoslav Ragač**, Dyrektor Urzędu Ochrony Zabytków, Słowacja
3. **Zygmunt Berdychowski**, Przewodniczący Rady Programowej Forum Ekonomicznego, Polska
4. **Jan Gancarski**, Dyrektor Muzeum Podkarpackiego w Krośnie, Polska
5. **Krzysztof Duda**, Akademia Ignatianum, Wydział Filozoficzny, Polska

KONKLUZJE

Przyszłość Europy

Przyszłość Europy opiera się na fundamentach europejskiej demokracji, europejskich prawach i wartościach, a państwa Grupy Wyszehradzkiej wkładają wysiłek na rzecz ich podtrzymania. Kraje Europy Środkowo-Wschodniej wniosły do Unii Europejskiej nadrzędną dla siebie wartość, jaką jest wolność, a oprócz tego zasoby, takie jak różnorodność, tradycje i poczucie wspólnoty oraz jedność w różnorodności. Aby utrzymać wspólnotę tego obszaru, najważniejsze obecnie jest zwiększenie infrastruktury, zarówno transportowej, jak i komunikacyjnej. Kluczowe jest kontynuowanie działań, aby państwa regionu mogły zbliżyć się i nieść wspólnie europejskie wartości.

Tatry

Jaroslav Karahuta, Barbara Bartuś

Zielony Ład w rolnictwie szansą dla rodzinnych gospodarstw rolnych

Zielonego Ładu można się doszukać w nauczaniu św. Jana Pawła II, który w przesłaniu do rolników europejskich mówił, że należy powstrzymać się przed zwiększaniem produkcji za wszelką cenę kosztem natury. Intensywna produkcja rolna, która zdominowała niektóre sektory, nie zwiększa bezpieczeństwa żywnościowego, a inwestowanie w duże gospodarstwa rolne okazało się polityką błędną. Przyszłością rolnictwa są małe i średnie gospodarstwa. Europejski Zielony Ład polegający na trosce o zrównoważony rozwój środowiska jest olbrzymią szansą dla Europy.

W stronę zrównoważonego rozwoju Karpat

Na zrównoważony rozwój w Europie wpłynąć może program Europejskiego Zielonego Ładu, koncentrującego w sobie odpowiedzi na największe problemy związane ze środowiskiem naturalnym. Jego celem jest przekształcenie Europy w sprawiedliwe społeczeństwo, korzystają-

ce z efektywnej gospodarki. Wskazuje ambitne cele dotyczące obszarów chronionych na lądzie i odbudowy ekosystemów morskich i lądowych. Istotną kwestią w budowie programu zrównoważonego rozwoju w Europie pozostaje Makroregionalna Strategia Karpacka.

OBWE 2022 – Polskie przewodnictwo wobec wyzwań regionu

Bezpieczeństwo Europy jest zagrożone wojną prowadzoną przez Rosję na Ukrainie. Wyrażono nadzieję, że polskie przewodnictwo w OBWE będzie wspierać Ukrainę w rozwiązaniu konfliktu zbrojnego na wschodzie kraju, a jej wstąpienie do UE może pomóc zakończyć trwający konflikt. Priorytety polskiej prezydencji zostaną przedstawione przez ministra spraw zagranicznych w styczniu 2022 r. Kluczowymi zagadnieniami będą działania na rzecz rozwiązania dotyczące Rosji i jej agresywnych działań na Krymie i w Donbasie oraz wypracowanie formuły pomocy dla osób z terenów objętych konfliktem.

Ryszard Terlecki

Woda – bogactwo, które łączy czy dzieli?

Zarządzanie zasobami wodnymi w państwach karpackich

W Karpatach znajdują się źródła rzek, które następnie zasilają w wodę nasz region. Ochrona przyrody i walka z lobby, które tę przyrodę niszczą, są kluczowe dla zasobów wodnych i równowagi w naszym ekosystemie. Ponadnarodowa współpraca na rzecz ochrony zasobów wodnych jest zakorzeniona w polityce państw karpackich. Państwa te: Czechy, Polska, Rumunia, Serbia, Słowacja, Ukraina i Węgry w 2003 r. zdecydowały się opracować Konwencję Karpacką, która podkreśla wagę zrównoważonego rozwoju, opartego na zasadach ochrony środowiska przy wykorzystaniu zasobów naturalnych.

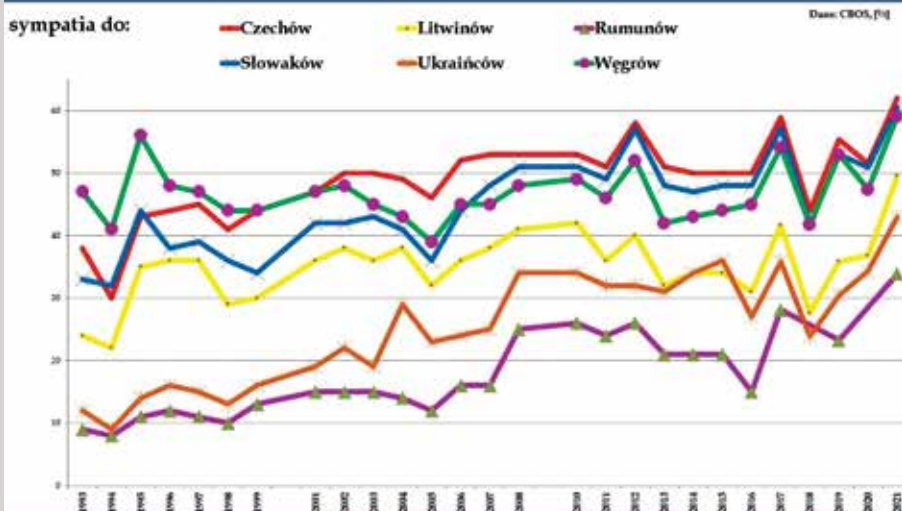

Jan Gancarski, Piotr Babinetz, Zygmunt Berdychowski, Krzysztof Duda

Ochrona dziedzictwa kulturowego regionu Karpat

Kultura regionu karpackiego jest bogata, a jednym z jej wymiarów jest kultura pasterska, którą rozpoczęli Wołosi i która po dziś zachowana jest przede wszystkim w Rumunii i na Ukrainie. Ważne, by ponownie wprowadzić ją w polskie góry, dzięki funduszom ministerialnym (MRiRW), podobnie jak rzemiosło ludowe oraz sztukę ludową, która przeżywa odrodzenie. Dzięki przekazywaniu tradycji i kultury z pokolenia na pokolenie, możliwe jest ich zachowanie.

Znaczny wzrost sympatii Polaków wobec Czechów, Litwinów, Rumunów, Słowaków, Ukraińców i Węgrów.

Wykres „Sympatia wobec poszczególnych narodów w ciągu 28 lat badań CBOS” pokazuje, że w każdym przypadku wyniki z lutego 2021 roku są najwyższe w historii badań w naszym kraju. Rośnie więc sympatia do naszych sąsiadów w Europie Środkowej.

Kalendarium konferencji Europa Karpat

- 30 XI 2007 – I spotkanie parlamentarzystów państw karpaccich, zainicjowane przez przewodniczącego Komisji Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa Sejmu RP posła Marka Kuchcińskiego
- 26 II 2011 – II Międzynarodowa Konferencja Europa Karpat w Przemyślu
- 25 VI 2011 – III Międzynarodowa Konferencja Europa Karpat w Nowym Targu pod Hasłem „Europa bogata Karpatami”
- 7-8 IX 2011 – IV Międzynarodowa Konferencja Europa Karpatna Forum Ekonomicznym w Krynicy-Zdroju, przyjęcie Memorandum Karpacciego
- 25 II 2012 – V Międzynarodowa Konferencja Europa Karpat w Krasiczynie k. Przemyśla
- 6-9 VII 2012 – VI spotkanie na temat rozwoju współpracy karpacciej w Jaremczu na Ukrainie
- 6 IX 2012 – VII Międzynarodowa Konferencja Europa Karpatna Forum Ekonomicznym w Krynicy-Zdroju
- 23 II 2013 – VIII Międzynarodowa Konferencja Europa Karpat w Krasiczynie k. Przemyśla, przyjęcie Deklaracji Krasiczyńskiej
- 8 IX 2013 – IX Międzynarodowa Konferencja Europa Karpat w Krynicy-Zdroju, przyjęcie Memorandum Krynickiego
- 29-30 XI 2013 – X spotkanie na temat rozwoju współpracy karpacciej w Sarospatak na Węgrzech
- 3 IX 2014 – XI Międzynarodowa Konferencja Europa Karpat w Krynicy-Zdroju, przyjęcie Deklaracji Krynickiej
- 27-28 II 2015 – XII Międzynarodowa Konferencja Europa Karpat w Krasiczynie k. Przemyśla
- 25 VII 2015 – XIII Międzynarodowa Konferencja Europa Karpat w Smereku k. Wetliny
- 9 IX 2015 – XIV Międzynarodowa Konferencja Europa Karpat w Krynicy-Zdroju
- 27 II 2016 – XV Międzynarodowa Konferencja Europa Karpat w Przemyślu
- 6-8 IX 2016 – XVI Międzynarodowa Konferencja Europa Karpat w Krynicy-Zdroju
- 29 I 2017 – XVII Międzynarodowa Konferencja Europa Karpat w Przemyślu, przyjęcie Deklaracji Przemyskiej
- 23-25 VI 2017 – XVIII Międzynarodowa Konferencja Europa Karpat w ramach II Forum Rozwoju Lokalnego w Truskawcu
- 5-7 IX 2017 – XIX Międzynarodowa Konferencja Europa Karpat w Krynicy-Zdroju
- 17 II 2018 – XX Międzynarodowa Konferencja Europa Karpat w Przemyślu
- 16 VI 2018 – XXI Międzynarodowa Konferencja Europa Karpat w Regietowie
- 5-6 IX 2018 – XXII Międzynarodowa Konferencja Europa Karpat w Krynicy-Zdroju
- 16-17 II 2019 – XXIII Międzynarodowa Konferencja Europa Karpat w Krasiczynie
- 15 VI 2019 – XXIV Międzynarodowa Konferencja Europa Karpat w Regietowie
- 4-5 IX 2019 – XXV Międzynarodowa Konferencja Europa Karpat w Krynicy-Zdroju
- 21-23 II 2020 – XXVI Międzynarodowa Konferencja Europa Karpat w Krasiczynie
- 8-9 IX 2020 – XXVII Międzynarodowa Konferencja Europa Karpat w Karpaczu
- 27-28 II 2021 – XXVIII Międzynarodowa Konferencja Europa Karpat w Przemyślu
- 19 VI 20210 – XXIX Międzynarodowa Konferencja Europa Karpat w Regietowie

Zdjęcia:

Paweł Kula, Marta Olejnik, Aleksander Zieliński, Piotr Michalski,
Adobe Stock, Wikipedia, Wikimedia Commons

Projekt okładki i redakcja: Marta Olejnik

TABLICA OKOLICZNOŚCIOWA

W 30. ROCZNICĘ POWOŁANIA GRUPY WYSZEHRADZKIEJ
NAWIĄZUJĄCEJ DO ŚREDNIOWIECZNEJ WSPÓLPRACY
KRÓLESTW I NARODÓW W EUROPIE ŚRODKOWEJ
– SYMBOLU POŁĄCZENIA ROZTROPNOŚCI
Z DZIAŁANIEM DLA PRZYSZŁOŚCI.

HOŁD SKŁADAJĄ PRZEWODNICZĄCY
PARLAMENTARNYCH KOMISJI SPRAW ZAGRANICZNYCH
CZECH, SŁOWACJI, POLSKI I WĘGIER

PRZEMYŚL, LUTY 2021

ISBN 978-83-962308-2-9

Muzeum Narodowe
Ziemi Przemyskiej